

UMCS
UNIwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
w Lublinie

Załącznik nr 1
do Uchwały Nr 66/2019
Prezydium Polskiej Komisji Akredytacyjnej
z dnia 28 lutego 2019 r.

Ocena programowa
Profil ogólnoakademicki
Raport Samooceny

Nazwa i siedziba uczelni prowadzącej oceniany kierunek studiów:

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Pl. Marii Curie-Skłodowskiej 5, 20-031 Lublin

Nazwa ocenianego kierunku studiów: **archeologia**

1. Poziom/y studiów: studia II stopnia
2. Forma/y studiów: studia stacjonarne

3. Nazwa dyscypliny, do której został przyporządkowany kierunek^{1,2}
archeologia

W przypadku przyporządkowania kierunku studiów do więcej niż 1 dyscypliny:

- a. Nazwa dyscypliny wiodącej, w ramach której uzyskiwana jest ponad połowa efektów uczenia się wraz z określeniem procentowego udziału liczby punktów ECTS dla dyscypliny wiodącej w ogólnej liczbie punktów ECTS wymaganej do ukończenia studiów na kierunku.

Nazwa dyscypliny wiodącej	Punkty ECTS	
	liczba	%
archeologia	105,6	88

- b. Nazwy pozostałych dyscyplin wraz z określeniem procentowego udziału liczby punktów ECTS dla pozostałych dyscyplin w ogólnej liczbie punktów ECTS wymaganej do ukończenia studiów na kierunku.

L.p.	Nazwa dyscypliny	Punkty ECTS	
		liczba	%
1	nauki o sztuce	3,6	3
	nauki o kulturze i religii	1,2	1
	nauki biologiczne	3,6	3
	nauki o Ziemi i środowisku	3,6	3
	nauki socjologiczne	2,4	2

Efekty uczenia się zakładane dla ocenianego kierunku, poziomu i profilu studiów

Efekty kształcenia dla kierunku studiów Archeologia

¹Nazwy dyscyplin należy podać zgodnie z rozporządzeniem MNiSW z dnia 20 września 2018 r. w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych (Dz. U. 2018 poz. 1818).

² W okresie przejściowym do dnia 30 września 2019 uczelnie, które nie dokonały przyporządkowania kierunku do dyscyplin naukowych lub artystycznych określonych w przepisach wydanych na podstawie art. 5 ust. 3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r. poz. 1668, z późn. zm.) podają dane dotyczące dotychczasowego przyporządkowania kierunku do obszaru kształcenia oraz wskazania dziedzin nauki i dyscyplin naukowych, do których odnoszą się efekty kształcenia.

studia II stopnia – profil ogólnoakademicki
obowiązujące dla cykli kształcenia rozpoczętych przed 1.X.2019 r.

Podstawa prawna: UCHWAŁA Nr XXIV – 19.26/18 Senatu Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie z dnia 26 września 2018 r. w sprawie zmiany Uchwały Nr XXII - 39.11/12 Senatu UMCS z dnia 25 kwietnia 2012 r. w sprawie określenia efektów kształcenia dla kierunków studiów pierwszego i drugiego stopnia oraz studiów trzeciego stopnia na Wydziale Humanistycznym, załącznik 2

Umiejscowienie kierunku w obszarze kształcenia

Kierunek studiów *archeologia* należy do obszaru kształcenia w zakresie nauk humanistycznych.

Objaśnienie oznaczeń w symbolach:

K (przed podkreślnikiem) – kierunkowe efekty kształcenia

W – kategoria wiedzy

U – kategoria umiejętności

K (po podkreślniku) – kategoria kompetencji społecznych

01, 02, 03 i kolejne – numer efektu kształcenia

Nazwa kierunku: archeologia				
Stopień studiów: II				
Obszar/obszary kształcenia z określeniem procentowego udziału efektów w każdym z obszarów: nauki humanistyczne				
Profil: ogólnoakademicki				
Poziom Polskiej Ramy Kwalifikacji: 7				
Symbol efektów kierunkowych	KIERUNKOWE EFEKTY KSZTAŁCENIA ⁱ	Odniesienie do		
		uniwersalnych charakterystyk pierwszego stopnia PRK	charakterystyk drugiego stopnia PRK - ogólnych	charakterystyk drugiego stopnia PRK dla obszaru kształcenia: nauki humanistyczne
1	2	3	4	5
	WIEDZA: ABSOLWENT ZNA I ROZUMIE:	Kod składnika opisu	Kod składnika opisu	Kod składnika opisu
K_W01	w stopniu pogłębionym specyfikę przedmiotową i metodologiczną (fakty, teorie, metody) archeologii, nauk humanistycznych i innych współpracujących z archeologią, zna terminologię związaną ze wskazanymi obszarami wiedzy.	P7U_W	P7S_WG	P7S_WG
K_W02	pogłębioną problematykę z zakresu archeologii Polski na tle Europy i pozostałych obszarów Starego Świata	P7U_W	P7S_WG/ P7S_WK	P7S_WG/ P7S_WK
K_W03	w stopniu pogłębionym interdyscyplinarny charakter archeologii, co pozwala mu na konstruowanie zaawansowanych programów badawczych.	P7U_W	P7S_WG	P7S_WG

K_W04	w stopniu pogłębionym złożone uwarunkowania i aksjologiczny kontekst prowadzonych działań w zakresie archeologii, w tym ich uwarunkowania ekonomiczne, prawne i kulturowe	P7U_W	P7S_WG/ P7S_WK	P7S_WG/ P7S_WK
K_W05	w stopniu pogłębionym współczesne dokonania archeologii i nauk pokrewnych dotyczące wybranych obszarów wiedzy, a także znaczące ośrodki i szkoły badawcze	P7U_W	P7S_WG	P7S_WG
K_W06	rozwinięte metody analizy, interpretacji, wartościowania i problematyzowania różnych wytworów kultury właściwych dla wybranych tradycji, teorii lub szkół badawczych oraz trendów rozwojowych w obrębie archeologii.	P7U_W	P7S_WG	P7S_WG
K_W07	w stopniu pogłębionym historyczną zmienność dziejów kultury ludzkiej w kontekście dylematów współczesnej cywilizacji	P7U_W	P7S_WK	P7S_WK
UMIEJĘTNOŚCI: ABSOLWENT POTRAFI		Kod składnika opisu	Kod składnika opisu	Kod składnika opisu
K_U01	formułować i analizować problemy badawcze z zakresu archeologii oraz innowacyjnie dobierać metody i narzędzia ich rozwiązywania	P7U_U	P7S_UW	P7S_UW
K_U02	przeprowadzić krytyczną analizę i interpretację zróżnicowanych źródeł archeologicznych; jest w stanie dobrać i zastosować właściwe metody i narzędzia, w tym zaawansowane techniki informacyjno-komunikacyjne	P7U_U	P7S_UW	P7S_UW
K_U03	przeprowadzić krytyczną analizę prac innych autorów, syntezę różnych idei i poglądów, opracowanie i prezentację wyników, pozwalające na rozwiązywanie także nietypowych zadań/problemów w obrębie studiowanej dyscypliny	P7U_U	P7S_UW	P7S_UW
K_U04	porozumiewać się przy użyciu różnych kanałów i technik komunikacyjnych ze specjalistami w zakresie studiowanej dyscypliny i innych dyscyplin humanistycznych i przyrodniczych, jak również z niespecjalistami, a także popularyzować wiedzę o humanistyce oraz wytworach kultury i jej instytucjach	P7U_U	P7S_UK	P7S_UK
K_U05	przewodzić debatę na temat różnorodnych problemów z zakresu archeologii i nauk współpracujących	P7U_U	P7S_UK	P7S_UK
K_U06	kierować lub efektywnie uczestniczyć w pracach zespołowych w środowiskach międzykulturowych oraz samodzielnie prowadzić badania terenowe i gabinetowe	P7U_U	P7S_UO	P7S_UO
K_U07	samodzielnie permanentnie planować i realizować rozwój własny i innych osób dzięki kompetencjom międzykulturowym nabytym podczas studiów	P7U_U	P7S_UU	P7S_UU
K_U08	porozumiewać się ze specjalistami w zakresie studiowanej dyscypliny i innych dyscyplin humanistycznych i przyrodniczych języku obcym na poziomie B2+,	P7U_U	P7S_UK	P7S_UK
KOMPETENCJE SPOŁECZNE: ABSOLWENT JEST GOTÓW DO		Kod składnika opisu	Kod składnika opisu	Kod składnika opisu
K_K01	aktywnego i odpowiedzialnego uczestnictwa w życiu naukowym i kulturalnym, korzystania z jego różnorodnych	P7U_K	P7S_KK	P7S_KK

	form oraz krytycznej oceny siebie, zespołu oraz odbieranych treści			
K_ K02	rozwijania wzorów właściwego postępowania w środowisku pracy i poza nim, identyfikacji problemów etycznych związanych z własną pracą, odpowiedzialności przed współpracownikami i innymi członkami społeczeństwa oraz wykazuje aktywność w ich rozwiązywaniu	P7U _K	P7S_ KO	P7S_ KO
K_ K03	podejmowania w interesie społecznym aktywnych działań na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego regionu, kraju i Europy, oraz do działania w sposób przedsiębiorczy	P7U _K	P7S_ KO	P7S_ KO
K_ K04	poszanowania źródeł archeologicznych, ze szczególnym uwzględnieniem szczątków ludzkich, docenia tradycję i dziedzictwo kulturowe ludzkości	P7U _K	P7S_ KR	P7S_ KR
K_ K05	do odpowiedzialnego pełnienia ról zawodowych, dbania o dorobek i tradycje zdobytego zawodu, przestrzegania zasad etyki zawodowej i wymagania tego od innych	P7U _K	P7S_ KR	P7S_ KR

Kierunkowe efekty uczenia się dla kierunku Archeologia

studia II stopnia – profil ogólnoakademicki

dla naboru rozpoczynającego kształcenie począwszy od 1.X.2019 r.

Podstawa prawna: UCHWAŁA Nr XXIV – 28.29/19 Senatu Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie z dnia 26 czerwca 2019 r. w sprawie dostosowania programów studiów do wymagań ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce oraz przyporządkowania do dyscyplin naukowych kierunków prowadzonych na Wydziale Humanistycznym rozpoczynających się od roku akademickiego 2019/2020, zał. nr 21 do Uchwały)

Nazwa kierunku: *archeologia*

Profil – ogólnoakademicki³

Poziom studiów : *studia drugiego stopnia.⁴*

Dziedzina wiodąca: *nauki humanistyczne (93%), dziedziny poboczne: nauki ścisłe i przyrodnicze (5%), nauki społeczne (2%)*

dyscyplina naukowa wiodąca : *archeologia (88%), dyscypliny poboczne: nauki o sztuce (3%), nauki o kulturze i religii (1%), nauki biologiczne (3%), nauki o Ziemi i środowisku (3%), nauki socjologiczne 2%).⁵*

³ Wpisać właściwe: ogólnoakademicki lub praktyczny

⁴ Wpisać właściwe: pierwszego stopnia, drugiego stopnia lub jednolite studia magisterskie.

⁵ Wpisać zgodnie z rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 września 2018 r. w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych. Kierunek należy przyporządkować do co najmniej 1 dyscypliny. W przypadku przyporządkowania kierunku studiów do więcej niż 1 dyscypliny wskazuje się dyscyplinę wiodącą, w ramach której będzie uzyskiwana ponad połowa efektów uczenia (liczona wg. punktów ECTS). Należy wskazać % udział poszczególnych dziedzin i dyscyplin.

Symbole efektów kierunkowych	Kierunkowe efekty uczenia się	Odniesienie do uniwersalnych charakterystyk PRK ⁷	Odniesienie do charakterystyki drugiego stopnia PRK dla właściwego poziomu ⁸
1	2	3	4
	WIEDZA: ABSOLWENT ZNA I ROZUMIE	Kod składnika opisu	Kod składnik opisu
K_W01	w stopniu pogłębionym specyfikę przedmiotową i metodologiczną oraz główne tendencje rozwojowe archeologii, jak również specyfikę innych dyscyplin humanistycznych oraz współpracujących z archeologią (ściślych i przyrodniczych), zna terminologię związaną ze wskazanymi obszarami wiedzy	P7U_W	P7S_WG
K_W02	w stopniu pogłębionym uporządkowaną i podbudowaną teoretycznie wiedzę obejmującą kluczowe zagadnienia, uwzględniającą interdyscyplinarny charakter archeologii	P7U_W	P7S_WG
K_W03	rozwinięte metody analizy, interpretacji, wartościowania i problematyzowania różnych wytworów kultury właściwych dla wybranych tradycji, teorii lub szkół badawczych oraz główne trendy rozwojowe archeologii istotne dla programu kształcenia	P7U_W	P7S_WG
K_W04	pogłębioną problematykę z zakresu archeologii Polski w kontekście Europy i pozostałych obszarów Starego Świata	P7U_W	P7S_WG/ P7S_WK
K_W05	w stopniu pogłębionym złożone uwarunkowania i aksjologiczny kontekst prowadzonych działań w zakresie archeologii, w tym ich uwarunkowania kulturowe, ekonomiczne, prawne (również w zakresie	P7U_W	P7S_WG/ P7S_WK

⁶ Wpisać właściwe: studia pierwszego stopnia – poziom 6, studia drugiego stopnia lub jednolite studia magisterskie – poziom 7.

⁷ Należy odnieść się do właściwego poziomu PRK 6-8 zgodnie z załącznikiem do ustawy z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji

⁸ Odniesienie do charakterystyk drugiego stopnia efektów uczenia się dla kwalifikacji na poziomach 6-8 Polskiej Ramy Kwalifikacji typowych dla kwalifikacji uzyskiwanych w ramach systemu szkolnictwa wyższego i nauki po uzyskaniu kwalifikacji pełnej na poziomie 4 – zgodnie z rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 14 listopada 2018 r. w sprawie charakterystyk drugiego stopnia efektów uczenia się dla kwalifikacji na poziomach 6-8 Polskiej Ramy Kwalifikacji. W przypadku studiów inżynierskich powinny uwzględniać również możliwość uzyskania wszystkich kompetencji inżynierskich, o których mowa w cz. III rozporządzenia. Efekty uczenia się dla kierunków z dziedziny sztuki powinny zawierać odniesienia również do cz. II rozporządzenia.

	ochrony własności intelektualnej i przemysłowej), rozwoju różnych form przedsiębiorczości		
K_W06	w stopniu pogłębionym historyczną zmienność dziejów kultury ludzkiej w kontekście dylematów współczesnej cywilizacji	P7U_W	P7S_WK
	UMIEJĘTNOŚCI: ABSOLWENT POTRAFI	Kod składnika opisu	Kod składnik opisu
K_U01	samodzielnie formułować i analizować problemy badawcze z zakresu archeologii oraz innowacyjnie dobierać metody i narzędzia ich rozwiązywania, z wykorzystaniem nowej wiedzy, także z innych dziedzin oraz zaawansowanych technik informacyjno-komunikacyjnych, formułować i weryfikować hipotezy	P7U_U	P7S_UW
K_U02	właściwie dobierać źródła, przeprowadzić krytyczną analizę prac innych autorów, syntezę różnych idei i poglądów, opracowywać i prezentować wyniki pozwalające na rozwiązywanie także nietypowych zadań/problemów w obrębie studiowanej dyscypliny	P7U_U	P7S_UW
K_U03	przewodzić debatę i porozumiewać się przy użyciu różnych kanałów oraz technik komunikacyjnych ze specjalistami w zakresie studiowanej dyscypliny i innych dyscyplin humanistycznych i przyrodniczych, jak również z niespecjalistami, a także popularyzować wiedzę o humanistyce oraz wytworach kultury i jej instytucjach	P7U_U	P7S_UK
K_U04	porozumiewać się ze specjalistami w zakresie studiowanej dyscypliny i innych dyscyplin humanistycznych i przyrodniczych języku obcym na poziomie B2+,	P7U_U	P7S_UK
K_U05	kierować i efektywnie uczestniczyć w pracach zespołowych w środowiskach międzykulturowych oraz samodzielnie prowadzić badania terenowe i gabinetowe	P7U_U	P7S_UO
K_U06	samodzielnie permanentnie planować i realizować rozwój własny i innych osób dzięki kompetencjom międzykulturowym nabytym podczas studiów	P7U_U	P7S_UU
	KOMPETENCJE SPOŁECZNE: ABSOLWENT JEST GOTÓW DO	Kod składnika opisu	Kod składnik opisu
K_K01	tworzenia i rozwijania wzorów właściwego postępowania w środowisku pracy i życia, krytycznej oceny odbieranych treści oraz uznawania znaczenia wiedzy w rozwiązywaniu problemów poznawczych i praktycznych	P7U_K	P7S_KK
K_K02	aktywnego i odpowiedzialnego uczestnictwa w życiu naukowym i kulturalnym, korzystania z jego różnorodnych form oraz z opinii ekspertów w przypadku trudności z samodzielnym rozwiązaniem problemu	P7U_K	P7S_KK

K_K03	rozwijania wzorów właściwego postępowania w środowisku pracy i poza nim, identyfikacji problemów etycznych związanych z własną pracą, odpowiedzialności przed współpracownikami i innymi członkami społeczeństwa oraz wykazuje aktywność w ich rozwiązywaniu	P7U_K	P7S_KO
K_K04	podejmowania w interesie społecznym aktywnych działań na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego regionu, kraju i Europy, oraz do działania w sposób przedsiębiorczy	P7U_K	P7S_KO
K_K05	odpowiedzialnego pełnienia ról zawodowych, dbania o dorobek i tradycje zdobytego zawodu, przestrzegania zasad etyki zawodowej i wymagania tego od innych oraz poszanowania źródeł archeologicznych, ze szczególnym uwzględnieniem szczątków ludzkich	P7U_K	P7S_KR

Skład zespołu przygotowującego raport samooceny

Imię i nazwisko	Tytuł lub stopień naukowy/stanowisko/funkcja pełniona w uczelni
Piotr Łuczkiwicz	Dr hab./prof. UMCS/dyrektor Instytutu Archeologii UMCS
Marcin Szeliga	Dr/zastępca dyrektora Instytutu Archeologii UMCS
Andrzej Kokowski	Prof. dr hab.
Anna Zakościelna	Dr hab./prof. UMCS
Tomasz Dzieńkowski	Dr/adiunkt
Barbara Niezabitowska- Wiśniewska	Dr/adiunkt

Spis treści

Efekty uczenia się zakładane dla ocenianego kierunku, poziomu i profilu studiów	2
Skład zespołu przygotowującego raport samooceny	8
Wskazówki ogólne do raportu samooceny	10
Prezentacja uczelni	11
Część I. Samoocena uczelni w zakresie spełniania szczegółowych kryteriów oceny programowej na kierunku studiów o profilu ogólnoakademickim	12
Kryterium 1. Konstrukcja programu studiów: koncepcja, cele kształcenia i efekty uczenia się	12
Kryterium 2. Realizacja programu studiów: treści programowe, harmonogram realizacji programu studiów oraz formy i organizacja zajęć, metody kształcenia, praktyki zawodowe, organizacja procesu nauczania i uczenia się	16
Kryterium 3. Przyjęcie na studia, weryfikacja osiągnięcia przez studentów efektów uczenia się, zaliczanie poszczególnych semestrów i lat oraz dyplomowanie	23
Kryterium 4. Kompetencje, doświadczenie, kwalifikacje i liczebność kadry prowadzącej kształcenie oraz rozwój i doskonalenie kadry	26
Kryterium 5. Infrastruktura i zasoby edukacyjne wykorzystywane w realizacji programu studiów oraz ich doskonalenie	32
Kryterium 6. Współpraca z otoczeniem społeczno-gospodarczym w konstruowaniu, realizacji i doskonaleniu programu studiów oraz jej wpływ na rozwój kierunku	35
Kryterium 7. Warunki i sposoby podnoszenia stopnia umiędzynarodowienia procesu kształcenia na kierunku	37
Kryterium 8. Wsparcie studentów w uczeniu się, rozwoju społecznym, naukowym lub zawodowym i wejściu na rynek pracy oraz rozwój i doskonalenie form wsparcia	43
Kryterium 9. Publiczny dostęp do informacji o programie studiów, warunkach jego realizacji i osiągniętych rezultatach	46
Kryterium 10. Polityka jakości, projektowanie, zatwierdzanie, monitorowanie, przegląd i doskonalenie programu studiów	47
Część II. Perspektywy rozwoju kierunku studiów	52
Część III. Załączniki	56
Załącznik nr 1. Zestawienia dotyczące ocenianego kierunku studiów	56
Załącznik nr 2. Wykaz materiałów uzupełniających	61

Wskazówki ogólne do raportu samooceny

Raport samooceny przygotowywany przez uczelnię jest jednym z podstawowych źródeł informacji wykorzystywanych przez zespół oceniający Polskiej Komisji Akredytacyjnej w procesie oceny programowej. Jego głównym celem jest prezentacja koncepcji i programu studiów, uwarunkowań jego realizacji oraz miejsca i roli kształcenia w otoczeniu społecznym i gospodarczym, w odniesieniu **do szczegółowych kryteriów oceny programowej i standardów jakości kształcenia** określonych w załączniku do Statutu Polskiej Komisji Akredytacyjnej, a także refleksja nad stopniem spełnienia tych kryteriów.

Istotnymi cechami raportu samooceny jest analityczne i auto refleksyjne podejście do prezentowanych w nim treści oraz poparcie przedstawianych w raporcie aspektów programu studiów i jego realizacji specyficznymi przykładami stosowanych rozwiązań, ze szczególnym uwzględnieniem wyróżniających je cech oraz dobrych praktyk. Raport powinien być zwięzły. W części I jego objętość nie powinna przekraczać 40 000 znaków.

We wzorze raportu samooceny zawarte zostały wskazówki mówiące o tym, co warto rozważyć i do czego odnieść się w raporcie. Zwrócono w nich uwagę na te elementy, odpowiadające szczegółowym kryteriom oceny programowej i przyjętym standardom jakości, do których odniesienie się umożliwi dokonanie pełnej samooceny, a następnie przeprowadzenie rzetelnej oceny przez zespół oceniający PKA.

Wskazówek tych nie należy traktować jako obligatoryjnych dla uczelni przygotowującej raport samooceny. Uczelnia w samoocenie każdego kryterium ma prawo w pełni autonomicznie przedstawiać kluczowe czynniki uwiarygadniające jego spełnienie. Wyłącznym celem wskazówek jest pomoc w zrozumieniu istoty każdego z kryteriów, wskazanie informacji najważniejszych dla procesu oceny oraz zainspirowanie do formułowania pytań, na które warto poszukiwać odpowiedzi w procesie samooceny i opracowywania raportu, a także w celu doskonalenia jakości kształcenia na ocenianym kierunku.

Należy pamiętać, że zgodnie z § 17 ust. 3 statutu PKA z dnia 13 grudnia 2018 r., Uczelnia powinna opublikować raport samooceny na swej stronie internetowej przed wizytacją zespołu oceniającego.

Prezentacja uczelni

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie jest największą uczelnią publiczną po wschodniej stronie Wisły, z wszechstronną ofertą edukacyjną i bogatym doświadczeniem (ponad 241 tys. absolwentów; 80 kierunków, blisko 250 specjalności), prowadzącą kształcenie na 11 Wydziałach oraz Wydziale Zamiejscowym w Puławach. UMCS utrzymuje aktywne kontakty z zagranicznymi ośrodkami naukowymi, współpracuje również z wieloma instytucjami kultury, władzami samorządowymi i przedsiębiorcami.

W 2017 r. UMCS otrzymał Logo *HR Excellence in Research* przyznawane przez Komisję Europejską. Uczelnia zdobyła także wyróżnienia: „Uczelnia Liderów”, „Aurea Praxis”, „Dobra Uczelnia – Dobra Praca”, „Najbardziej innowacyjna i kreatywna uczelnia w Polsce w tworzeniu perspektyw zawodowych”. Według raportu „Studenci zagraniczni w Polsce 2017” Fundacji Edukacyjnej Perspektywy UMCS znalazł się na 1. miejscu w Polsce w kategorii „umiędzynarodowienie uniwersytetów”, w tym 1. miejsce w kategorii uczelni publicznych kształcących studentów z Ukrainy.

UMCS spośród innych uczelni wyróżnia unikatowy, zlokalizowany w centrum miasta własny kampus studencki, na który składają się: budynki dydaktyczne, kluby, obiekty sportowe i kulturalne, jak również stołówka akademicka „Trójka”. Studenckie życie kulturalne toczy się wokół Akademickiego Centrum Kultury Chatka Żaka oraz Inkubatora Medialno-Artystycznego. Funkcjonują tam nowatorskie media uniwersyteckie o charakterze informacyjno-edukacyjnym: Akademickie Radio Centrum oraz Telewizja Akademicka TV UMCS.

Wydział Humanistyczny, w ramach którego prowadzony jest kierunek Archeologia, oferuje ponad 20 kierunków pierwszego i drugiego stopnia. Do atutów Wydziału należy znakomita kadra, nowoczesna infrastruktura, oferta przedmiotów w językach obcych, program Erasmus+ umożliwiający studentom realizację kształcenia na ponad 50 uniwersytetach w całej Europie, bogata oferta staży, różnorodne wydarzenia naukowo-kulturalne.

Instytut Archeologii dysponuje wysokiej jakości kadrami badawczo-dydaktyczną i dobrym zapleczem naukowo-badawczym. Dzięki temu stale poszerzana jest oferta dydaktyczna, obejmująca studia stacjonarne I i II stopnia (z dwoma specjalizacjami). Aktualnie Instytut Archeologii przygotowuje dokumenty o uzyskanie uprawnień do nadawania stopnia doktora.

Część I. Samoocena uczelni w zakresie spełniania szczegółowych kryteriów oceny programowej na kierunku studiów o profilu ogólnoakademickim

Kryterium 1. Konstrukcja programu studiów: koncepcja, cele kształcenia i efekty uczenia się

Koncepcja kształcenia w Instytucie Archeologii (dalej: IA) wpisuje się całościowo w misję UMCS (por. dokument Strategia Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie w latach 2019-2025 <https://phavi.umcs.pl/at/attachments/2019/0402/091028-strategia-27-marca-2019-ostateczna-po-senacie.pdf>) i strategię Wydziału Humanistycznego, którą jest przede wszystkim kształcenie na wysokim poziomie, działalność badawcza, a także promocja regionu i kraju, w tym również za granicą oraz promowanie postaw tolerancyjnych, otwartych i nastawionych na pluralizm kulturowy. Nabyta wiedza dotycząca archeologii, pradziejów i dziedzictwa kulturowego, poszerzona o nowoczesny warsztat metodyczny i metodologiczny, a także informacje z szerokiego spektrum „wspierających” archeologię nauk przyrodniczych, ścisłych i społecznych, gwarantuje absolwentom bardzo dobre pod względem merytorycznym i praktycznym przygotowanie do pracy w terenie (np. w firmach archeologicznych), w instytucjach kultury (muzeach), prowadzenia własnej działalności gospodarczej, bądź też realizowania kariery naukowej na uniwersytetach i w jednostkach badawczych. Wiedza, umiejętności oraz nabyte kompetencje (odzwierciedlone w efektach uczenia się) zapewniają kompetentne podejście do wieloaspektowości współczesnej archeologii, połączone z przyjęciem odpowiedzialności za zachowanie dziedzictwa kulturowego i wrażliwością na różnorodność kulturową.

Koncepcja i cele kształcenia na kierunku archeologia ściśle odpowiadają specyfice tej dyscypliny naukowej. Program studiów jest powiązany z właściwymi dla dyscypliny obszarami działalności zawodowej i naukowo-badawczej pracowników IA, których zainteresowania badawcze koncentrują się wokół następujących obszarów tematycznych:

- najstarsze dzieje człowieka, pojawienie się pierwszych społeczności ludzkich w Europie i na ziemiach Polski
- Polska i Europa w epoce brązu i w początkach epoki żelaza (tworzenie się ponadregionalnych wspólnot, początki metalurgii, przemiany struktur społecznych)
- Europa czasu wielkich grup etnicznych (Celtowie, Germanie i wschodnioeuropejsko-azjatyckie plemiona koczownicze; kontakty ludów barbarzyńskich/mieszkańców *Barbaricum* z Imperium Rzymskim)
- archeologia prowincjonalnorzymska, życie codzienne w prowincjach rzymskich;
- wczesne średniowiecze, słowiańskie struktury plemienne, kształtowanie się państwowości polskiej (ze szczególnym uwzględnieniem problematyki polsko-ruskiego pogranicza);
- archeologia funeralna (rekonstrukcje świata wierzeń dawnych przez pryzmat ich materialnego odzwierciedlenia – obrzędowości pogrzebowej);
- archeologia współczesna, przede wszystkim w aspekcie badań pól bitewnych z czasów I Wojny Światowej;
- metodyka i metodologia archeologii;
- muzealnictwo i ochrona zabytków;
- ochrona dziedzictwa kulturowego i zachowanie pamięci o nim;

Program studiów II-go stopnia został skonstruowany w sposób odzwierciedlający kompetencje merytoryczne pracowników IA, a jednocześnie zapewniający zdobycie przez studentów wiedzy, kompetencji i umiejętności w zakresie dyscypliny naukowej archeologia, w tym też tzw. kompetencji

„miękkich”, niezwykle ważnych i pożądanых na rynku pracy, niezbędnych do sprawnego funkcjonowania w życiu zawodowym. W pełni uwzględnia postęp w obszarach działalności zawodowej właściwych dla kierunku i jest dostosowany do potrzeb otoczenia społeczno-gospodarczego oraz zawodowego rynku pracy.

W związku z modyfikacjami programów studiów związanych z przepisami prawnymi obowiązującymi od 01.10.2019 r. studenci I roku studiów II stopnia⁹ powinni odbywać zajęcia zgodnie z planami obowiązującymi od roku akad. 2019/2020, natomiast studenci II roku zgodnie z planami obowiązującymi od roku akad. 2018/2019.

Program studiów II stopnia obejmuje następujące moduły tematyczne, realizowane w ramach dwóch specjalności: archeologia pradziejowa (obejmująca czasy od epoki kamienia po początki epoki żelaza) oraz archeologia historyczna (od epoki żelaza po czasy nowożytne):

I. Blok modułów obowiązkowych: obejmuje – niezależnie od wybranej specjalności – następujące przedmioty: historia archeologii; metodyka badań osadniczych; metodyka archeologii miejskiej; podstawy archeozoologii; podstawy numizmatyki; metodyka interpretacji źródeł (podzielona na 3 części: zabytki krzemienne i kamienne, zabytki ceramiczne, zabytki metalowe); elementy etnologii; elementy paleosocjologii; wychowanie fizyczne. Przedmiot metodologia badań naukowych realizowany jest w bloku treści społeczno-humanistycznych.

II. Blok modułów specjalnościowych – wybieralnych: poza językiem obcym oraz seminarium magisterskim studenci mogą wybrać przedmioty spośród bogatej oferty wykładów monograficznych i fakultatywnych oraz konwersatoriów specjalizacyjnych, dostosowanych treściowo do zadeklarowanej specjalności. W ramach specjalności „archeologia pradziejowa” realizowany jest też przedmiot „podstawy petrografii”, natomiast w ramach specjalności „archeologia historyczna” realizowany jest przedmiot „zarys historii architektury”. Wspólnym elementem obydwu specjalności są też zajęcia odbywające się w terenie: terenowe badania wykopaliskowe, realizowane po 2 semestrze zajęć w wymiarze 144 godz. oraz terenowe badania inwentaryzacyjne, w wymiarze 216 godz. (realizowane 3 razy po 72 godz. w trakcie semestrów 1-3).

Program studiów II stopnia przewiduje również zajęcia ogólnouniwersyteckie, bądź na innym kierunku, proponowane przed rozpoczęciem semestru.

Niezwykle ważnym aspektem związanym z prowadzonym kierunkiem są badania naukowe. Pracownicy IA są cenionymi specjalistami w zakresie archeologii pradziejowej i współczesnej, kierownikami i wykonawcami w licznych projektach naukowych (krajowych i zagranicznych), członkami prestiżowych gremiów naukowych (*vide zał. 6-7, 13*). Potwierdzeniem kompetencji merytorycznych w w/w dziedzinach są publikacje naukowe w prestiżowych czasopismach i wydawnictwach. (*vide zał. 8: a-e*). Ponadto pracownicy IA są członkami licznych polskich i międzynarodowych towarzystw i gremiów naukowych oraz centralnych instytucji kultury, uczestnicząc również w innych formach współpracy międzynarodowej (*zał. 13: a-j*).

Poszczególne przedmioty w programie studiów w IA prowadzone są zgodnie z kompetencjami i specjalnością naukową pracowników, a w uzasadnionych przypadkach przy wsparciu specjalistów spoza IA. Przykładem tego są przedmioty: „podstawy petrografii”, czy też „elementy paleosocjologii”, realizowane odpowiednio przez pracowników Wydziału Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej oraz Wydziału Humanistycznego UMCS.

Koncepcja i cele kształcenia są w dużej mierze dostosowywane do potrzeb otoczenia społeczno-gospodarczego i wynikają z wieloletniej współpracy z instytucjami i organizacjami z tego otoczenia. Dzięki temu absolwenci są przygotowani do sprawnego funkcjonowania na rynku pracy. Dzięki prowadzonej współpracy Instytut ma orientację w bieżących pracach merytorycznych (oraz potrzebach

⁹ Ze względu na zbyt małą ilość chętnych w r. akad. 2019/20 nie przeprowadzono naboru na I r. studiów II stopnia.

kadrowych) lokalnych instytucji, co znajduje oddźwięk w uaktualnianiu problematyki odpowiednich zajęć na kierunku archeologia oraz kreowaniu wspólnych projektów o charakterze naukowym, z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego, bądź łączącym obydwie te sfery.

Archeologia (II stopnia) jest kierunkiem studiów o profilu ogólnoakademickim, którego głównym celem jest: przygotowanie absolwenta (w aspekcie wiedzy, umiejętności i kompetencji) do wykonywania zawodu archeologa, samodzielnego prowadzenia badań terenowych i naukowego opracowywania ich wyników; opanowanie przez absolwenta interdyscyplinarnego warsztatu merytorycznego, metodologicznego i metodycznego niezbędnego do pracy naukowej; zapewnienie poszerzonej wiedzy w zakresie wybranej specjalności. W programie studiów znajdują się m.in. przedmioty takie jak: wykłady monograficzne i fakultatywne; konwersatoria; seminaria; metodologia badań naukowych; historia archeologii; różnorodne badania terenowe. W ramach kierunku możliwy jest wybór jednej z dwóch specjalności:

- archeologia pradziejowa (w strefie Europy środkowej; od epoki kamienia po początki epoki żelaza)
- archeologia historyczna (w strefie Europy środkowej; od wczesnej epoki żelaza po czasy nowożytne)

Sylwetka absolwenta studiów II stopnia archeologii na UMCS. Absolwent:

- posiada pogłębione przygotowanie humanistyczne;
- posiada poszerzoną wiedzę zawodową z zakresu archeologii i pradziejów;
- posiada poszerzoną wiedzę o specyfice przedmiotowej, metodycznej i metodologicznej archeologii;
- jest w pełni przygotowany do prowadzenia badań terenowych i samodzielnego opracowywania ich wyników, jak również do kierowania zespołem badawczym;
- jest w stanie samodzielnie analizować źródła archeologiczne (i wstępnie antropologiczne),
- posiada umiejętność analizy i interpretacji tekstów naukowych.

Możliwości zatrudnienia:

Absolwent tego kierunku będzie mógł podejmować pracę m.in. w:

- firmach archeologicznych lub prowadzić własną działalność,
- placówkach muzealnych i kulturalnych,
- urzędach konserwatorskich i ochrony zabytków,
- instytucjach badawczych i uniwersytetach.

Archeologię na UMCS wyróżnia także fakt aktywnego włączania studentów do prac naukowo-badawczych realizowanych w IA, poprzez różne formy (i zakres) uczestnictwa w grantach oraz aktualnych badaniach poszczególnych pracowników, oraz wspólne z pracownikami lub samodzielne publikacje wyników prac. Włączanie studentów w życie naukowe obejmuje także – co jest bardzo istotne w kontekście przeszłej kariery naukowej (czy też starań o kształcenie w szkołach doktorskich/uprzednio na studiach doktoranckich) – samodzielne lub wspólne z pracownikami wystąpienia konferencyjne i publikacje wyników badań (**zał. 15:a-e**).

Duże znaczenie dla jakości prowadzonych studiów ma interdyscyplinarność kadry: proces kształcenia prowadzą specjaliści z różnych specjalności archeologii, wspomagani przez przedstawicieli innych dziedzin nauki (nauk historycznych, biologicznych oraz nauk o ziemi), a także interesariuszy zewnętrznych. W sumie zyskujemy obraz programu i kształcenia wyspecjalizowanego w stronę archeologii, obejmującego także kształcenie ogólnohumanistyczne, jednak z dużym naciskiem na interdyscyplinarność i współudział innych dziedzin oraz dyscyplin o charakterze „wspomagającym” warsztat nowoczesnego archeologa. W rezultacie studenci tak zaprogramowanej archeologii otrzymują szeroką wiedzę z różnych dziedzin nauki i sfer kultury. Aktywne starania w zakresie rozwoju oferty dydaktycznej Instytutu dotyczą propozycji dalszego kształcenia dla absolwentów studiów II

stopnia, poprzez uzyskanie przez IA uprawnień do nadawania stopnia doktora (przygotowywany jest właśnie komplet dokumentów do MNiSW) i włączenia w przyszłości dyscypliny archeologii do oferty Szkoły Doktorskiej Nauk Humanistycznych UMCS.

Efekty uczenia się przewidziane dla studiów II stopnia są w pełni zgodne z koncepcją kształcenia zakładającą zapewnienie absolwentowi wiedzy na temat dyscypliny archeologia (teorii, metodologii, zaplecza pojęciowego, aspektów praktycznych), przy wykorzystaniu współczesnych technologii informacyjnych, a także roli i znaczenia archeologii w dziedzinie nauk humanistycznych oraz ochrony dziedzictwa kulturowego. Po nabyciu na I stopniu studiów wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych związanych z modułami podstawowymi, kierunkowymi i konserwatorsko-muzealnym, a także umiejętności praktycznych niezbędnych do pracy w terenie, student na II stopniu studiów samodzielnie dokonuje wyboru specjalności, determinującej nabycie kolejnych umiejętności. Program studiów skonstruowany jest w taki sposób, aby wiedza ogólna poprzedzała wiedzę szczegółową, dostosowaną do poziomu studiów i wybranej specjalności. Cały program studiów II stopnia mieści się w ramach dyscypliny archeologia (88%). Pozostałe 12% to: nauki o sztuce (3%), nauki o kulturze i religii (1%), nauki biologiczne (3%), nauki o Ziemi i środowisku (3%), oraz nauki socjologiczne 2%.

Kluczowe kierunkowe efekty kształcenia obowiązujące dla cykli kształcenia rozpoczętych przed 01.10.2019 r. dla kierunku archeologia (studia II stopnia)

Zasadniczymi efektami kształcenia dotyczącymi wiedzy jest pogłębiona znajomość specyfiki przedmiotowej i metodologicznej archeologii i nauk współpracujących (K_W01), posiadanie szczegółowej i pogłębionej wiedzy z zakresu archeologii Polski na tle Europy i pozostałych obszarów Starego Świata (K_W02) oraz zrozumienie w pogłębionym stopniu interdyscyplinarnego charakteru współczesnej archeologii, co pozwala absolwentowi na konstruowanie zaawansowanych programów badawczych (K_W03). Nieodzowna jest przy tym pogłębiona znajomość metod analizy, interpretacji, wartościowania i problematyzowania różnych wytworów kultury (K_W06).

Kluczowe umiejętności nabyte podczas studiów to: umiejętność formułowania i analizy problemów badawczych z zakresu archeologii oraz innowacyjne dobieranie metod i narzędzi ich rozwiązywania (K_U01), umiejętność przeprowadzenia krytycznej analizy i interpretacji zróżnicowanych źródeł archeologicznych (K_U02), a także zdolność do kierowania lub efektywnego uczestnictwa w pracach zespołowych w środowiskach międzykulturowych oraz samodzielnego prowadzenia badań terenowych i gabinetowych (K_U06).

Do najistotniejszych kompetencji społecznych należy zaliczyć gotowość do aktywnego i odpowiedzialnego uczestnictwa w życiu naukowym i kulturalnym, korzystania z jego różnorodnych form oraz krytycznej oceny siebie, zespołu oraz odbieranych treści (K_K01), rozwijanie wzorów właściwego postępowania w środowisku pracy i poza nim (K_K02), gotowość do podejmowania w interesie społecznym aktywnych działań na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego regionu, kraju i Europy, oraz do działania w sposób przedsiębiorczy (K_K03), właściwe identyfikowanie i rozstrzyganie dylematów związanych z wykonywaniem zawodu (K_K05).

Kluczowe kierunkowe efekty uczenia się dla naboru rozpoczynającego kształcenie począwszy od 01.10.2019 r. dla kierunku archeologia (studia II stopnia)

Ze względu na brak naboru na I rok studiów II stopnia w roku akademickim 2019/20 wnikający ze zbyt małej ilości chętnych, efekty uczenia się nie zostały jeszcze wprowadzone do realizacji.

Do najistotniejszych z nich należałoby zaliczyć pogłębioną znajomość specyfiki przedmiotowej i metodologicznej oraz głównych tendencji rozwojowych archeologii, jak również specyfiki innych dyscyplin humanistycznych oraz współpracujących z archeologią (ściśłych i przyrodniczych), a więc interdyscyplinarny charakter studiów archeologicznych (K_W01, K_W02), jak również posiadanie

szczegółowej i pogłębionej wiedzy z zakresu archeologii Polski na tle Europy i pozostałych obszarów Starego Świata (K_W04). Zważywszy na perspektywy zawodowe absolwentów równie istotnym elementem jest pozyskanie pogłębionej wiedzy odnośnie metod analizy, interpretacji, wartościowania i problematyzowania różnych wytworów kultury (K_W03), jak też świadomość złożonych uwarunkowań kulturowych, ekonomicznych oraz prawnych (również w zakresie ochrony własności intelektualnej i przemysłowej) prowadzonych działań w zakresie archeologii, także odnośnie uwarunkowań rozwoju różnych form przedsiębiorczości (K_W05).

W przypadku umiejętności absolwent powinien być w stanie wykorzystywać nabytą wiedzę dotyczącą dyscypliny do samodzielnego formułowania i analizowania problemów badawczych z zakresu archeologii oraz innowacyjnie dobierać metody i narzędzia ich rozwiązywania, wykorzystując przy tym zaawansowane techniki informacyjno-komunikacyjne (K_U01), powinien potrafić kierować i efektywnie uczestniczyć w pracach zespołowych w środowiskach międzykulturowych oraz samodzielnie prowadzić badania terenowe i gabinetowe (K_U05). Absolwent powinien też potrafić przeprowadzić krytyczną analizę prac innych autorów, syntezę różnych idei i poglądów, opracowywać i prezentować wyniki pozwalające na rozwiązywanie także nietypowych zadań/problemów w obrębie studiowanej dyscypliny (K_U02).

W zakresie kompetencji społecznych absolwent powinien być gotów do aktywnego i odpowiedzialnego uczestnictwa w życiu naukowym i kulturalnym (K_K02), krytycznej oceny odbieranych treści oraz posiadać umiejętność dzięki zdobytej wiedzy rozwiązywania problemów poznawczych i praktycznych (K_K01). Powinien też być w stanie podejmować w interesie społecznym aktywne działania na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego regionu, kraju i Europy, oraz być gotów do działania w sposób przedsiębiorczy (K_K04).

Kryterium 2. Realizacja programu studiów: treści programowe, harmonogram realizacji programu studiów oraz formy i organizacja zajęć, metody kształcenia, praktyki zawodowe, organizacja procesu nauczania i uczenia się

Treści programowe odnoszące się do poszczególnych przedmiotów realizowanych na kierunku archeologia na II stopniu studiów wynikają ściśle z przyjętych efektów kształcenia, odzwierciedlają aktualny stan wiedzy i metodyki oraz są związane z dyscypliną naukową archeologia, a także – w pewnej mierze – z dyscyplinami: nauki o sztuce (3%), nauki o kulturze i religii (1%), nauki biologiczne (3%), nauki o Ziemi i środowisku (3%), nauki socjologiczne (2%). Dobór kluczowych treści kształcenia jest przy tym ściśle związany z dorobkiem naukowym osób prowadzących dany przedmiot, potwierdzonym publikacjami naukowymi (zał. 2.4; 8).

Przypisanie kierunkowych efektów uczenia się do przedmiotu dokonywane jest przez osobę prowadzącą przedmiot/koordynatora przedmiotu; modułowe efekty uczenia się stanowią uszczegółowienie kierunkowych efektów uczenia się – publikowane są one w postaci sylabusów na stronie internetowej UMCS (Uniwersytecki System Obsługi Studiów – USOS https://usosweb.umcs.pl/kontroler.php?action=katalog2/przedmioty/szukajPrzedmiotu&method=faculty_organized&jed_org_kod=H.AR&cp_showDescriptions=0&cp_showGroupsColumn=0&cp_cdyd_sDisplayLevel=2&f_tylkoWRejestracji=0&f_obcojezyczne=0&kierujNaPlanyGrupy=0). System ten zapewnia kompleksową obsługę toku studiów. Treść sylabusu przedmiotu, wraz z zakresem przedmiotowym prowadzonych aktualnie zajęć oraz oczekiwaniami odnośnie efektów i sposobami uzyskania zaliczenia, omawiana jest ze studentami na pierwszych zajęciach, a poszczególne treści przedmiotowe realizowane są zgodnie z zaproponowanym harmonogramem. Sylabusy obejmują następujące części (odnoszące się do informacji ogólnych na temat przedmiotu): nazwa przedmiotu, punkty ECTS (wraz z regułami punktacji), godzinowe ekwiwalenty punktów ECTS (ze wskazaniem godzin realizowanych z udziałem nauczyciela akademickiego i nieodzwolnionej pracy własnej studenta), sposób weryfikacji efektów kształcenia, pełny opis przedmiotu, literatura, efekty kształcenia (w

odniesieniu do wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych). Rozwinięciem sylabusu jest część „informacje o przedmiocie”, zawierająca także odniesienie do metod i kryteriów oceniania, zakresu tematów oraz przyjęte metody dydaktyczne. Praktycznie do każdego zajęcia studenci otrzymują też szeroki wykaz specjalistycznej literatury (także w językach obcych), umożliwiającej nie tylko uzyskanie szerszej perspektywy dla realizowanych na zajęciach zagadnień i bloków tematycznych, ale również dalsze samodoskonalenie oraz rozwijanie własnych zainteresowań. Nie bez znaczenia jest także rozwój umiejętności językowych w związku z koniecznością posługiwania się fachową terminologią w języku obcym.

W każdym sylabusie pracownik przed rozpoczęciem zajęć określa, jaki czas podczas realizacji danego przedmiotu student ma przeznaczyć na same zajęcia, a jaki na tzw. pracę własną (przygotowanie do zajęć, studiowanie literatury przedmiotu, przygotowanie do egzaminu/zaliczenia), co realnie zapewnia czas na sprawdzanie i ocenę wszystkich efektów uczenia się, ich systematyczną weryfikację i sukcesywne przekazywanie studentom informacji zwrotnej o stopniu uzyskania przez nich efektów uczenia się.

Kluczowe treści kształcenia, ściśle powiązane z kierunkowymi efektami uczenia się, zostały szczegółowo opisane w Kryterium 1 niniejszego Raportu Samooceny. Dotyczą one nabycia wiedzy, umiejętności i kompetencji z zakresu archeologii (oraz nauk humanistycznych i „wspierających” – ścisłych, biologicznych i z zakresu nauk o ziemi), odnoszących się do wybranych przez studentów zakresów zainteresowań (specjalności) i związanych z tym przedmiotów fakultatywnych.

Związek pomiędzy badaniami naukowymi prowadzonymi przez pracowników, a kierunkowymi treściami kształcenia związanymi ze studiowaną dyscypliną widoczny jest zarówno w przypadku przedmiotów obowiązkowych, jak i fakultatywnych. Publikacje pracowników IA odnoszą się merytorycznie do szerokiej problematyki archeologii i pradziejów (również w odniesieniu do aspektów teoretycznych), stanowiąc dla studentów cenne źródło wiedzy dla danej problematyki ogólnej, jak również zagadnień szczegółowych. Dobór osób prowadzących poszczególne przedmioty jest powiązany całkowicie z kompetencjami merytorycznymi i koniecznością zapewnienia właściwej jakości kształcenia. Odnosi się to również do prowadzących niebędących pracownikami IA, zatrudnionych na innych wydziałach UMCS.

Wybrane przykłady powiązania treści kształcenia z kierunkowymi efektami uczenia się oraz dyscypliną archeologia; studia II stopnia:

a) przedmiot: metodologia badań naukowych (WY, KW)

treści: podstawy ogólnej metodologii nauk, metody, procedury badawcze, różnorodność paradygmatów z perspektywy metodologicznej w aspekcie pragmatycznym

odniesienie do efektów kierunkowych: student w stopniu pogłębionym zna i rozumie specyfikę przedmiotową i metodologiczną (fakty, teorie, metody) archeologii, nauk humanistycznych i innych współpracujących z archeologią, zna terminologię związaną ze wskazanymi obszarami wiedzy (K_W01); potrafi formułować i analizować problemy badawcze oraz innowacyjnie dobrać metody i narzędzia ich rozwiązywania (K_U01), przeprowadzić krytyczną analizę i interpretację źródeł archeologicznych, jest w stanie dobrać i zastosować właściwe metody i narzędzia (K_U02); jest gotów do krytycznej oceny odbieranych treści (K_K01)

dyscyplina: archeologia

b) przedmiot: historia archeologii (WY)

treści: dzieje powstawania dyscypliny naukowej w świetle powstawania muzeów i instytucji naukowych na ziemiach dzisiejszej Polski, z uwzględnieniem wkładu osobowego najważniejszych postaci zajmujących się archeologią – od początków po czasy współczesne

odniesienie do efektów kierunkowych: student w pogłębionym stopniu zna i rozumie problematykę z zakresu archeologii Polski na tle Europy (K_W02), specyfikę przedmiotową archeologii (K_W01), dokonania archeologii dotyczące wybranych obszarów wiedzy, a także znaczące ośrodki (K_W05); potrafi prowadzić debatę na temat różnorodnych problemów z zakresu (historii) archeologii (K_U05); przeprowadzić krytyczną analizę oraz syntezę różnych idei i poglądów (K_U03); jest gotów do

podejmowania w interesie społecznym aktywnych działań na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego regionu, kraju i Europy, oraz do działania w sposób przedsiębiorczy (K_K03), aktywnego i odpowiedzialnego uczestnictwa w życiu naukowym i kulturalnym, korzystania z jego różnorodnych form (K_K01)

dyscyplina: archeologia

W odniesieniu do kierunkowych efektów uczenia się przeprowadzone zostały analizy sprawdzające adekwatność ich odniesienia dla dziedzin kształcenia przyporządkowanych kierunkowi archeologia.

Metody kształcenia dobierane są zależnie od specyfiki danego przedmiotu, a także od zainteresowań studentów. Mają one zawsze na celu osiągnięcie założonych efektów uczenia się. Środki i narzędzia dydaktyczne dobierane są przez wykładowców w sposób adekwatny do potrzeb oraz możliwości danej grupy studentów lub – jeśli zachodzi taka potrzeba – dla studenta indywidualnie.

Najczęściej stosowane w na kierunku metody kształcenia to:

- Metody problemowe (wykład problemowy, wykład konwersatoryjny włączający studentów w dyskusję); analiza tekstów naukowych i źródłowych;
- Metody aktywizujące (studium przypadku, burza mózgów, przygotowywanie prezentacji lub referatu odnośnie określonej problematyki, epoki, grupy źródeł etc. oraz dyskusja na ich temat w czasie zajęć);
- Metody dyskusji - studenci uczą się sztuki argumentacji, kultury dyskusji naukowej, uporządkowania wyводу, co jest szczególnie istotne w warsztacie badacza; często z wykorzystaniem prezentacji.

Klasyczny wykład problemowy/informacyjny jest co prawda (pomijając oczywiście warstwę wizualną – prezentację PPT) mało interaktywny, jego stosowanie ma jednak wciąż kilka zalet: ma na celu zapewnienie studentom jak najpełniejszej wiedzy odnośnie danego zagadnienia, przy uwzględnieniu najnowszego stanu badań i publikacji, często jeszcze niedostępnych (lub nieznanymi) studentom. Metoda ta jest bardzo skuteczna, również ze względu na nieznaną lub zbyt słabą znajomość terminologii fachowej w językach obcych wśród studentów. Bardzo często tego typu wykłady przeradzają się w wykłady konwersatoryjne lub swobodną dyskusję. Generalnie, dobór metod podporządkowany jest idei stymulowania studentów do coraz większej samodzielności i aktywności w procesie uczenia się. W zakresie nauki języków obcych stosowane są metody kształcenia gwarantujące poszerzenie kompetencji językowych.

Doskonałym przykładem wykorzystania opisanych wcześniej metod kształcenia w odniesieniu do kierunkowych efektów uczenia się, bądź/i modułowych efektów uczenia się, mogą być wybierane w zależności od specjalności konwersatoria specjalizacyjne (3 razy po 30 godzin, realizowane na 1, 2 i 3 semestrze studiów), w trakcie których studenci zdobywają szczegółową wiedzę (i to w szerokim kontekście środkowej Europy) odnośnie konkretnych zagadnień z zakresu archeologii (np. obrządek pogrzebowy w okresie rzymskim; opracowanie wyników badań na danym stanowisku archeologicznym itd.) lub kwestii bardziej szczegółowych, jak np. narzędzi wykonanych z obsydianu w młodszej epoce kamienia (neolicie). Studenci sami wybierają temat spośród propozycji przedstawionych przez prowadzącego, mają też wpływ na dobór i zakres omawianych treści. Zajęcia prowadzone są w formie dyskusji dydaktycznej, wspartej bądź przez (jako metody aktywizujące) prezentacje PPT lub referaty przygotowane przez studentów, bądź też przez prezentacje przygotowane przez prowadzących. Zasadniczą częścią każdych z tych zajęć jest jednak wspólna praca na „żywym”, oryginalnym materiale zabytkowym pochodzącym z danej epoki. Studenci, opracowując przykładowo wyniki badań na konkretnym stanowisku archeologicznym, pracują na oryginalnych zabytkach, mogąc wziąć je do ręki, a także na oryginalnej dokumentacji i planach z badań, w wersji papierowej i elektronicznej. Rolą prowadzącego zajęcia jest usystematyzowanie pewnych podstawowych treści, informacji i terminologii, które studenci powinni poznać z dostępnej (i w podstawowej części wskazanej im przez

prowadzącego) literatury przedmiotu, reszta odbywa się w procesie dyskusji, wymiany poglądów i trójstronnej interakcji student – stanowisko – prowadzący zajęcia.

Powiązanie metod kształcenia z modułowymi efektami uczenia się i kierunkowymi efektami uczenia:

- Wiedza: student zna i rozumie w stopniu pogłębionym rozwinięte metody analizy, interpretacji, wartościowania i problematyzowania różnych wytworów kultury właściwych dla wybranych tradycji, teorii lub szkół badawczych oraz trendów rozwojowych w obrębie archeologii (K_W06); interdyscyplinarny charakter archeologii, co pozwala mu na konstruowanie zaawansowanych programów badawczych (K_W03); problematykę z zakresu archeologii Polski na tle Europy (K_W02);
- Umiejętności: dzięki nabytej wiedzy student potrafi formułować i analizować problemy badawcze oraz innowacyjnie dobierać metody i narzędzia ich rozwiązywania (K_U01); przeprowadzić krytyczną analizę i interpretację zróżnicowanych źródeł archeologicznych (K_U02); przeprowadzić krytyczną analizę prac innych autorów, syntezę różnych idei i poglądów, opracowanie i prezentację wyników, pozwalające na rozwiązywanie także nietypowych zadań/problemów w obrębie studiowanej dyscypliny (K_U03); kierować lub efektywnie uczestniczyć w pracach zespołowych (K_U06);
- Kompetencje społeczne: student jest gotów do aktywnego i odpowiedzialnego uczestnictwa w życiu naukowym i kulturalnym, korzystania z jego różnorodnych form oraz krytycznej oceny siebie, zespołu oraz odbieranych treści (K_K01); poszanowania źródeł archeologicznych (w tym szczątków ludzkich), docenia tradycję i dziedzictwo kulturowe ludzkości (K_K04).

Wykładowcy i studenci kierunku archeologia mają też możliwość korzystania z metod i technik kształcenia na odległość za pomocą platform e-learningowych. Możliwość przygotowania i prowadzenia zajęć w takiej formie określone zostały w Zarządzeniu Nr 38/2019 Rektora UMCS z dnia 17 września 2019 r. w sprawie wprowadzenia Regulaminu Pracy <https://phavi.umcs.pl/at/attachments/2019/1001/142637-155110-regulamin-pracy-2019.pdf>, a także par. 8 Uchwały Nr XXIV – 30.6/19 Senatu Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie z dnia 16 października 2019 r. w sprawie wytycznych dotyczących wymagań w zakresie tworzenia i doskonalenia programów studiów oraz Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 września 2018 r. w sprawie studiów [art. 12, Dz.U. 2018 poz. 1861]. Przykładem takich zajęć jest prowadzony przez dr M. Erdrich'a prof. UMCS w semestrze zimowym roku akad. 2019/20 w języku angielskim wykład ogólnouniwersytecki „House and garden in antiquity”, na który zapisało się prawie 250 osób z całego uniwersytetu.

Indywidualne zainteresowania poznawcze studentów realizowane są przede wszystkim podczas zajęć seminaryjnych, gdzie cała ścieżka dydaktyczno-naukowa dostosowana jest do indywidualnego postępowania badawczego studenta (od wyboru tematu pracy do jej finalizacji), a pracownik ma obowiązek poświęcić studentowi stosowny czas potrzebny do prawidłowego osiągnięcia efektów uczenia się. Możliwość realizacji indywidualnych zainteresowań poznawczych studentów daje wybór spośród szerokiej oferty przedmiotów fakultatywnych (konwersatoriów, wykładów fakultatywnych i monograficznych) oraz wykładów ogólnouniwersyteckich. Prowadzący zajęcia bardzo często podczas pierwszych (wstępno-organizacyjnych) zajęć dyskutują ze studentami proponowany zakres tematyczny przedmiotu, a ich uwagi i sugestie brane są zawsze pod uwagę przy doborze i profilowaniu przerabianych później treści. Oprócz tego wszyscy pracownicy zobowiązani są do wyznaczania 2 godzin konsultacji w ciągu tygodnia, w których są dostępni dla studentów oraz do zapewnienia kontaktu poprzez e-mail za pośrednictwem uniwersyteckiej poczty elektronicznej. Adresy e-mail są zamieszczone na profilach pracowników na stronach IA, wydziałowych i uniwersyteckich, a studenci w większości przypadków dysponują również prywatnymi adresami mailowymi pracowników.

Wszelkie uwagi dotyczące kształcenia zgłaszane są przez studentów (za pośrednictwem starosty roku, przedstawiciela studentów w Radzie Naukowej IA, bądź osobiście) do opiekuna roku lub Dyrektora Instytutu i w uzasadnionych przypadkach jak najszybciej wdrażane. Dobrym przykładem takich praktyk jest wprowadzenie – właśnie na życzenie studentów – przedmiotu „podstawy petrografii” (na specjalności pradziejowej), który w efekcie pozwala im pogłębić wiedzę odnośnie identyfikacji surowcowej wyrobów kamiennych. Po 1 października 2019 r., w myśl nowego modelu zarządzania dydaktyką Wydziale Humanistycznym UMCS, na wszelkie uwagi odnośnie dydaktyki (*vide*: <https://www.umcs.pl/pl/dydaktyka-na-wydziale-humanistycznym,17927.htm>) winny trafiać do Prodziekana ds. studenckich, dr hab. M. Woźniaka prof. UMCS.

Pozytywna ocena dotycząca indywidualnego podejścia do studentów (szczególnie w przypadku zajęć seminaryjnych) widoczna jest w ocenach i komentarzach wyrażanych przez studentów w ankietach ewaluacji zajęć, analizowanych po każdym semestrze przez prowadzącego oraz Dyrektora Instytutu. Program zajęć układany jest w ten sposób, by nie kumulować dużej liczby godzin w jednym dniu oraz by między zajęciami były przerwy. Wielkość sal dydaktycznych w IA dostosowana jest do liczebności grup zajęciowych. Atutem jest „kameralność” Instytutu i skomasowanie większości zajęć w pomieszczeniach IA, co nie wymaga od studentów przemieszczania się w obrębie całego uniwersytetu. Wyposażenie i wielkość sal wykładowych w razie potrzeby umożliwia prawidłową recepcję zajęć również przez osoby z niepełnosprawnością (np. słuchową).

Studenci archeologii na UMCS mają kilka możliwości indywidualnego kształcenia i ścieżki studiów, co reguluje Regulamin Studiów UMCS (Załącznik do Uchwały Nr XXIV-26.5/19 Senatu UMCS z dnia 24 kwietnia 2019 r. - par. 6, 7 i 8). O przyznanie Indywidualnej organizacji studiów (IOS) mogą ubiegać się osoby studiujące na co najmniej dwóch kierunkach, odbywające część studiów poza Uniwersytetem, wychowujące dzieci, osoby niepełnosprawne¹⁰, korzystające z urlopu ze względów zdrowotnych oraz szczególnie zaangażowane w działalność na rzecz środowiska akademickiego; w przypadku studentek będących w ciąży lub studentów będących rodzicami Dziekan Wydziału może nawet wyrazić zgodę na indywidualną organizację studiów bez obowiązku uczęszczania na zajęcia. Indywidualny Program Studiów (IPS) dostępny jest natomiast dla najlepszych studentów, legitymujących się wysoką średnią ocen. Regulamin Studiów przewiduje także „Program dwutorowej kariery UMCS” (obejmujący każdorazowo okres nie dłuższy niż rok akademicki) w odniesieniu do osób, które charakteryzują się ogólnopolskimi lub międzynarodowymi wybitnymi osiągnięciami artystycznymi, sportowymi, na rzecz wolontariatu, w działalności społecznej bądź w działalności badawczej. Indywidualny harmonogram zajęć ustalany jest przez pracownika w możliwie przyjazny studentom sposób, pozwalający im efektywnie wykorzystać czas na naukę podczas zajęć i samodzielnej pracę.

Zajęcia fakultatywne na II stopniu studiów w IA przypisane są do wybranej przez studenta specjalności, a wybór zajęć prowadzonych przez pracowników badawczo-dydaktycznych Instytutu następuje w pierwszym tygodniu zajęć po uzgodnieniu ze studentami. Na zajęcia fakultatywne prowadzone przez specjalistów „zewnętrznych” lub z puli wykładów ogólnouniwersyteckich studenci zapisują się drogą elektroniczną. Zapisy na zajęcia językowe odbywają się indywidualnie, z możliwością wyboru języka obcego w zależności od kompetencji językowych.

Terminy zajęć ułożone w planie są w razie potrzeby na wniosek studentów i po uzgodnieniu z prowadzącym (oraz w miarę dostępności sal zajęciowych) przekładane na inny dzień lub godzinę, dogodną dla obu stron. Zajęcia seminaryjne, z racji niewielkiej ilości studentów, odbywają się w gabinetach pracowników badawczo-dydaktycznych.

Formy prowadzonych zajęć wynikają ze specyfiki przedmiotu i zakładanych efektów uczenia się. Wykłady na II stopniu w bloku modułów obowiązkowych dotyczą przede wszystkim przedmiotów z innych dziedzin nauki, „wspierających” warsztat naukowy i metodyczny przyszłego archeologa, takich

¹⁰ Ze względu na specyfikę kierunku i konieczność odbycia części studiów w terenie, w IA nie mamy studentów niepełnosprawnych.

jak np. elementy etnologii, elementy paleosocjologii. Wykłady proponowane w bloku modułów specjalnościowych/wybieralnych, monograficzne i fakultatywne, prowadzone zazwyczaj w formie wykładów konwersatoryjnych, z dużym elementem dyskusji ze studentami, mają uszczegółowić wiedzę studentów i koncentrują się na zagadnieniach bardziej problemowych (lub dotyczących bloków problemowych). Przykładowe tematy to np. „Elity społeczeństw pradziejowych (magia potęgi i złota)”, „Szlaki i kontakty handlowe w barbarzyńskiej Europie od okresu halszackiego po wędrówki ludów”. Duża część zajęć stanowią też konwersatoria, tak samo jak wykłady wybierane w zależności od realizowanej specjalności. Umożliwiają one znacznie większą aktywizację studentów, stymulację ich do samodzielności, dostosowanie zajęć do indywidualnych potrzeb studentów oraz bieżącą weryfikację osiągniętych efektów uczenia się.

Liczebność grup studenckich w odniesieniu do poszczególnych form zajęć określa paragraf 35 Regulaminu Pracy Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, stanowiącego załącznik Zarządzenia nr 38/2019 Rektora Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie z dnia 17 września 2019 r. w sprawie wprowadzenia Regulaminu Pracy Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej <https://phavi.umcs.pl/at/attachments/2019/1001/142637-zr-38-2019-wpr-reg-pr.pdf>. Wykłady prowadzone są dla wszystkich studentów danego roku studiów; ćwiczenia mają odbywać się w grupach liczących 25–35 osób; konwersatoria mają być prowadzone w grupach 15–25 osobowych; laboratoria w grupach 10–15 osobowych; lektoraty języka obcego w grupach 15–20 osobowych. Minimalna liczebność grupy w przypadku seminariów dyplomowych to 6 osób. Zważywszy na liczbę osób, który podjęły studia archeologiczne w ostatnich latach, studenci mają zapewnione komfortowe warunki studiowania i indywidualne podejście kadry IA.

Na studiach II stopnia łączna liczba godzin wynosi 1020 (dla cykli kształcenia rozpoczętych przed 01.10.2019 r.), bądź też 990 (przygotowane pod kątem przyszłego naboru¹¹, który będzie realizował program obowiązujący od roku akademickiego 2019/20). Różnica wynika z rezygnacji z zajęć wychowania fizycznego. Ogółem 810 godzin, to zajęcia związane z prowadzonymi na uczelni badaniami naukowymi w dyscyplinie archeologia, czyli tzw. przedmioty badawcze: 150 godz. stanowią wykłady, 165 konwersatoria, 30 ćwiczenia, 405 laboratoria i 60 seminaria. Dochodzi do nich 180 godzin z innych dyscyplin naukowych (np. elementy paleosocjologii, elementy socjologii) oraz języków obcych. Zajęcia związane bezpośrednio z wybranymi specjalnościami, w bloku modułów wybieralnych, to łącznie 720 godz. (w tym 60 godz. języków obcych i 60 godzin seminarium magisterskiego). Połowę zajęć w tym bloku stanowią zajęcia w terenie (terenowe badania wykopaliskowe i terenowa badania inwentaryzacyjne), wspólne dla obydwu specjalności. Oprócz tego plan studiów zakłada zajęcia ogólnouniwersyteckie lub na innym kierunku studiów za 2 pkt. Zważywszy na możliwość wyboru zajęć w wymiarze ponad 30% liczby punktów ECTS, studenci mają zapewnione elastyczne ścieżki kształcenia, z dużą komponentą zajęć w terenie. Program zapewnia też możliwość doskonalenia znajomości języka obcego. Kierunek spełnia wymogi profilu ogólnoakademickiego (por. paragraf 3 ust. 5 pkt. 2 Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 września 2018 r. w sprawie studiów).

Specyfiką studiów II stopnia na omawianym kierunku jest bardzo duża liczba zajęć terenowych, co ma na celu jak najlepsze przygotowanie absolwentów do pracy zawodowej i nieodzownej pracy w terenie, w aspekcie merytorycznym (nabyta wiedza teoretyczna), metodycznym, metodologicznym i logistycznym. Bardzo ważne jest też nabycie przez absolwenta tzw. kompetencji miękkich, ułatwiających prowadzenie wykopalisk i innych form prac archeologicznych, pracę w zespole, a także realizację i uczestnictwo w zespołach zadaniowych lub badawczych. Zajęcia w terenie na II stopniu studiów to łącznie 360 godzin (144 godz./4 tygodnie terenowych badań wykopaliskowych między I a II r. studiów magisterskich oraz 216 godzin – 3 razy po dwa tygodnie/72 godziny terenowych badań

¹¹ Ze względu na zbyt małą ilość chętnych w roku akademickim 2019/20 nie przeprowadzono naboru na I rok studiów magisterskich.

inwentaryzacyjnych). Za zajęcia terenowe student otrzymuje łącznie 22 pkt ECTS: 12 ECTS za badania wykopaliskowe i 10 ECTS za badania inwentaryzacyjne.

Badania wykopaliskowe i inwentaryzacyjne prowadzone w IA są integralną częścią programu studiów, jak również zainteresowań, projektów i strategii badawczych realizowanych przez poszczególnych pracowników Instytutu. Organizacja tych zajęć prowadzona jest przy uwzględnieniu dwóch podstawowych aspektów:

a) student w trakcie wszystkich lat studiów musi poznać specyfikę badań terenowych na stanowiskach z różnych epok, możliwie w połączeniu z aktualnie realizowaną częścią zajęć „gabinetowych”. Stąd np. studenci I r. studiów magisterskich najczęściej uczestniczą w badaniach na stanowiskach z młodszych epok, od okresu rzymskiego po czasy nowożytne;

b) prace i badania terenowe powiązane są z zainteresowaniami naukowymi pracowników IA i realizowanymi przez nich długofalowymi tematami i programami badawczymi. Przypisanie poszczególnych grup studenckich do wyjazdów w teren powiązane jest z aktualnie realizowanym cyklem zajęć. Prowadzący są jednak zawsze otwarci na propozycje studentów i jeśli mają oni określone zainteresowania i preferencje merytoryczne odnośnie uczestnictwa w badaniach dotyczących konkretnej epoki lub stanowiska, w miarę możliwości dopuszczalne są przesunięcia między grupami.

Do badań terenowych odnoszą się następujące efekty:

- Wiedza:
student zna i rozumie w stopniu pogłębionym: rozwinięte metody analizy, interpretacji, wartościowania i problematyzowania różnych wytworów kultury właściwych dla wybranych tradycji, teorii lub szkół badawczych oraz trendów rozwojowych w obrębie archeologii (K_W06); złożone uwarunkowania i aksjologiczny kontekst prowadzonych działań, w tym ich uwarunkowania ekonomiczne, prawne i kulturowe (K_W04); specyfikę przedmiotową i metodologiczną archeologii i nauk współpracujących (K_W01); problematykę z zakresu archeologii Polski na tle Europy (K_W02);
- Umiejętności:
student potrafi: przeprowadzić krytyczną analizę i interpretację zróżnicowanych źródeł archeologicznych; jest w stanie dobrać i zastosować właściwe metody i narzędzia, w tym zaawansowane techniki informacyjno-komunikacyjne (K_U02); formułować i analizować problemy badawcze z zakresu archeologii oraz innowacyjnie dobierać metody i narzędzia ich rozwiązywania (K_U01); kierować lub efektywnie uczestniczyć w pracach zespołowych w środowiskach międzykulturowych oraz samodzielnie prowadzić badania terenowe i gabinetowe (K_U06);
- Kompetencje:
student jest gotów do: poszanowania źródeł archeologicznych, ze szczególnym uwzględnieniem szczątków ludzkich, docenia tradycję i dziedzictwo kulturowe ludzkości (K_K04); aktywnego i odpowiedzialnego uczestnictwa w życiu naukowym i kulturalnym, korzystania z jego różnorodnych form oraz krytycznej oceny siebie, zespołu oraz odbieranych treści (K_K01); rozwijania wzorów właściwego postępowania w środowisku pracy i poza nim, identyfikacji problemów etycznych związanych z własną pracą, odpowiedzialności przed współpracownikami (K_K02).

Czas i miejsce zajęć terenowych z racji ich długości (2 lub 4 tygodnie) ogłaszane są studentom z odpowiednim wyprzedzeniem. W przypadku terenowych badań inwentaryzacyjnych w okresie wiosennym jest to przynajmniej 1 miesiąc. O terminie i miejscu letnich badań wykopaliskowych studenci informowani są najpóźniej w maju danego roku. Prowadzący przed rozpoczęciem badań terenowych organizują ze studentami przynajmniej jedno spotkanie organizacyjne, w trakcie którego omawiany jest szczegółowy program badań (czas i miejsce, cel i zakres, efekty kształcenia, sposób zaliczenia) oraz formułowane wymagania wobec studentów.

Weryfikacja i ocena osiągniętych przez studentów efektów uczenia się zakładanych dla zajęć w terenie, dokonywana jest przez prowadzącego zajęcia, na podstawie aktywności, zaangażowania, postawy i efektywności uczestniczących w nich studentów, jak również praktycznej oceny ich nabytych wcześniej i uzyskanych obecnie umiejętności. Ocena wystawiona za praktyki w terenie wskazuje na stopień osiągnięcia przewidzianych efektów uczenia się.

Programy badań terenowych są rezultatem wypracowanych bądź realizowanych właśnie strategii badawczych pracowników IA. Często praktyką jest uzgadnianie ich i dopasowywanie do sugestii bądź/i oczekiwań potencjalnych pracodawców lub interesariuszy zewnętrznych; uwzględniane są też uwagi studentów. Formułowane są obustronne oczekiwania odnośnie toku badań w terenie, ich celów i efektów, a także – w razie konieczności – sugestie zmian ich dotychczasowego przebiegu lub formuły. Efekty uczenia się odnośnie badań terenowych podlegają systematycznej i ciągłej ewaluacji: rekomendacje formułują opiekunowie z IA, jak też (w przypadku wspólnych przedsięwzięć lub/i współuczestnictwa) potencjalni pracodawcy/interesariusze zewnętrzni. Wspólnie oceniany jest stopień osiągnięcia danego efektu kształcenia przez studenta, co pozwala na podjęcie odpowiednich kroków i działań w kolejnych cyklach kształcenia.

Czas trwania studiów oraz nakład pracy mierzony punktami ECTS konieczny do ukończenia studiów, jak również nakład pracy niezbędny do osiągnięcia efektów uczenia się w odniesieniu do konkretnych zajęć (godziny kontaktowe z nauczycielem oraz czas na pracę własną studenta) pomagają studentowi w osiągnięciu zamierzonych efektów uczenia się. Liczba punktów ECTS uzyskiwana na zajęciach wymagających bezpośredniego udziału osób prowadzących jest zgodna z wymogami. Proporcje wykładów w stosunku do konwersatoriów i ćwiczeń są uzasadnione w odniesieniu do studiów o profilu ogólnoakademickim.

Kryterium 3. Przyjęcie na studia, weryfikacja osiągnięcia przez studentów efektów uczenia się, zaliczanie poszczególnych semestrów i lat oraz dyplomowanie

Rekrutacja na kierunek archeologia II stopnia odbywa się za pośrednictwem portalu UMCS IRK (Internetowa Rejestracja Kandydatów) według zasad obowiązujących na całym uniwersytecie, zgodnie z uchwałą Senatu UMCS np. z 30.05.2018 r. (nr XXIV – 17.5/18) w *sprawie Zasad przyjęć na I rok studiów jednolitych magisterskich, pierwszego stopnia oraz drugiego stopnia w roku akademickim 2019/2020*.

Warunki rekrutacji na studia, kryteria kwalifikacji i procedury rekrutacyjne są przejrzyste, selektywne i bezstronne oraz zapewniają kandydatom równe szanse podjęcia studiów. Rekrutacja odbywa się w trybie konkursowym. Dla absolwentów kierunku archeologia podstawę kwalifikacji stanowi konkurs ocen na dyplomach ukończenia studiów I stopnia. W przypadku identycznych ocen decyduje średnia arytmetyczna ze studiów wyższych, co pozwala na wybór możliwie najlepszych kandydatów i osiągnięcie zakładanych efektów uczenia się. Dla absolwentów innych kierunków studiów warunkiem przyjęcia jest uzyskanie pozytywnego wyniku z rozmowy kwalifikacyjnej z zakresu studiów pierwszego stopnia archeologii. Rozmowa kwalifikacyjna oceniana jest w skali ocen od 2,0 do 5,0. Wszystkie niezbędne informacje kandydat może znaleźć na stronach UMCS, w zakładce „kandydat”, pod następującym adresem:

<https://www.umcs.pl/pl/sum-archeologia.htm> - studia II stopnia oraz na stronie IA UMCS <https://www.umcs.pl/pl/archeo.htm> w zakładce „studia”.

Najnowsze przepisy określają zasady, warunki i tryb uznawania efektów uczenia się i okresów kształcenia oraz kwalifikacji uzyskanych w innej uczelni, w tym w uczelni zagranicznej - §9 „Regulaminu

studiów na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej” (Załącznik do Uchwały Nr XXIV-26.5/19 Senatu UMCS z dnia 24 kwietnia 2019 r.). Przeniesienie zajęć zaliczonych poza UMCS w miejsce punktów przypisanych zajęciom i praktykom określonym w planie studiów i programie kształcenia możliwe jest wówczas, gdy istnieje zbieżność uzyskanych efektów uczenia się.

Zasady, warunki oraz tryb dyplomowania zapewniają potwierdzenie osiągnięcia przez studentów efektów uczenia się na zakończenie studiów. Zasady te określa Uchwała Nr XXIV – 31.6/19 Senatu Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie z dnia 27 listopada 2019 r. w sprawie *szczegółowych zasad procesu dyplomowania na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie dla studentów Wydziału Humanistycznego* <https://phavi.umcs.pl/at/attachments/2019/0920/075358-regulamin-studiow-kwiecien-2019-r.pdf> oraz „Harmonogram najważniejszych czynności związanych z zapewnieniem jakości kształcenia na WH UMCS”. W dokumentach tych określone zostały m.in. kwestie wyboru przez studenta opiekuna naukowego oraz zgodnego z kierunkiem studiów tematu pracy magisterskiej. Tematy prac są przedstawiane do zaopiniowania przez instytutowy zespół do spraw jakości kształcenia, a następnie zatwierdzane przez Radę Naukową IA (od 01.10.2019 r. przez Kolegium Dziekańskie). Proces dyplomowania obejmuje aktywny udział studenta w zajęciach seminaryjnych, badania własne oraz przygotowanie pracy dyplomowej, która podlega ocenie promotora i recenzenta, wg znormalizowanego formularza, odnoszącego się do następujących kwestii: zgodność treści pracy z tematem określonym w tytule; ocena struktury pracy (podziału treści, kolejności rozdziałów, kompletności tez, itp.), ocena merytoryczna; charakterystyka doboru i wykorzystania źródeł; ocena formalnej strony pracy (spis treści, przypisy, wykazy bibliograficzne itp.); ocena stopnia samodzielności; inne uwagi. Proces dyplomowania wspomagany jest przez Jednolity System Antyplagiatowy (JSA) zintegrowany z systemem Archiwum Prac Dyplomowych (APD), do którego pracę dyplomową kieruje promotor oraz analizuje wyniki otrzymane z systemu. Przed przystąpieniem do egzaminu dyplomowego student jest zobowiązany, w myśl Zarządzenia Nr 57/2015 Rektora Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie z dnia 5 października 2015 r. w sprawie *składania i archiwizacji prac dyplomowych z wykorzystaniem systemu Archiwum Prac Dyplomowych (APD) ze zm.*, do wprowadzenia pracy do systemu APD oraz wydruku pracy do teczki osobowej. Proces dyplomowania wieńczy ustny egzamin dyplomowy przed komisją, w skład której wchodzi: przewodniczący, promotor oraz recenzent, którzy, biorąc pod uwagę wynik egzaminu, ocenę pracy dyplomowej oraz oceny ze studiów, ustalają ocenę końcową ukończenia studiów oraz sporządzają protokół ewaluacji systemu dyplomowania. Kwestie kontroli prac dyplomowych z wykorzystaniem JSA reguluje zarządzenie nr 5/2019 Rektora UMCS z dnia 7 stycznia 2019 r. w sprawie *kontroli prac dyplomowych z wykorzystaniem Jednolitego Systemu Antyplagiatowego* (<https://phavi.umcs.pl/at/attachments/2019/0118/130049-zr-nr-5-2019-apd-antyplagiat-procedura-na-umcs-2019-100119.pdf>).

Zasady weryfikacji i oceny osiągnięcia przez studentów efektów uczenia się oraz postępów w procesie uczenia się są przejrzyste, zapewniają bezstronność, rzetelność i równe traktowanie wszystkich studentów. Wiedza, umiejętności i kompetencje społeczne studentów, nabyte w trakcie realizacji poszczególnych przedmiotów są sprawdzane i oceniane na bieżąco za pomocą prac zaliczeniowych, zaliczeń ustnych, egzaminów (ustnych lub pisemnych) lub innych metod zatwierdzonych przez prowadzącego. Ponadto zespół do spraw jakości kształcenia w IA UMCS monitoruje postępy studentów za pomocą ankiety autoewaluacyjnej wypełnianej przez osoby prowadzące zajęcia i przeprowadzające egzamin końcowy. Wnioski z ankiet są analizowane po zakończeniu każdego semestru/sesji egzaminacyjnej. W przypadku uwag wymagających modyfikacji procesu nauczania i uczenia się studentów, osoby prowadzące zajęcia są zobligowane do podjęcia działań doskonalących, polegających na ewentualnych modyfikacjach metod czy treści nauczania.

Efekty uczenia się, w szczególności wiedza, umiejętności i kompetencje społeczne studentów, są sprawdzane i oceniane na bieżąco przez prowadzących zajęcia za pomocą prac zaliczeniowych (referatów, testów, prezentacji multimedialnych itp.). Zasady określające formę pracy, sposób jej przygotowania i prezentacji oraz oceny ustala prowadzący zajęcia, który jest zobowiązany podać te

informacje w sylabusie przedmiotu. Kwestie te są również zawsze omawiane na pierwszych zajęciach z danego przedmiotu. Problematyka prac cząstkowych, zaliczeniowych czy egzaminacyjnych zależy od specyfiki poszczególnych zajęć. Wszyscy pracownicy prowadzący zajęcia dydaktyczne archiwizują dokumentację związaną ze sprawdzaniem i potwierdzaniem osiągnięcia zamierzonych efektów uczenia się. Ogólne zasady sprawdzania i oceniania efektów uczenia się zawarte są w „Regulaminie studiów na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie” (Załącznik do Uchwały Nr XXIV-26.5/19 Senatu UMCS z dnia 24 kwietnia 2019 r.; por.

<https://phavi.umcs.pl/at/attachments/2019/0920/075358-regulamin-studiow-kwiecien-2019-r.pdf>).

Obszary zainteresowań studentów przygotowujących prace magisterskie na kierunku archeologia (por. w tym kontekście **zał. 2.7**) obejmują szeroko pojęte zagadnienia archeologii (od epoki kamienia po czasy współczesne), ochrony dziedzictwa kulturowego, zagadnienia teoretyczne i metodologiczne, zagadnienia źródłoznawcze (typologiczne i chronologiczne), kwestie ruchów rekonstruktorskich, pogranicze archeologii i etnologii / etnografii / antropologii kulturowej, zarówno w szerokim ujęciu przestrzennym, jak również w skali regionu (np. Lubelszczyzny) lub mikroregionu (np. prace w dotyczące pradziejów danej miejscowości czy gminy, lub analizujące konkretne mikroregiony osadnicze w pradziejach – np. skupisko osadnicze ludności kultury przeworskiej w młodszym okresie przedrzymskim w strefie dolnego Wieprza). Uzgodniony temat pracy jest zawsze wynikiem zainteresowań poznawczych studenta, dostosowany przy tym do jego możliwości i poziomu.

Metodyka pisania pracy dyplomowej obejmuje zasadnicze etapy: wybór obszaru zainteresowań, określenie celu i zakresu pracy, sprecyzowanie tematu, gromadzenie literatury przedmiotu, kwerenda dostępnych źródeł (oryginalnych materiałów lub z literatury), wybór metody i techniki badawczej, sporządzenie planu pracy i jego realizacja, weryfikacja wniosków autora, sporządzenie bibliografii końcowej. Zasadniczym celem seminarium magisterskiego jest przygotowanie studenta do prowadzenia samodzielnej działalności naukowej.

Poważnym problemem, z którym od kilku lat boryka się IA, jest niewielka liczba osób podejmujących studia na II stopniu. Wynika to z faktu, że część studentów postanawia zakończyć edukację archeologiczną na studiach I stopnia, bądź kontynuować ją w innych ośrodkach akademickich lub też na innych kierunkach (np. historia, kulturoznawstwo). W roku akademickim 2018/19 pracę licencjacką obroniły tylko dwie osoby z pięciu, co sprawiło, że nabór na studia II stopnia roku akad. 2019/2020 nie został uruchomiony. Istotnym problemem jest również fakt, że pokaźny odsetek studentów II roku studiów magisterskich, mimo zapewnionych doskonałych warunków do tworzenia pracy, w relacji uczeń-mistrz, nie finalizuje jednak w terminie pracy magisterskiej i nie przystępuje do obrony. Monitoring i analiza tego zjawiska oraz uzyskane informacje z rozmów ze studentami wskazują na dwie zasadnicze przyczyny: problem z systematycznością w realizacji tematu oraz brak konsekwencji i determinacji w działaniu, mimo intensywnego motywowania przez promotorów. W sporadycznych przypadkach terminowe ukończenie studiów utrudniły sytuacja rodzinna, zdarzenia losowe oraz konieczność podjęcia pracy zarobkowej, w tym poza Lublinem. Wprowadzone działania zaradcze to przede wszystkim zintensyfikowanie monitoringu pracy nauczycieli i studentów w zakresie opieki i pisania prac magisterskich, próby większego zmotywowania studentów, oraz krytyczna rewizja bieżących i przyszłych tematów prac magisterskich pod kątem możliwości ich realizacji przez studentów. Wyraźnie podkreślany jest też przez promotorów i opiekunów lat związek między aktywnością badawczą studentów a możliwościami ubiegania się o stypendia (uczelniane, ministerialne) i granty.

Monitoring losów absolwentów wskazuje, że absolwenci II stopnia kierunku archeologia na UMCS, wykorzystują w pracy zawodowej wiedzę, umiejętności i kompetencje społeczne zdobyte podczas studiów, generalnie bardzo dobrze radzą sobie na rynku pracy. Stosunkowo dużo z nich znajduje przy tym zatrudnienie w branży. Wpływ na to ma również współpraca IA z potencjalnymi pracodawcami i ich udział w kształtowaniu profilu przyszłego absolwenta. Znaczna część z nich znajduje zatrudnienie w

licznych prywatnych firmach archeologicznych, zarówno na Lubelszczyźnie (np. „Archee” Badania i Nadzory Archeologiczne, Lublin), jak i w całej Polsce (np. Archeologiczna Pracownia Badawcza THOR, Gniezno), czemu sprzyjał również boom inwestycyjny w ostatnich latach. Przykładowo, w firmie APB THOR, której współwłaściciel p. Piotr Pachulski zasiada w Radzie Pracodawców IA, w ciągu ostatnich pięciu lat znalazło zatrudnienie (w różnej formie i zakresie czasowym) 12 absolwentów; niektórzy z nich współpracują z firmą na stałe. Wysokie kompetencje i poziom fachowy absolwentów IA UMCS sprawiają, że znajdują oni prace w zawodzie także poza granicami kraju (np. w jednej z największych firm w Niemczech: AAB Archäologische Ausgrabungen. und Bauprojektbetreuung, René Bräunig). Niektórzy z absolwentów zakładają również własne firmy archeologiczne.

Absolwenci kierunku znajdują także zatrudnienie w Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad (w dziale archeologicznym) oraz w podobnych komórkach w największych firmach budowlanych, prowadzących wielkie inwestycje drogowe (STRABAG, SKANSKA).

Znacząca grupa absolwentów pozostaje zatrudniona w różnego typu instytucjach kultury (np. Ośrodek Brama Grodzka – Teatr NN w Lublinie) oraz zajmujących się ochroną dziedzictwa kulturowego (np. w strukturach Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków, w biurze Miejskiego Konserwatora Zabytków), jak również w placówkach muzealnych (Muzeum Lubelskie w Lublinie; Muzeum im. ks. Stanisława Staszica w Hrubieszowie; Muzeum im. dra J. Petera w Tomaszowie Lubelskim; Muzeum Ziemi Chełmskiej im. W. Ambroziewicza w Chełmie; Muzeum Regionalne w Kraśniku; Muzeum Regionalne w Janowie Lubelskim; Muzeum Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego we Włodawie; Muzeum Regionalne w Łęcznej; Muzeum w Krasnymstawie; Muzeum im. Jacka Malczewskiego w Radomiu; Muzeum Narodowe w Kielcach; Muzeum Okręgowe w Zamku Królewskim w Sandomierzu). Absolwenci studiów archeologicznych w Lublinie (ze starszych roczników) są też dyrektorami Muzeum im. ks. Stanisława Staszica w Hrubieszowie oraz Muzeum Zamojskiego w Zamościu. Na marginesie można dodać, że spora część kadry IA to absolwenci tego kierunku na UMCS; w 2019 r. został zatrudniony w IA kolejny absolwent - mgr Piotr Mączyński.

Wydział (oraz Instytut) utrzymuje stały kontakt z absolwentami. Ich losy analizowane są również przy wykorzystaniu platformy <https://ela.nauka.gov.pl/pl/infographics>. Sylwetki i losy wybranych absolwentów po skończeniu studiów prezentowane są na stronie internetowej Instytutu <https://www.umcs.pl/pl/nasi-absolwenci,11851.htm>.

Procedura potwierdzania efektów uczenia się zdobytych poza edukacją formalną uregulowana jest Uchwałą Nr XXIII – 22.3/15 Senatu Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie z dnia 28 stycznia 2015 r. w sprawie *potwierdzania efektów uczenia się zdobytych poza edukacją formalną w Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie* oraz Uchwałą Nr XXIV – 28.35/19 Senatu Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie z dnia 26 czerwca 2019 r. *zmieniająca Uchwałę Nr XXIII – 22.3/15 Senatu Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie z dnia 28 stycznia 2015 r. w sprawie potwierdzania efektów uczenia się zdobytych poza edukacją formalną w Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie*. W IA nie było dotychczas przypadku, by ktoś zwracał się o potwierdzenie efektów uczenia się zdobytych poza edukacją formalną.

Kryterium 4. Kompetencje, doświadczenie, kwalifikacje i liczebność kadry prowadzącej kształcenie oraz rozwój i doskonalenie kadry

Nauczyciele akademicki oraz inne osoby prowadzące zajęcia w latach 2015-2019 w ramach profilu ogólnouniwersyteckiego na kierunku Archeologia posiadają bogaty dorobek naukowy, szerokie kompetencje i doświadczenie dydaktyczne, co zapewnia realizację zajęć na wysokim poziomie merytorycznym i osiągnięcie przez studentów efektów uczenia się. Za proces kształcenia w zakresie archeologii odpowiedzialni są w największym zakresie pracownicy Instytutu Archeologii: 1 profesor

tytułarny, 6 doktorów habilitowanych (w tym 4 zatrudnionych na stanowisku profesora uczelni) oraz 5 doktorów (w tym 1 zatrudniony na stanowisku profesora uczelni). Jeden z doktorów jest przy tym w trakcie postępowania habilitacyjnego w dyscyplinie archeologia. Część zajęć odbywających się w ramach dwóch specjalności była w okresie 2015-2019 prowadzona przez pracowników Instytutu Historii oraz Instytutu Nauk o Kulturze (przed 1 października 2019 r. Instytutu Kulturoznawstwa) Wydziału Humanistycznego, a także innych Wydziałów UMCS, tj. Wydziału Biologii i Biotechnologii oraz Wydziału Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej, legitymujących się stopniem doktora lub doktora habilitowanego, bądź tytułem profesora. Zajęcia językowe prowadzą pracownicy Centrum Nauczania i Certyfikacji Języków Obcych UMCS (szczegółowy wykaz: **zał. 2.2-2.4**). Przydział zajęć oraz obciążenia godzinowe poszczególnych nauczycieli oraz innych osób prowadzących zajęcia umożliwia prawidłową realizację programu kształcenia (*vide* **zał. 2.2; 2.4**).

Osoby prowadzące seminaria są specjalistami w swoich dziedzinach. Obciążenia godzinowe nauczycieli akademickich zatrudnionych w UMCS jako podstawowym miejscu pracy są zgodne z wymaganiami. Wyjątek od tego stanowi sytuacja w bieżącym roku akademickim, związana z brakiem rekrutacji na 1 rok studiów II stopnia, ze względu na zbyt małą liczbę chętnych. Sytuacja ta, wraz z związanymi z tym niedoborami w pensum, została zaakceptowana przez JM Rektora UMCS.

Pracownicy IA są uznanymi, specjalistami w zakresie archeologii prądiejowej i współczesnej, z powodzeniem łączą obowiązki dydaktyczne z działalnością naukową. W IA UMCS w latach 2015-2019, przy obsadzie kadrowej wynoszącej (stan na koniec roku 2019) 15 osób na etatach badawczo-dydaktycznych, było realizowanych 14 grantów badawczych (7 finansowanych z NCN, 6 z MKiDN, 1 z innych źródeł - *vide załącznik 6*), pracownicy Instytutu uczestniczyli jako wykonawcy w realizacji 30 kolejnych, w tym 10 międzynarodowych, projektów naukowych (**zał. 7: a-b**). Łączenie działalności naukowej z dydaktyczną wyraża się również w bogatym dorobku publikacyjnym kadry Instytutu (łącznie 282 publikacje w latach 2015-2019, w tym 21 monografii autorskich lub pod redakcją, 98 artykułów w czasopismach oraz 184 rozdziały w monografiach; por. **zał. 8: a-e**), a także czynnym uczestnictwem w krajowych (115 wystąpień; por. **zał. 11: a-e**) oraz międzynarodowych (174 wystąpienia; por. **zał. 12: a-e**) konferencjach naukowych. Instytut organizuje także konferencje naukowe o zasięgu krajowym i międzynarodowym (por. opis kryterium 7; **zał. 10:a-b**).

Pracownicy IA są członkami licznych polskich i międzynarodowych towarzystw i gremiów naukowych oraz centralnych instytucji kultury, uczestniczą też w innych formach współpracy międzynarodowej (**zał. 13: a-j**), w tym m.in.:

A) polskie towarzystwa naukowe

- Stowarzyszenie Naukowe Archeologów Polskich (SNAP): A. Zalewska
- Zespół Badań nad Schyłkiem Starożytności przy Komitecie Nauk Pra- i Protohistorycznych PAN: P. Łuczkiwicz
- Zespół Okresu Przedrzymskiego i Rzymskiego przy Komitecie Nauk Pra- i Protohistorycznych PAN: A. Kokowski

B) międzynarodowe i zagraniczne towarzystwa naukowe

- *Societas Humboldtiana Polonorum*: A. Kokowski, P. Łuczkiwicz
- Deutsches Archäologisches Institut (DAI): A. Kokowski, P. Łuczkiwicz
- PRUSSIA Gesellschaft Geschichte und Landeskunde Ost- und Westpreußens e.V.: A. Kokowski, P. Łuczkiwicz
- KAFU (Kommission zur Erforschung von Sammlungen Archäologischer Funde aus dem Nordöstlichen Mitteleuropa): A. Kokowski
- Sachsensimposion: Working Group for the Archaeology of the Saxons and thier Neighbours in north-western Europe. International non-profit-making association: A. Kokowski
- Illerup Project: A. Kokowski

Dr hab. A. Zalewska, prof. uczelni jest członkiem Rady Doradczej zajmującej się upowszechnianiem wiedzy i edukacją przy Organizacji Przeciwko Użyciu Broni Chemicznej (ABEO: Member of the Advisory Board of Outreach and Education of Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons), prof. dr hab. A. Kokowski jest członkiem Rady Naukowej przy Instytucie Archeologii Uniwersita Hradec Kralove, CZ.

Pracownicy IA UMCS pełnią rolę recenzentów w renomowanych polskich i zagranicznych czasopismach archeologicznych, np.: Sprawozdania Archeologiczne; Materiały i Sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego; Wiadomości Archeologiczne; Archäologisches Korrespondenzblatt; Germania; International Journal of Historical Archaeology (**zał. 9**); dr hab. P. Łuczkiwicz prof. uczelni jest także (od 2015 r.) członkiem kolegium redakcyjnego czasopisma Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums. Pełnią też rolę rzeczoznawców Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (A. Kokowski, M. Szeliga, A. Zalewska), a także ekspertów oraz recenzentów wniosków grantowych w Narodowym Centrum Nauki (NCN - A. Kokowski, J. Libera, H. Taras, A. Zakościelna, A. Zalewska). Prof. dr hab. A. Kokowski i dr hab. A. Zalewska, prof. uczelni są członkami Rady Ochrony Dziedzictwa Archeologicznego (RODA) przy Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Nauczyciele akademicki realizujący program tworzą ekspertyzy i opinie odnośnie badań archeologicznych prowadzonych na inwestycjach drogowych dla Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad oraz dla Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (M. Florek, J. Libera, A. Kokowski, P. Łuczkiwicz).

Kadra Naukowa IA UMCS zasiada w radach naukowych licznych muzeów na Lubelszczyźnie, np.: Muzeum w Tomaszowie Lubelskim, Muzeum w Chełmie, Muzeum w Hrubieszowie, Muzeum Lubelskie w Lublinie.

Pracownicy IA dbają o intensywny rozwój naukowy, czego potwierdzeniem są:

1) uzyskiwane stopnie i tytuły naukowe, a także awanse na wyższe stanowiska uczelniane. W okresie objętym raportem samooceny dwie osoby uzyskały stopień dr hab. (A. Zalewska, 2015 r., UAM w Poznaniu; M. Florek, 2016 r., Uniwersytet Rzeszowski); trzy wcześniejsze habilitacje miały miejsce w 2014 r. (E. Kłosińska, Uniwersytet Rzeszowski; H. Taras, UAM w Poznaniu; P. Łuczkiwicz, Freie Universität Berlin). Obecnie jeden pracownik Instytutu Archeologii jest w trakcie procedury doktorskiej, a jeden habilitacyjnej w dyscyplinie archeologia. Polityka władz Instytutu zmierza do takiego planowania obciążeń dydaktycznych, aby osoby kończące rozprawy habilitacyjne bądź doktorskie miały mniejsze obowiązki organizacyjne, zyskując czas na finalizację badań. Czwooro doktorów habilitowanych uzyskało w omawianym okresie awans na stanowisko profesora uczelni (dr hab. Elżbieta Kłosińska, dr hab. Piotr Łuczkiwicz, dr hab. Anna Zakościelna, dr hab. Anna Zalewska).

2) otrzymane nagrody:

a) ministerialne:

- Złota Odznaka "Za opiekę nad zabytkami", nadana przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego: H. Taras i B. Niezabitowska-Wiśniewska (2017 r.), J. Libera (2018 r.); Srebrna Odznaka "Za opiekę nad zabytkami", nadana przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego: T. Wiśniewski (2017 r.); (**zał. 14: a**);

b) w ocenianym okresie pracownicy IA otrzymali 3 medale Komisji Edukacji Narodowej: J. Libera (2018), B. Niezabitowska-Wiśniewska i A. Zakościelna (2019 r.); por. **zał. 14: a**); 4 medale za długoletnią służbę, przyznawane przez Prezydenta RP: H. Taras i A. Zakościelna – złoty, A. Zalewska i Szeliga - brązowy (2018 r.); por. **zał. 14: a**);

- 4 nagrody Rektora UMCS za działalność naukową (A. Kokowski, nagroda zespołowa II stop., 2016; T. Wiśniewski, nagroda indywidualna III stop., 2016; B. Niezabitowska-Wiśniewska,

nagroda indywidualna III stop., 2017; P. Łuczkiwicz, nagroda indywidualna, 2017; por. zał. 14: b);

c) nagrody przyznawane przez instytucje kultury oraz jednostki samorządowe za działalność kulturalną, m.in.:

- Medal 700-lecia Miasta Lublina, nadany przez Prezydenta Miasta Lublin: A. Kokowski, 2017; Medal „Zasłużony dla Województwa Lubelskiego” za całokształt pracy archeologiczno-badawczej przyznany przez Marszałka Województwa Lubelskiego i Sejmik Wojewódzki: B. Niezabitowska-Wiśniewska, 2018; tytuł „Kobiety na medal 2015” – nagroda Kapituły Gazety Wyborczej: B. Niezabitowska-Wiśniewska, 2015; por. zał. 14: a).

IA uczestniczy też w unikalnym w skali kraju archeologicznym, międzynarodowym konsorcjum naukowym („*Filioque*”), stworzonym przez IA UMCS i Instytut Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego, przy współudziale Leibniz-Institut für Geschichte und Kultur des östlichen Europa (GWZO) w Lipsku, którego celem są interdyscyplinarne badania tzw. Grodów Czerwieńskich (Czermna) i w szerszym kontekście pogranicza kulturowego polsko-ruskiego we wczesnym średniowieczu na szerokim tle od Bizancjum po Europę zachodnią. W ramach konsorcjum, oprócz licznych badań archeologicznych i opracowywania ich wyników, zostało zorganizowanych już 6 międzynarodowych konferencji roboczych (z czego IA współorganizował konferencje nr 3 i 6; por. zał. 10: a), powstały też liczne opracowania naukowe o zasięgu międzynarodowym oraz opublikowano 6 monografii i tomów pokonferencyjnych.

Kadra Instytutu Archeologii podnosi również swoje kwalifikacje dydaktyczne poprzez:

a) ukończenie studiów podyplomowych:

- studia podyplomowe „Rzeczoznawstwo uzbrojenia” na Uniwersytecie Łódzkim (IV edycja, rok akademicki 2017/2018). Ukończenie studiów: czerwiec 2018 r., z wynikiem bdb.: dr hab. Anna Zalewska prof. UMCS;

b) udział w seminariach i warsztatach rozwijających kompetencje dydaktyczne:

- udział w warsztatach „Interactive methods as the best tools for education and outreach”. Interactive workshop. Introduction, Prowadzący: Prof. Alastair Hay, Prof. Clarissa Dirks. . Organizator: OPCW Advisory Board on Education and Outreach (Niderlandy, Haga, 30.VIII.2017): dr hab. Anna Zalewska prof. UMCS;

- udział w warsztatach „Moving from teaching to research about teaching and learning”, Prowadzący: Prof. Clarissa Dirks. Organizator: OPCW Advisory Board on Education and Outreach (Niderlandy, Haga, 31.VIII.2017): dr hab. Anna Zalewska prof. UMCS;

- udział w warsztatach długoterminowych „Innowacyjne sposoby uczenia (się). Techniki improwizacji teatralnej jako innowacyjne narzędzie dydaktyczne”. Cel: stosowanie improwizacji teatralnej jako skutecznej metody transferu wiedzy i jako narzędzia optymalizującego proces uczenia i budowania relacji mistrz – uczeń. Organizator: Warszawskie Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń (2019-2020, w toku): dr hab. Anna Zalewska prof. UMCS;

c) udział w kursach i szkoleniach rozwijających kompetencje dydaktyczne:

- kurs w studium "Lubelska Szkoła Fotografii" w r. akad. 2018/2019, związany z podniesieniem kwalifikacji dydaktycznych w ramach prowadzenia zajęć z przedmiotu "Techniki

informatyczne" (metody dokumentacji fotograficznej i opracowanie cyfrowe materiałów graficznych): dr Sylwester Sadowski;

- szkolenie długoterminowe „Fotomanipulacje” – zorientowane na wypracowanie krytycznego podejścia do publikacji fotograficznych. Prowadząca: Monika Szewczyk-Wittek — fotoedytorka, kuratorka i autorka tekstów o fotografii oraz Eksperti. Organizator: Warszawskie Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń; Zachęta – Narodowa Galeria Sztuki, Warszawa (2020, w toku): dr hab. Anna Zalewska prof. UMCS;

d) udział w szkoleniach dotyczących opieki nad studentami:

- udział w szkoleniu dla opiekunów prac dyplomowych dotyczące Archiwum Prac Dyplomowych (APD), Organizator: Uniwersytet Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie (Lublin, 09.II.2016): dr hab. Anna Zalewska prof. UMCS;

b) kursy językowe:

- ukończenie dwóch kursów języka angielskiego (08.03.-24.05.2017 oraz 08.11.2017 - 11.04.2018): mgr Tadeusz Wiśniewski

Osoby prowadzące zajęcia na studiach II stopnia Archeologii, oprócz działalności naukowej i dydaktycznej bardzo intensywnie popularyzują wiedzę archeologiczną. Przejawami tego są m.in.: a) bardzo liczne wykłady popularnonaukowe (np. dla uczniów szkół podstawowych oraz średnich, studentów archeologii z innych krajowych ośrodków akademickich); b) prelekcje dla mieszkańców miejscowości, w których prowadzone są badania archeologiczne, a także członków różnych towarzystw regionalnych i krajoznawczych; c/ organizację wykładów otwartych archeologów oraz przedstawicieli różnych dyscyplin naukowych współpracujących z archeologią z innych ośrodków naukowych w kraju i za granicą; d) publikacje popularnonaukowe i publicystyczne zarówno w prasie uniwersyteckiej, jak również regionalnej; e) wypowiedzi eksperckie dla mediów (prasa, radio, telewizja, internet); f) współpracę z towarzystwami naukowymi, ośrodkami badawczymi, stowarzyszeniami; g) współpracę z instytucjami kultury; h) wystawy archeologiczne; i/ promocję książek archeologicznych; j) uczestnictwo w cyklicznych imprezach promujących naukę (np. Drzwi Otwarte UMCS, Noc Muzeów oraz Lubelski Festiwal Nauki); k/ organizację zajęć warsztatowych dla uczniów szkół podstawowych; l/ udział w filmach i programach popularnonaukowych; m/ prowadzenie stron internetowych poświęconych tematyce archeologicznej, w tym promujących prowadzone w Instytucie Archeologii UMCS badania i projekty naukowe (szczegółowy wykaz aktywności popularyzatorskiej pracowników IA UMCS zestawiono w **zał. 13: c, e-f** oraz **zał. 16: a-k**).

Kadra IA jest w pełni przygotowana merytorycznie do prowadzenia zajęć przewidzianych w planie studiów II stopnia archeologii. Zasadą podstawową doboru osób prowadzących konkretny moduł jest adekwatność problematyki badań prowadzonych przez daną osobę i udokumentowanych publikacjami naukowymi do wykładanego przedmiotu.

Proces rekrutacji na stanowiska badawczo-dydaktyczne odbywa się na zasadach otwartych konkursów. Zasadniczymi kryteriami branymi pod uwagę dotychczas jest: a/ dorobek naukowy, przede wszystkim w postaci artykułów opublikowanych do 2018 r. w czasopiśmie uwzględnionych na listach A, B, C, zaś od 1 października 2019 r. zawartych w ministerialnym wykazie czasopiśm naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych z dnia 18 grudnia 2019 r.; b/ ewentualne doświadczenie dydaktyczne oraz c/ zamiar prowadzenia działalności naukowej w dyscyplinie archeologia.

Każdy pracownik naukowo-dydaktyczny oceniany jest przez swojego bezpośredniego przełożonego (do 01.10.2019 r. przez kierowników Zakładów, a po tym okresie bezpośrednio przez Dyrektora Instytutu) oraz wydziałową i uczelnianą komisję w kategoriach działalności naukowej, dydaktycznej i

organizacyjnej – ocena taka przeprowadzana jest nie rzadziej niż raz na 4 lata, a w uzasadnionych wypadkach częściej. Własną, niezależną ocenę pracowników formułują też studenci (ankiety studenckie). Niezależnie od ocen okresowych Dyrekcja Instytutu na bieżąco monitoruje aktywność pracowników w każdej z wymienionych kategorii, zarówno pod kątem motywująco-korygującym, jak również w celu sprawiedliwego rozdziału dodatkowych obowiązków (np. funkcji koordynatora Drzwi Otwartych na kierunku Archeologia).

Pracownicy prowadzący zajęcia w przypadku pojawienia się negatywnych komentarzy bądź ocen w ankietach studenckich proszeni są przez Dyrektora Instytutu o wyjaśnienia sytuacji (analogiczna rozmowa odbywa się ze studentami, przede wszystkim ze starostą roku). W razie konieczności podejmowane są odpowiednie działania naprawcze. Sytuacje takie zdarzają się jednak rzadko, a regułą jest, że pracownicy otrzymują bardzo wysokie oceny w ankietach studenckich.

Od roku akademickiego 2019/2020 bezpośrednim przełożonym pracowników w kwestiach dydaktycznych, zgodnie ze Statutem UMCS, jest Dziekan Wydziału.

Za działania mające motywować pracowników do rozwoju naukowego oraz dydaktycznego należy uznać system dodatkowego nagradzania pracowników uregulowany w okresie 2015-2019 Uchwałą Nr XXIV – 3.4/16 Senatu UMCS *Regulamin przyznawania nagród Rektora nauczycielom akademickim Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej*, a od stycznia 2020 r. załącznikiem do zarządzenia Rektora Nr 1/2020 z dnia 15 stycznia 2020 r. *Regulamin przyznawania nagród Rektora nauczycielom akademickim Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej*. Zgodnie z zawartymi w nim regulacjami nauczyciele akademicy mogą otrzymać następujące nagrody:

- 1) za osiągnięcia naukowe lub artystyczne;
 - 2) za osiągnięcia dydaktyczne;
 - 3) za osiągnięcia organizacyjne.
2. Nauczyciele akademicy mogą także otrzymać nagrodę:
- 1) za wysoko punktowany artykuł naukowy;
 - 2) za monografię wydaną przez wydawnictwo z poziomu II Listy Wydawnictw Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego;
 - 3) za pozyskanie zewnętrznych środków finansowych;
 - 4) za współpracę z otoczeniem społeczno-gospodarczym;
 - 5) za całokształt dorobku.

Innym przejawem działań mających na celu wspieranie i motywowanie kadry do rozwoju naukowego jest (na podstawie par. 79 Statutu UMCS z dnia 29 maja 2019 r.) uzależnienie możliwości awansu na stanowisko profesora uczelni m.in. od złożenia minimum jednego wniosku grantowego do jednej z instytucji zewnętrznych wspierających działalność naukową (np. Narodowe Centrum Nauki, Narodowy Program Rozwoju Humanistyki MNiSW, Narodowy Instytut Dziedzictwa).

Dodatkowe informacje, które uczelnia uznaje za ważne dla oceny kryterium 4:

Polityka kadrowa IA umożliwia trwały rozwój pracowników badawczo-dydaktycznych i jest nastawiona na stabilizację ich zatrudnienia, a także wieloaspektowe doskonalenie.

Perspektywy na przyszłość:

- w najbliższej przyszłości IA czeka stopniowa wymiana część kadry w związku z osiąganiem przez niektórych pracowników wieku emerytalnego. Pierwsze kroki w tym kierunku już poczynione w bieżącym roku akademickim. Zostało zatrudnionych dwóch nowych pracowników badawczo-dydaktycznych, legitymujących się i publikacjami doświadczeniem w kierowaniu bądź wykonawstwie w grantach, którzy będą prowadzić zajęcia ze studentami.

Kryterium 5. Infrastruktura i zasoby edukacyjne wykorzystywane w realizacji programu studiów oraz ich doskonalenie

Kształcenie prowadzone jest w nowoczesnych salach dydaktycznych dostosowanych do liczby studentów i specyfiki zajęć. Ich wyposażenie jest zgodne z potrzebami procesu nauczania i uczenia się. Umożliwia też osiągnięcie przez studentów efektów uczenia się oraz przygotowanie do prowadzenia działalności naukowej. Prowadzone na szeroką skalę zajęcia terenowe dają możliwość zdobywania umiejętności praktycznych, niezbędnych w przyszłej, samodzielnej pracy naukowej.

Zajęcia ze studentami prowadzone są w trzech salach dydaktycznych o łącznej powierzchni 85,78 m² (sale 016, 021, 20). W przypadku zajęć prowadzonych dla ogółu studentów, w tym wykładów gościnnych, odbywają się one w sali dostosowanej do tego typu zajęć, o powierzchni 64,14 m² (sala 09), użytkowanej wspólnie z Instytutem Historii UMCS (*vide zał. 5*). Zajęcia z przedmiotu „techniki informatyczne” prowadzone są w Sali komputerowej Wydziału Humanistycznego UMCS (sala 111B). Do zajęć praktycznych, w razie potrzeb wykorzystywane są pomieszczenia magazynowe Instytutu Archeologii UMCS (sale 08, 006 – w budynku Wydziału Humanistycznego UMCS oraz sale 9P i 14P w budynku Biblioteki Głównej UMCS). Studenci i pracownicy korzystają także z szerokiego zaplecza Wydziału Humanistycznego UMCS, w tym z Auli i Sali Obrad Rady Wydziału Humanistycznego UMCS.

Sale dydaktyczne (nr 016, 021, 20) wyposażone są w rzutniki multimedialne, ekrany i komputery z niezbędnym oprogramowaniem i dostępem do internetu oraz w zestawy pomocy dydaktycznych nieodzownych w procesie nauczania, w tym mapy ściennie, bogaty zbiór litoteki (sala 016). Sala 20 dodatkowo wyposażona jest w telewizor. W przypadku zajęć odbywających się w sali 09 wykorzystywany jest znajdujący się na stanie Instytutu Archeologii przenośny rzutnik multimedialny, ekran i komputer. Sale dydaktyczne dostosowane są do następującej liczby studentów: sala 016 – 20-24 osoby; sala 021 – 24 osoby; sala 20 – 20-24 osoby; sala 09 – 46 osób, co spełnia wymogi realizacji programu studiów oraz jest adekwatne do liczby kształconych studentów.

Ze względu na specyfikę kierunku Archeologia nieodzownym elementem procesu nauczania jest dostęp do materiałów źródłowych, w tym głównie zabytków archeologicznych. W trakcie prowadzonych zajęć stacjonarnych wykorzystywane są materiały zabytkowe znajdujące się w zbiorach IA UMCS, pochodzące tak z badań dawnych, jak i współczesnych jego pracowników. Część zabytków znajduje się w salach dydaktycznych (sala 016 – zbiory litoteki; sala 021 – zabytki ceramiczne z różnych okresów pradziejowych); pozostałe zgromadzone są w pomieszczeniach magazynowych Instytutu Archeologii (nr 08, 006, 9P, 14P). Z ostatnimi z nich studenci mogą zapoznać się – zależnie od potrzeb i zakresu zajęć – albo po przeniesieniu ich przez prowadzącego zajęcia do sali dydaktycznej, albo też bezpośrednio w pomieszczeniach magazynowych. Pomieszczenia te wykorzystywane są przez studentom również w trakcie opracowywania materiałów zabytkowych pod kątem realizacji prac magisterskich, jak również publikacji.

Duży nacisk w procesie nauczania położony jest na badania terenowe, w których biorą udział wszyscy studenci, adekwatnie do programu studiów. Ćwiczenia terenowe odbywają się na różnych stanowiskach archeologicznych na Lubelszczyźnie oraz w innych rejonach Polski (w woj. świętokrzyskim, pomorskim, małopolskim). W ich trakcie studenci mają zapewnioną bazę noclegową – w zależności od miejsca prowadzenia badań najczęściej w budynkach szkół, remizach lub agroturystyce – oraz podstawowe wyżywienie. W trakcie badań terenowych studenci wykorzystują nowoczesny sprzęt wykopaliskowy dostosowany do specyfiki prowadzonych prac. Na stanie Instytutu Archeologii UMCS oprócz tzw. drobnego sprzętu wykopaliskowego znajdują się między innymi: 3 tachimetrie z niezbędnym oprzyrządowaniem, 8 niwelatorów, ok. 10 profesjonalnych aparatów fotograficznych, 4 GPS, 3 wykrywacze metali, 1 dalmierz. Zaplecze sprzętowe jest systematycznie uzupełniane i modernizowane. W badaniach terenowych oprócz pracowników IA biorą udział także naukowcy z innych ośrodków naukowych w Polsce (oraz z zagranicznych), reprezentujący różne dyscypliny naukowe. Ma to ogromne znaczenie w świetle badań interdyscyplinarnych, dzięki którym możliwe jest kompleksowe rozpoznanie działalności i życia ludzi w różnych okresach w pradziejach. Bezpośredni kontakt studentów ze specjalistami z innych dziedzin nauki, w tym np. szeroko rozumianych nauk przyrodniczych czy ścisłych, umożliwia im zapoznanie się z najnowszymi metodami

badania naukowe, specyfiką tych dyscyplin oraz możliwościami wykorzystania ich warsztatu badawczego w archeologii. Studenci mogą też brać czynny udział w tego typu działaniach, w tym w sondowaniach geologicznych, badaniach geofizycznych czy pobieraniu próbek do badań palinologicznych, archeobotanicznych, datowań radiowęglowych i wielu innych.

Ze względu na specyfikę dyscypliny nieodzowną częścią infrastruktury są także pomieszczenia magazynowe, wykorzystywane do przechowywania materiałów zabytkowych pozyskiwanych w trakcie badań terenowych, w tym najczęściej do momentu ich kompleksowego opracowania oraz, jak już wspomniano, do zajęć praktycznych ze studentami. W trakcie tych ostatnich studenci zapoznają się z oryginalnymi zabytkami lub też biorą udział w ich inwentaryzacji i wstępnej konserwacji. Instytut Archeologii posiada 4 tego rodzaju pomieszczenia (sale 08, 006, 9P i 14P). Wyposażone są one w zestawy regałów do przechowywania zbiorów archeologicznych, drabiny oraz w miejsca do pracy z zabytkami archeologicznymi. W pomieszczeniu 14P przechowywane są także elementy etalażu różnych wystaw organizowanych przez IA UMCS. Jest ono również wykorzystywane przez Koło Naukowe Studentów Archeologii UMCS. W dyspozycji Instytutu pozostaje także niewielkie pomieszczenie magazynowe (sala 024) o powierzchni 6,22 m², w którym przechowywana jest część sprzętu biurowego. Znajduje się tam również szafa pancerna, na wypadek konieczności czasowego przechowania cennych zbiorów archeologicznych (*vide zał. 5*).

Niezbędnym elementem realizacji programu studiów jest kontakt z prowadzącymi zajęcia dydaktyczne, szczególnie istotny na etapie pisanie prac licencjackich czy magisterskich. W sprawach administracyjnych i organizacyjnych konieczny jest natomiast kontakt z pracownikiem Sekretariatu IA. Wszyscy pracownicy dydaktyczni są zobowiązani do dyżurów konsultacyjnych w wymiarze dwóch godzin tygodniowo. Instytut Archeologii dysponuje 14 pomieszczeniami wykorzystywanymi jako pokoje pracowników naukowo-dydaktycznych (*vide zał. 5*), o łącznej powierzchni 176 m² oraz dwupokojowe pomieszczenie wykorzystywane jako Sekretariat i sala obrad Rady Doskonałości Naukowej IA, o łącznej powierzchni 30,6 m². Liczba i powierzchnia wymienionych pomieszczeń w powiązaniu z liczbą pracowników naukowo-dydaktycznych pozwalają na prowadzenie konsultacji naukowych, a także indywidualnych zajęć seminaryjnych ze studentami. W szerokim zakresie użytkowany jest również uczelniany (dostępny dla wykładowców i studentów) system obsługi studentów (USOS): <https://usosweb.umcs.pl/>, w którym zamieszcza się informacje o zajęciach i sylabusy, a także dokonuje zapisów studentów na poszczególne przedmioty, wprowadza oceny zaliczeń i egzaminów oraz drukuje protokoły. Komunikacja pomiędzy studentem i wykładowcą odbywa się również drogą elektroniczną za pomocą systemu USOS, e-maili (adresy wszystkich pracowników widnieją na stronie internetowej uniwersytetu), a czasami również portali społecznościowych. Studenci każdego roku studiów oraz pracownicy dydaktyczni mają dostęp do specjalnie stworzonej poczty elektronicznej (oddzielnie dla każdego roku studiów), umożliwiającej szybki kontakt i wymianę informacji oraz przysyłanie materiałów dydaktycznych. Kontakt ze studentami, w sposób naturalny ułatwia niewielka ich liczba oraz specyfika prowadzonych zajęć, w tym głównie terenowych. Sprzyja to utrzymywaniu bardzo dobrej komunikacji na linii pracownik-student oraz lepszemu zrozumieniu potrzeb i problemów poszczególnych studentów.

Dzięki kontaktom pracowników IA z instytucjami zewnętrznymi, w tym głównie z placówkami muzealnymi (np. Muzeum Lubelskie w Lublinie, Muzeum Regionalne im. dr. J. Petera w Tomaszowie Lubelskim, Muzeum im. ks. Stanisława Staszica w Hrubieszowie), studenci mają możliwość zapoznania się z wystawami – stałymi i czasowymi – prezentowanymi w tych instytucjach oraz z przechowywanymi tam zbiorami zabytków archeologicznych. W doskonały sposób przygotowuje ich to zarówno do zajęć stacjonarnych, jak i do przyszłej pracy naukowej. Niezwykle istotna pod kątem późniejszej kariery zawodowej jest również możliwość zapoznania się ze specyfiką pracy w różnego typu muzeach oraz ze sposobami popularyzacji archeologii (np. Wioska Gotów w Masłomęczu).

Dużą rolę w procesie kształcenia, poszerzającą perspektywę studentów, odgrywają też gościnne wykłady naukowców spoza UMCS (*vide zał. 16: c*). Oferta tych wykładów oprócz tematyki czysto archeologicznej obejmuje również prelekcje na temat badań przyrodniczych czy geofizycznych, szeroko wykorzystywanych we współczesnej archeologii.

Część studentów bierze również udział w projektach naukowych kierowanych przez pracowników Instytutu Archeologii, w tym finansowanych przez Narodowe Centrum Nauki (*vide* 15: a). Mają oni również możliwość czynnego uczestniczenia w organizowaniu wystaw archeologicznych, konferencji naukowych czy festynów archeologicznych (*vide* zał. 10: a-b; 15: c-d; 16: f-i).

Zarówno Wydział Humanistyczny, jak i cały Uniwersytet dostosowany jest do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Infrastruktura ta jest na bieżąco modernizowana i wzbogacana. Budynki, w których odbywają się zajęcia, wyposażone są w windy przystosowane do osób niepełnosprawnych ruchowo oraz niewidomych, a parkingi w obrębie Pl. Marii Curie-Skłodowskiej mają wyznaczone specjalne miejsca parkingowe dla osób niepełnosprawnych oraz podjazdy umożliwiające pokonanie barier architektonicznych. Zespół ds. Wsparcia Osób z Niepełnosprawnościami oferuje m.in. pomoc asystenta osoby niepełnosprawnej. W 2019 r. przeprowadzono modernizację miasteczka akademickiego: dostosowano podjazdy i teren do osób z niepełnosprawnościami. Zainstalowano też windy i podjazdy dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. Dodatkowo w budynku Wydziału Filozofii i Socjologii, w którym mieszczą się pomieszczenia dydaktyczne Instytutu Archeologii zainstalowano nową windę dla osób z niepełnosprawnościami z systemem dźwiękowych i przyciskami w języku Braille'a. Budynek Wydziału Humanistycznego posiada podjazdy i wejścia z poziomu gruntu, windy i toalety dla osób niepełnosprawnych, miejsca parkingowe dla ON oraz oznaczone drzwi wewnętrzne w języku Braille'a. Szczegółowe informacje znajdują się na stronie: <https://phavi.umcs.pl/at/attachments/2019/0703/121439-dostepnosc-budynkow-umcs-2019-r.pdf>

Specyfika studiów na kierunku Archeologia, związana przede wszystkim z szerokim zakresem prac terenowych rzutuje na fakt, że do tej pory w IA nie kształcono osób z niepełnosprawnością ruchową. Pracownicy prowadzący zajęcia terenowe przed ich rozpoczęciem przeprowadzają też wywiad z każdym z ich uczestników, w celu pozyskania informacji na temat ewentualnych chorób, na które cierpią studenci. Umożliwia to dostosowanie indywidualnego planu i zakresu działań do możliwości każdego studenta, a także – w razie konieczności – ułatwia zorganizowanie niezbędnej pomocy medycznej.

Nieodzownym elementem procesu nauczania jest dostęp do systemu biblioteczno-informacyjnego uczelni. Studenci Archeologii bez ograniczeń – po wyrobieniu karty bibliotecznej – mogą korzystać ze zbiorów Biblioteki Głównej UMCS, w tym z jej licencjonowanych E-zasobów, wyszukiwarek naukowych oraz z internetowych katalogów zbiorów (<https://www.umcs.pl/pl/biblioteka-glowna-universytetu-marii-curie-sklodowskiej,8783.htm>). Mogą również korzystać z Biblioteki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Dodatkowo wszyscy pracownicy i studenci mają możliwość korzystania z bezpłatnego dostępu do internetu w ramach projektu eduroam, na terenie całej Uczelni. Warunkiem uzyskania dostępu do bezpłatnego Wi-Fi jest jedynie założenie konta (<https://www.umcs.pl/pl/eduroam-studenci.htm>).

Instytut Archeologii, ze względu na specyfikę swojej działalności i programu studiów, posiada również własną Bibliotekę. Jest ona biblioteką naukową i ma rangę biblioteki specjalistycznej, w strukturze uczelni podlegającej Dyrektorowi Biblioteki Głównej UMCS. W Bibliotece IA zatrudnione są dwie osoby: bibliotekarzem prowadzącym jest mgr Ewelina Kokowska-Guz, drugim pracownikiem jest dr Jerzy Ternes.

Biblioteka IA czynna jest pięć dni w tygodniu, od poniedziałku do piątku – łącznie 41 godzin, w tym 4 razy w tygodniu do godz. 17.00. Powierzchnia użytkowa Biblioteki wynosi ogółem 135,11 m². Podzielona jest ona na 2 czytelnie dostępne dla czytelników i 2 pomieszczenia magazynowe z otwartym dostępem. Z jej powierzchni wyodrębnione zostało pomieszczenie dla pracownika i pomieszczenie, w którym znajduje się archiwum Instytutu Archeologii przeznaczone do przechowywania prac licencjackich i magisterskich oraz dokumentacji z badań dawnych. W Bibliotece przygotowano 30 miejsc dla czytelników, z dwoma komputerami podłączonymi do internetu. Zapewniono również możliwość korzystania czytelnikom z ich własnych komputerów przy dostępie internetu bezprzewodowego (eduroam). Pracownicy użytkują własny sprzęt komputerowy, również podłączony do sieci.

Księgozbiór Biblioteki IA stanowi ogółem 19.785 egzemplarzy, w tym 12.888 książek oraz 6.897 czasopism. Główny zrób wpływów książkowych pochodzi z wymiany i darów, w niewielkim tylko

stopniu z zakupów. W latach 2015-2018 do zbiorów Biblioteki przekazano 5 kolekcji literatury archeologicznej (w tym m.in. bibliotekę dr. Klausa Goldmanna, prof. Adriaana von Müllera oraz prof. Siegmara von Schnurbeina), co znacznie wzbogaciło jej inwentarz. Książki przychodzące do Biblioteki z wymiany międzyuczelnianej są na bieżąco opracowywane i dołączane do księgozbioru. Biblioteka ze swojej strony wysyła publikacje do jednostek naukowych i muzealnych. Wymiana prowadzona jest ogółem z ponad 50 partnerami w kraju i za granicą.

Ze zbiorów Biblioteki IA korzystają zarówno pracownicy Instytutu, studenci kierunku archeologia, jak również pracownicy i studenci z innych kierunków nauczania oraz czytelnicy niezwiązani z uczelnią, ale zainteresowani tematyką archeologiczną. Łączna liczba zarejestrowanych czytelników wynosi 346 osób, w tym czytelników wypożyczających aktywnie jest 184. Suma odwiedzin Biblioteki w 2019 roku wyniosła 7.611 razy. W 2019 roku wypożyczono na zewnątrz 4.054 książek i 1.852 czasopism; natomiast na miejscu odnotowano udostępnienie 14.212 egzemplarzy książek i 8.302 czasopism. Biblioteka IA umożliwia również pożyczenie książek lub czasopism do bibliotek krajowych i zagranicznych.

Biblioteka IA bazuje na katalogu kartkowym, przy czym część zbiorów została opracowana w systemie komputerowym i ujęta w dostępnym powszechnie Katalogu on-line Biblioteki Głównej UMCS, jak i projekcie utworzenia Katalogu Bibliografii Archeologii Europejskiej w systemie DYABOLA z siedzibą w Römisch-Germanische Kommission we Frankfurcie nad Menem. Wszelkie nowe wpływy do Biblioteki w postaci książek i czasopism, jak i nośników elektronicznych, są upubliczniane na stronie Facebook IA UMCS.

Biblioteka wykorzystuje również pomieszczenie magazynowe w budynku Wydziału Humanistycznego UMCS (sala 012) o powierzchni 15,83 m², gdzie przechowywane są między innymi wydawnictwa Instytutu oraz inne publikacje książkowe, w tym dublety, przeznaczone na wymianę międzybiblioteczną.

Tym samym zasoby Biblioteki IA, pomoc oferowana studentom przez jej pracowników oraz bardzo ważny z perspektywy specyfiki pracy naukowej otwarty dostęp do jej zbiorów są zgodne, co do aktualności, zakresu tematycznego i zasięgu językowego, a także formy wydawniczej, z potrzebami procesu nauczania i uczenia się. Umożliwiają osiągnięcie przez studentów efektów uczenia się, w tym przygotowanie do prowadzenia działalności naukowej lub udział w tej działalności oraz prawidłową realizację zajęć.

Podsumowując, IA UMCS spełnia wszelkie reguły i wymagania w zakresie infrastruktury dydaktycznej i naukowej określone w standardach kształcenia zawartych w przepisach prawnych odnoszących się do prowadzonego kierunku studiów.

Kryterium 6. Współpraca z otoczeniem społeczno-gospodarczym w konstruowaniu, realizacji i doskonaleniu programu studiów oraz jej wpływ na rozwój kierunku

Rodzaj, zakres, specyfika i zasięg działalności instytucji otoczenia społeczno-gospodarczego, w tym pracodawców – z którymi IA współpracuje w zakresie projektowania i realizacji programu studiów – jest zgodny z dyscypliną kierunku, koncepcją i celami kształcenia oraz wyzwaniem rynku zawodowego.

Otoczeniem społeczno-gospodarczym dla IA w kontekście studiów archeologicznych są różnego rodzaju instytucje kultury (np. Ośrodek Brama Grodzka – Teatr NN w Lublinie), instytucje zajmujące się ochroną dziedzictwa kulturowego (Narodowy Instytut Dziedzictwa, Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków wraz z oddziałami terenowymi, Miejski Konserwator Zabytków), liczne muzea z Lublina, Lubelszczyzny i innych regionów, firmy archeologiczne (zarówno lokalne jak i działające na terenie całej Polski), jednostki samorządu terytorialnego z Lubelszczyzny, a także organa administracji państwowej

(np. Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad) oraz firmy budowlane, m. in. prowadzące duże inwestycje drogowe (np. STRABAG, SKANSKA). Z częścią z wymienionych instytucji IA ma podpisane oficjalne umowy o współpracy. Pracownicy IA zasiadają również w radach naukowych i muzealnych Muzeum im. ks. Stanisława Staszica w Hrubieszowie, Muzeum im. dra J. Petera w Tomaszowie Lubelskim, Muzeum Ziemi Chełmskiej im. W. Ambroziewicza w Chełmie, Muzeum Archeologicznego i Rezerwatu „Krzemionki”, Muzeum Historycznego w Sanoku, Muzeum im. Jacka Malczewskiego w Radomiu, Muzeum Mazowieckiego w Płocku, Muzeum Podlaskiego w Białymstoku oraz Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie. Współpraca z wymienionym otoczeniem społeczno-gospodarczym ma wpływ na realizację i doskonalenie programu studiów na kierunku archeologia.

Przedstawiciele pracodawców (mgr. B. Bartecki z Muzeum im. ks. Stanisława Staszica w Hrubieszowie w Hrubieszowie, dr R. Niedźwiadek z prywatnej firmy archeologicznej Archee w Lublinie, mgr p. Pachulski z Archeologicznej Pracowni Badawczej THOR z Gniezna) byli lub są członkami Rady Pracodawców przy IA; uczestnicząc w kształtowaniu toku i programu studiów, pożądanym efektów uczenia się. Mają on również wpływ na zakres przekazywanych treści odnośnie niektórych przedmiotów lub wręcz współprowadzą niektóre zajęcia (P. Pachulski i D. Żychliński - archeologia ratownicza; R. Niedźwiadek – metodyka archeologii miejskiej). Monitorowanie form współpracy i ewaluacja efektów współpracy IA z otoczeniem społeczno-gospodarczym prowadzone jest poprzez spotkania pracowników z pracodawcami z Rady Pracodawców, dotyczące programu studiów oraz efektów uczenia się (wcześniej – efektów kształcenia). Zgodnie z procedurami obowiązującymi na Wydziale Humanistycznym UMCS wyniki ewaluacji są brane pod uwagę podczas np. proponowania zmian w siatkach zajęć oraz modyfikacji efektów uczenia się.

Od ponad czterech dekad w systemie edukacji archeologicznej ogromny nacisk kładzie się na wpojenie studentom zasad komunikacji społecznej, umiejętności budowania społecznego szacunku dla archeologii i społecznego poczucia odpowiedzialności za ochronę archeologicznego dziedzictwa kulturowego. Poza klasycznym popularyzowaniem wiedzy o dyscyplinie (*vide* zał. 16: a-k) prowadzi się też szeroko zakrojone akcje „kotwiczenia” archeologii w świadomości społecznej jako elementu klasycznego dziedzictwa kulturowego, mogącego mieć znaczenie w budowaniu lokalnych marek regionalnych i poczucia „regionalnej” dumy, a także realizuje misję współdziałania z otoczeniem społeczno-gospodarczym. Tę współpracę IA z otoczeniem społeczno-gospodarczym znakomicie egzemplanuje kreowanie i realizacja wspólnych projektów o charakterze naukowym, kulturalnym oraz z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego. Jako wybrane przykłady można tu wspomnieć:

- stała współpraca z Muzeum Lubelskim w Lublinie, dotycząca organizacji corocznych międzynarodowych konferencji „Badania archeologiczne w Polsce środkowowschodniej, zachodniej Białorusi i Ukrainie” (*vide* zał. 10: a);
- umowa z Katedrą i Zakładem Medycyny Sadowej Uniwersytetu Medycznego w Lublinie, dotycząca badań biologicznych szczątków ludzkich pochodzących z badań IA (m. in. analiz kopalnego DNA) oraz nowoczesnych metod analizy oraz rekonstrukcji zabytków za pomocą badań RTG i tomografii komputerowej;
- wdrażany aktualnie projekt „Zaginiony świat - odkrywamy gminę Leśniowice” autorstwa dr. T. Dzieńkowskiego, promujący dziedzictwo archeologiczne regionu, bazujący na spektakularnych wynikach prac archeologicznych w miejscowości Horodysko. W ramach projektu przewidziane są liczne działania warsztatowe, w tym m. in.: warsztaty ceramiczne i włókiennicze, których efektem ma być odtworzenie dawnych wyrobów, a na ich podstawie stworzenie lokalnego gadżetu promocyjnego, reklamującego i nadającego unikalną tożsamość gminie Leśniowice; w ramach innych warsztatów na podstawie rekonstrukcji wyglądu jednego z pochowanych na cmentarzysku członków lokalnej społeczności stworzona zostanie przez dzieci „legenda o przodku”, a na jej podstawie powstanie film animowany promujący archeologię i gminę; festyn archeologiczny oraz impreza plenerowa w miejscu wcześniejszych wykopalisk. Jako efekt finalny (w ramach kolejnego projektu) zaplanowane zostało również stworzenie skansenu archeologicznego – „Słowiańska Wioska”. Wszystkie te działania będą się odbywać pod merytorycznym nadzorem IA UMCS i przy udziale studentów archeologii, a także historii i turystyki;

- Wspólne przedsięwzięcie dziesięciu gmin wschodniej Lubelszczyzny oraz IA UMCS, którego efektem jest powstanie marki regionalnej „Witajcie w Gotanii”, w nawiązaniu do spektakularnych efektów badań osadnictwa Gotów w tym regionie (animatorem całego przedsięwzięcia jest prof. dr hab. A. Kokowski). Projekt wykorzystuje wszystkie możliwe walory regionu – od gospodarczych, kulturowych po historyczne, w czym uczestniczy IA oraz lubelscy studenci. Najnowsze, najbardziej spektakularne inicjatywy w tym zakresie, to impreza rekonstruktorska (cykliczna) mająca związek z bitwą Bolesława Chrobrego z Rusinami w tzw. Królewski Kącie nad Bugiem;
- „Wioska Gotów w Maślomęczu”: jedyna tego rodzaju w Polsce inicjatywa w pełni społeczna, wynikła z autentycznej potrzeby przechowania w pamięci 25 lat archeologicznej działalności w wiosce. Powstało stowarzyszenie o tej nazwie (www.wioska-gotow.pl <https://www.youtube.com/watch?v=QAes8KpqajM> ; pl-pl.facebook.com › Miejsca › Hrubieszów › Muzeum historii), które zorganizowało już XVI Biesiad Archeologicznych gromadzących tysiące odwiedzających (zawsze ostatnia niedziela lipca) – odbywających się bez udziału klasycznej oprawy komercyjnej. Zbudowano skansen – rekonstrukcję wioski Gotów, którą odwiedzają corocznie tysiące gości z całej Europy; gdzie prowadzone są lekcje historii i warsztaty dla dzieci i młodzieży, ale również grup rekonstruktorskich z kraju oraz zagranicy. Mieszkańcy Maślomęcza (i okolic) prezentują natomiast swoje umiejętności w wielu krajach i w wielu miastach Polski. Instytut Archeologii UMCS STALE uczestniczy w funkcjonowaniu „Wioski Gotów” dając opiekę merytoryczną dzieloną z Muzeum St. Staszica w Hrubieszowie i udział studentów. Ogromnym powodzeniem cieszy się mająca trzy nakłady książka A. Kokowskiego „Gocka duma Maślomęcza – The Gothic pride of Maślomęcz. Archeologiczne dziedzictwo regionu hrubieszowskiego – Archaeological heritage of Hrubieszów district” (Maślomęcz – Hrubieszów – Lublin), będąca znakomitym dokumentem umiejętności promowania archeologii spod znaku UMCS;
- Aktualnie IA UMCS współuczestniczy w projekcie budowy „podziemnego” muzeum w Maślomęczu – „Centrum Dziedzictwa Archeologicznego i Kulturowego – laboratorium historiae Gothorum”, na którego realizację aplikowano o środki z tzw. funduszu norweskiego.

Wszystkie zaprezentowane powyżej inicjatywy, będące tylko wycinkiem współpracy IA UMCS z otoczeniem społeczno-gospodarczym, stymulują rozwój naukowy pracowników, wzbogacają wiedzę i przekładają się na rozwój dyscypliny, otwierają one również nowe horyzonty dla studentów, dając im możliwości realizacji swych zainteresowań oraz lepiej przygotowując ich do potrzeb zróżnicowanego rynku pracy.

Kryterium 7. Warunki i sposoby podnoszenia stopnia umiędzynarodowienia procesu kształcenia na kierunku

Umiędzynarodowienie procesu kształcenia traktujemy jako jeden z priorytetowych kierunków rozwoju studiów archeologicznych oraz ważny kierunek rozwoju całego Instytutu i Uniwersytetu. Poczynione zostały aktywne działania na tym polu. Są one również w jakimś sensie wypadkową całej polityki naukowej IA UMCS, zmierzającej do utrwalenia i umocnienia swojej pozycji międzynarodowej.

Aktywność pracowników IA na międzynarodowym rynku naukowym jest oczywistą konsekwencją stałej tam obecności datowanej od lat 90-tych ubiegłego stulecia. Wielkie międzynarodowe projekty naukowo – wystawienniczo – dydaktyczne, afiliowane w UMCS, a realizowane poza granicami kraju, w większości ze środków zewnętrznych, wyrażone sukcesami i wieloma dziesiątkami tysięcy zwiedzających, a także publikacjami oraz wielki odzewem w mediach europejskich spowodowały, że Instytut Archeologii UMCS postrzegany jest jako naturalny, pierwszoplanowy partner w największych europejskich projektach badawczych. Te wielkie projekty („Schätze der Ostgoten” - Bevern 1995; „Die

Vandalen - die Könige, die Eliten, die Krieger, die Handwerker / Wandalowie – strażnicy bursztynowego szlaku” - Bevern 2003/ Warszawa 2004 [pierwszy projekt w historii polskiej archeologii mający patronat prezydentów dwóch krajów – Republiki Federalnej Niemiec i Polskiej Rzeczypospolitej]; „Na srebrnym koniu – Das silberne Pferd. Archeologiczne skarby znad Morza Czarnego i z Kaukazu – Archäologische Schätze zwischen Schwarzem Meer und Kaukasus” - Bevern 2010, Berlin 2011, Hrubieszów 2011; „Troja sen Henryka Schliemanna” - Hrubieszów 2010 [gdzie po raz pierwszy poza Berlinem pokazano legendarne skarby z Troi]), a także znakomite odkrycia dokonane w trakcie wykopalisk związanych z gockimi cmentarzyskami w Masłomęczu, Gródku, Ulowie i Swaryczowie oraz prestiżowa nagroda „Naukowego Odkrycia Roku 2011” przyznana przez „National Geographic” nie pozwalają światu zapomnieć o archeologii spod znaku UMCS. W kontekście tych doświadczeń należy oceniać aktualny stan i poziom umiędzynarodowienia działalności Instytutu Archeologii UMCS.

Z wysokiej pozycji na naukowym rynku i zaufaniu do jakości badań płyną też konkretne profity, a takimi są przekazywane przez uczonych zagranicznych biblioteki fachowe (w sumie kilka tysięcy woluminów). Powstaje przez to znakomite zaplecze nie tylko dla badań naukowych, ale również dla ambitnych aspiracji naukowych studentów.

Nasz dorobek i doświadczenia w realizacji tego kryterium zaprezentujemy w sześciu blokach informacyjnych (I-VI) podsumowujący je w okresie lat 2015-2019.

I. Staże, Erasmus+ , pobyty dydaktyczne i naukowe w ośrodkach zagranicznych

Jakość badań naukowych i gwarancję prowadzenia ich na płaszczyźnie europejskiej gwarantują staże, studia i kwerendy w zagranicznych ośrodkach o uznanej renomie naukowej. Do wielu z nich aplikuje się w skomplikowanym procesie dostępności, sprawdzającym m.in. jakość i skuteczność prowadzonych badań. Jednym z najbardziej pożądanых celów dla prowadzenia kwerend naukowych jest największa w Europie środkowej biblioteka archeologiczna przy Römisch-Germanische Kommission we Frankfurcie nad Menem. Otóż renoma lubelskich badań spowodowała, że aplikacje archeologów z Instytutu Archeologii UMCS mają tam bezwzględny priorytet. Korzysta z tego przywileju corocznie prof. A. Kokowski (dwutygodniowe pobyty każdej jesieni); ale w ostatnich latach trzykrotnie przebywał tam też dr M. Szeliga (01-18.12.2016; 30.11-17.12.2017; 30.11-18.12.2019). Dr hab. P. Łuczkiewicz podobne badania (maj 2017; wrzesień 2019) prowadził w Moguncji, pracując w bibliotece Römisch-Germanisches Zentralmuseum Mainz, realizując w oparciu o zgromadzone tam zasoby projekt badawczy NCN. Dr T. Dzieńkowski odbył staż w Central European University w Budapeszcie (2015.05.14-22), uczestnicząc w realizacji Projektu Badawczego NCN „Północna część książęcego zespołu rezydencjonalnego na Górze Katedralnej w Chełmie”. Dr hab. A. Zakościelna dwukrotnie przebywała w Państwowym Muzeum Ermitażu (Sankt Petersburg, Rosja, 2015-2016), w związku z projektem opracowania i publikacją materiałów z dawnych badań osad kultury trypolskiej; dr M. Szeliga, przeprowadził kwerendę w bibliotece Instytutu Archeologii Uniwersytetu im. Loránda Eötvösa w Budapeszcie połączoną z wizytą studyjną w Centrum Jądrowym w Budapeszcie, związaną z możliwością analiz metodą aktywności neutronów serii zabytków z Tomin wykonanych z obsydianu (01-10.07.2017); dr hab. P. Łuczkiewicz przez dwa tygodnie września 2018 r. studiował zasoby biblioteczne w Archeologický ústav AV ČR w Pradze.

Osobną wartością dla oceny wartości kontaktów zagranicznych IA są stypendyści Fundacji Alexandra von Humboldta. Aktualnie pracuje dwóch alumnów Fundacji: prof. A. Kokowski i dr hab. P. Łuczkiewicz prof. UMCS. Pierwszy z wymienionych odbył trzymiesięczny staż (09-11.2017) związany z grantem przyznany przez Fundację, co pozwoliło mu pracować z zasobami: Bibliothek der Stiftung Schleswig-Holsteinische Museen, Römisch-Germanische Kommission we Frankfurcie nad Menem, Stadtbibliothek Stiftung Preussische Kultur Besitz w Berlinie, oraz zasobami archiwów Heimatsverein: Schneidemühl (Cuxhafen), Netzekreis (Husum), Schlochau (Uelzen), Flatow (Giefhorn). Dr hab. P.

Łuczkiwicz skorzystał z możliwości ponowienia stypendium i dwa miesiące (2015.04-05), przebywał w Römisch-Germanisches Zentralmuseum w Moguncji.

Prof. A. Kokowski odbył też dwa dziesięciodniowe pobyty studyjne w Stadtarchiv Frankfurt Oder (2018, luty; 2019 luty), związane z projektem rejestracji odkryć archeologicznych w prasie codziennej.

Instytut ma podpisanych kilka umów w ramach programu Erasmus+. Koordynatorem programu w IA UMCS jest dr hab. Piotr Łuczkiwicz, prof. UMCS, a wszelkie informacje dotyczące rekrutacji i zasad udziału w programie dostępne są na stronie UMCS w zakładce student: <https://www.umcs.pl/pl/koordynatorzy-wydzialowi,2667.htm>. Partnerami Instytutu Archeologii w ramach tego programu są: Freie Universität Berlin, Institut für Prähistorische Archäologie; Johannes Gutenberg-Universität Mainz, Institut für Vor- und Frühgeschichte; Univerzita Hradec Králové, Archeologická Katedra, Filozofický fakultet; Eötvös Loránd University Budapest, Institute of Archaeological Sciences. Niestety, studenci unikają tej szansy poszerzenia swoich horyzontów. Jedną ze zdiagnozowanych w indywidualnych rozmowach ze studentami przyczyn jest niewystarczające, ich zdaniem, finansowanie wyjazdów oraz zbyt niski poziom ich kompetencji językowych. Pierwsi od kilku lat chętni do skorzystania z tej możliwości pojawili się dopiero w bieżącym roku.

Wpływ tego zakresu działalności na jakość dydaktyki:

Pobyty studyjne pozwalają na natychmiastowe uzupełnianie oferty edukacyjnej o wiadomości o nowych odkryciach, interpretacjach oraz aktualizacja prezentacji do wykładów, podniesienie ich atrakcyjności.

II. Udział w międzynarodowych projektach dydaktycznych

Misja edukacyjna jest priorytetem dla IA. Dokonania pracowników na tym polu (oryginalne prezentacje do zajęć dydaktycznych, programowy udział w badaniach naukowych studentów i ich zaangażowanie w pracach nad upowszechnianiem nauki) niosą skutek międzynarodowego zainteresowania metodą i metodologią dydaktyki spod znaku archeologii UMCS.

Ogromne wyróżnienie na tym polu spotkało dr hab. A. Zalewską, która bierze czynny udział w Radzie Doradczej zajmującej się upowszechnianiem wiedzy i edukacją przy nagrodzonej w 2013 Pokojową Nagrodą Nobla Organizacji Przeciwko Użyciu Broni Chemicznej (ABEO - Advisory Board of Outreach and Education of Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons). Jest ona też kierownikiem projektu edukacyjnego „Archeologia Pojednania. Przydrożne Lekcje Historii na temat Wielkiej Wojny nad Rawką jako Lekcje Pojednania (1915-2015) / Archeologie der Versöhnung. Geschichtsunterricht am Strassenrand zum Thema der Grossen Schlacht an der Rawka als versöhnungsunterricht (1915-2015)”, finansowanego przez Fundację Współpracy Polsko Niemieckiej (2015-2016).

Doświadczenia dydaktyki archeologicznej i uznanie dla jej skutków spowodowały, że prof. A. Kokowski zaproszony został w 2009 roku do Rady Naukowej Katedry Archeologii FF University Hradec Kralove (Republika Czeska) gdzie uczestniczył do grudnia 2019 w kreowaniu programów studiów doktoranckich i zasad naboru na studia doktoranckie. W ramach tej działalności nastąpiła też wymiana studentów przygotowujących prace magisterskie, którzy zapoznawali się głównie z metodyką badań archeologicznych.

Do IA trafiają też stażyści i dyplomanci z Ukrainy – dwa semestry 2018/2019 spędziła w Lublinie stypendystka w ramach Programu Rządu RP dla Młodych Naukowców, Ivanna Belej z Uniwersytetu Lwowskiego, pracująca pod kierunkiem prof. A. Kokowskiego nad tematem pracy dyplomowej o zjawisku kultury zybyckiej.

Uznaniem w archeologii cieszy się tzw. „masłomęcka szkoła archeologiczna”, która wykreowała wiele nowości metodycznych i metodologicznych dla prac wykopaliskowych i ich dokumentacji. Przez

kilka lat była ona poligonem edukacyjnym dla młodych archeologów ukraińskich. W latach 2012-2014 dr hab. P. Łuczkiwicz współkierował projektem „Wielbark Archaeological Field School” finansowanym przez Unię Europejską (realizowanym przez Humboldt Universiät zu Berlin); a uczestniczyli w nim studenci i naukowcy z Polski, Niemiec, Czech, Węgier, Hiszpanii. Te doświadczenia oczywiście procentują, a renowacja jakości żyje nieprzerwanie i ma swoją kontynuację.

Od 2017 r. w ramach projektu NCN realizowanego na UMCS pod kierunkiem dr hab. P. Łuczkiwicza są kontynuowane wykopaliska w Malborku-Wielbarku. Biorą w nich udział – oprócz lubelskich – studenci i naukowcy z Uniwersytetu Szczecińskiego, Humboldt Universiät zu Berlin, Freie Universität Berlin oraz Ruhr-Universität Bochum, tworząc unikatową platformę wymiany doświadczeń, przede wszystkim dla studentów, dla których przewidziano tam wiele indywidualnych, czysto naukowych zadań. Siłą rzeczy, dydaktyczny aspekt budowania doświadczenia metodycznego i metodologicznego prowadzenia takich badań jest tutaj wiodący.

W 2017 roku na wykopaliskach w Ulowie, kierowanych przez dr Barbarę Niezabitowską-Wiśniewską, gościli studenci z Charkowskiego Uniwersytetu Narodowego im. Wasyla Karazina, pod kierunkiem dra Kyryla Myzgina. Ponownie głównym elementem ich zainteresowania była metodyka badań wykopaliskowych. Studentom umożliwiono również odwiedzenie zbiorów Muzeum w Hrubieszowie, wizytę w skansenie „Wioska Gotów” w Masłomęczu, oraz Muzeum Lubelskiego w Lublinie.

W końcu, w IA UMCS aktualnie na II stopniu studiów studiuje 1 student z Białorusi, a w przeciągu 5 ostatnich lat na każdym roku studiów II stopnia był przynajmniej jeden student z Białorusi lub Ukrainy.

Program studiów II stopnia gwarantuje, poprzez uczestniczenie w lektoratach, nabycie przez studentów kompetencji językowych umożliwiających im recepcję zajęć w językach obcych, zwłaszcza w języku angielskim. Na studiach II stopnia student ma do wyboru lektoraty w wymiarze 60 godz. (4 ECTS). Ponadto, większość pracowników badawczo-dydaktycznych IA posiada odpowiednie kompetencje językowe do prowadzenia zajęć w językach obcych. Część zajęć w IA prowadzona jest w języku angielskim (dr M. Erdrich prof. UMCS, przedmiot „archeologia śródziemnomorska”). Studenci w ramach szerokiej gamy zajęć ogólnouniwersyteckich (zapisy w systemie USOSweb) bądź na innym kierunku mogą wybrać przedmioty obcojęzyczne, również w ramach kierunku Intercultural Communication in Education and the Workplace. Zważywszy, że kierunek archeologia prowadzony jest przez Wydział Humanistyczny oferujący takie kierunki jak: anglistyka, germanistyka, romanistyka, bałkanistyka, ukrainistyka, filologia rosyjska, lingwistyka stosowana, portugalistyka czy hispanistyka, możliwości wyboru są imponujące.

Wpływ tego zakresu działalności na jakość dydaktyki:

Absolutnym najistotniejszym walorem tej części działalności międzynarodowej jest możliwość zapoznawania się z najnowszymi pomysłami dydaktycznymi i konfrontacja kierunków rozwoju kształcenia na innych uczelniach. Z drugiej strony umożliwia ona prezentację własnych doświadczeń dydaktycznych i poddanie ich ocenie przez „obce” gremia zajmujące się dydaktyką akademicką, a przede wszystkim studentów. Formuła ta kreuje również atrakcyjność pomysłów dydaktycznych generowanych w Instytucie Archeologii UMCS.

III. Dydaktyka na zagranicznych uniwersytetach – zagraniczni dydaktycy u nas

Pracownicy IA proszeni są o pojedyncze wykłady dla zagranicznych towarzystw naukowych i instytutów kształcących archeologów. Wygłosili też kilka wykładów publicznych (otwartych), głównie w Niemczech (por. zał. 16: a). Propozycje wykładów semestralnych, jakie otrzymał prof. A. Kokowski kolidowały, niestety z innymi obowiązkami. Natomiast dr hab. Piotr Łuczkiwicz, posiadający stanowisko Privatdozent na Freie Universität Berlin, Institut für Prähistorische Archäologie ze

statutowego obowiązku wynikającego z habilitowania się w tej uczelni, prowadzi tam zajęcia dydaktyczne:

- r. akad. 2018/19, semestr letni: seminarium (wspólnie z prof. M. Meyerem): Ur- und Frühgeschichte Polens
- r. akad. 2014/15, semestr letni: seminarium: Germanische Prunkbestattungen der jüngeren vorrömischen Eisenzeit und römischer Kaiserzeit

Dr Michael Erdrich prowadzi zajęcia ze studentami w Universität Wien, Institut für Klassische Archäologie. Jego wykłady i seminaria poświęcone są tematyce archeologii prowincjonalnorzymskiej oraz kontaktom ludów germańskich z Imperium (np. 2017: seminarium Raetien - Archäologie einer römischen Provinz an der Donau; 2016: cykl wykładów Römer und Germanen: Fünf Jahrhunderte Konflikt und Kooperation).

Elementem umiędzynarodowienia oferty dydaktycznej IA są też wykłady otwarte prowadzone przez dra Michalea Erdricha prof. UMCS w języku angielskim, w ramach wykładów ogólnouniwersyteckich UMCS. Spośród pracowników IA gotowość prowadzenia zajęć w językach obcych deklarują m.in.: prof. A. Kokowski, dr hab. P. Łuczkiwicz i dr hab. A. Zalewska. Ich propozycja skierowana jest głównie do indywidualnych dyplomantów.

Instytut wykorzystuje każdą wizytę zagranicznego naukowca do organizacji okolicznościowego wykładu bądź wykładów. W ostatnim czasie studenci mieli szansę wysłuchania dwóch wykładów dr nauk Olega Petrauskasa z Narodowej Akademii Nauk Ukrainy w Kijowie na temat importów rzymskich na obszarze kultury czerniachowskiej i badań najdalej na północ wysuniętej greckiej huty szkła z miejscowości Komariv (20-23.01.2019). Serię wykładów o Celtach zaproponował lubelskim studentom dr Martin Schönfelder z Römisch-Germanisches Zentralmuseum w Moguncji, pt. *Oppida, Elites, Cult...* (10-12.03.2015 r.). Pełen wykaz tej aktywności znajduje się w zestawieniu (por. zał. 16: c).

Wpływ tego zakresu działalności na jakość dydaktyki:

To znakomity poligon badania skuteczności doświadczeń zdobywanych na macierzystej uczelni z oczekiwaniami słuchaczy z innych uniwersytetów. Najogólniejszy wniosek wypływający z tego doświadczenia dowodzi, że poziom i wymagania polskiej (lubelskiej) szkoły nauczania archeologii nie tylko dorównują tym z innych uczelni, ale bardzo często stanowią bardziej wymagającą i atrakcyjniejszą propozycję dla studentów, sprowadzając ich bliżej ścieżki naukowej.

IV. Udział w międzynarodowych projektach naukowych (*vide* zał. 7: b)

Instytut Archeologii UMCS zaangażowany jest w realizację 11 międzynarodowych projektów badawczych, w dwóch z nich pracownicy IA są kierownikami (prof. dr hab. Andrzej Kokowski, dr hab. Anna Zalewska, prof. UMCS).

Wpływ tego zakresu działalności na jakość dydaktyki:

Udział pracowników naukowych w zagranicznych projektach badawczych tworzy z jednej strony u studentów poczucie dumy, że nasi wykładowcy doceniani są poza granicami kraju; z drugiej buduje przekonanie, że edukacja, jakiej poddają się w wybranej przez siebie uczelni spoczywa w rękach dydaktyków o wysokiej pozycji naukowej poza granicami kraju. Efekty realizacji grantów w oczywisty sposób wzbogacają ofertę dydaktyczną o elementy wiedzy poza podręcznikowej, nowatorskie, „świeże naukowo”. Atrakcyjność tych wątków odczytywana jest przez słuchaczy natychmiast.

V. Organizacja międzynarodowych konferencji naukowych (*vide* zał. 10: a)

IA UMCS w omawianym okresie zorganizował 3 problemowe, międzynarodowe konferencje naukowe, w roli współorganizatora brał udział w sześciu kolejnych przedsięwzięciach konferencyjnych. Wydawane materiały z takich obrad stają się zawsze podstawą warsztatu badawczego epoki której ona dotyczyła oraz uzupełniającą lekturą dla studentów archeologii. Od 1978 roku odbywa się również coroczna konferencja sprawozdawcza, która od 10 lat ma charakter międzynarodowy - „Badania Archeologiczne w Polsce Środkowowschodniej, Zachodniej Białorusi i Ukrainie”. Gromadzi ona – wbrew pozornemu ograniczeniu tytułem – archeologów z całej Polski.

Wpływ tego zakresu działalności na jakość dydaktyki:

Dla studentów jest to jedyna w swoim rodzaju możliwość bezpośredniej styczności z „książkowymi” autorytetami naukowymi; szansa krytycznej konfrontacji wizerunku „książkowego” naukowca z umiejętnością prezentacji swojej wiedzy publicznie. Studenci archeologii UMCS angażują się gremialnie w proces przygotowawczy konferencji i ich obsługę. Pilnie śledzą też ich obrady, które następnie są w środowisku szeroko komentowane. Możliwość udziału w tak ważnych dla życia naukowego przedsięwzięciach jest nie tylko szkołą praktyki organizacji takich przedsięwzięć (podobnie jest z wystawami), ale buduje poczucie przewagi ważności udziału w życiu naukowym Instytutu w odniesieniu do studentów z innych kierunków.

VI. Udział w międzynarodowych konferencjach naukowych

Pracownicy Instytutu Archeologii UMCS uczestniczyli w 64 międzynarodowych konferencjach naukowych, na których wygłosili 52 referaty autorskie; a w 22 kolejnych przypadkach byli ich współautorami; zaprezentowali też 14 posterów indywidualnych i 14 we współautorstwie (por. zał. 12: a-e). Współautorstwo wynikało zazwyczaj z prezentacji badań interdyscyplinarnych. Większość wygłoszonych tekstów została opublikowana lub jest w druku.

Wpływ tego zakresu działalności na jakość dydaktyki:

Racjonalnym byłoby złożenie w tym miejscu podsumowań dla poprzednich segmentów charakterystyki działalności na polu międzynarodowym. Można ją jednak uzupełnić o istotną uwagę. Otóż znacząca część późniejszych wystąpień na międzynarodowych konferencjach jest w wersji polskiej testowana na zajęciach ze studentami, najczęściej bez informowania ich o eksperymencie. Niemniej analizując odbiór przekazu autorzy, otrzymują cenne wskazówki, co do konstrukcji tekstu, oprawy graficznej i jego klarowności. Ta formuła sprawdza się szczególnie na zajęciach konwersatoryjnych i ćwiczeniach.

Dodatkowe informacje, które uczelnia uznaje za ważne dla oceny kryterium 7:

Warto dodać, że UMCS, jak wspomniano w prezentacji Uczelni, jest ośrodkiem akademickim szczytującym się bardzo wysoką liczbą studiujących obcokrajowców; już co 10 student pochodzi z innego kraju niż Polska (w zdecydowanej większości nasi zagraniczni studenci pochodzą z Ukrainy). Zgodnie z raportem „Studenci zagraniczni w Polsce 2017” Fundacji Edukacyjnej Perspektywy nasz Uniwersytet znalazł się na 1. miejscu w Polsce w kategorii „umiędzynarodowienie uniwersytetów”, osiągając tym samym najwyższy współczynnik umiędzynarodowienia – 6,72%. Tym samym UMCS zajmuje najwyższą pozycję wśród czołowych szkół wyższych w całej Polsce z łączną obecną liczbą ok. 1700 studentów zagranicznych. Plasujemy się również na 1. miejscu wśród uczelni publicznych w kształceniu studentów z Ukrainy. Według raportu z 2018 r. UMCS w dalszym ciągu zaliczany jest do grona czołowych uczelni polskich pod względem liczby studentów zagranicznych 2017/18 (7. miejsce).

Kryterium 8. Wsparcie studentów w uczeniu się, rozwoju społecznym, naukowym lub zawodowym i wejściu na rynek pracy oraz rozwój i doskonalenie form wsparcia

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie oferuje swoim studentom – w tym studentom niepełnosprawnym – różnorodne formy wsparcia w uczeniu się, rozwoju społecznym, naukowym lub zawodowym i wejściu na rynek pracy, a także doskonaleni oferowane przez siebie formy wsparcia. Z takiej pomocy korzystają także studenci archeologii. Jednym z przejawów doskonalenia systemu wsparcia jest przekształcenie dotychczasowego Biura Karier w Biuro Rozwoju Kompetencji, z czym wiązało się poszerzenie oferty wsparcia i pomocy studentom. Uczelnia wspiera studentów poprzez następujące działania:

1/ zapewnienie dostępu do bazy noclegowej i gastronomicznej (UMCS dysponuje 9 domami studenckimi, w miasteczku akademickim działa kilkadziesiąt punktów gastronomicznych), od października 2019 r. działalność wznowiła stołówka akademicka „Trójka”);

2/ zapewnienie dostępu do dobrze zaopatrzonych bibliotek: Biblioteka Główna UMCS, biblioteki wydziałowe i instytutowe, w tym oczywiście biblioteka IA;

3/ system stypendialny: stypendium Rektora za wyniki w nauce, stypendia socjalne dla uprawnionych studentów;

4/ w strukturach uczelni działa Biuro do Spraw Studenckich i Wsparcia Osób z Niepełnosprawnościami, które w ramach czterech zespołów (Zespół ds. Domów Studenckich; Zespół ds. Kół Naukowych i Organizacji Studenckich; Zespół ds. Świadczeń dla Studentów i Doktorantów; Zespół ds. Wsparcia Osób z Niepełnosprawnościami) udziela informacji i pomocy w zakresie: a) bazy noclegowej; b) świadczeń stypendialnych; c) kredytów studenckich; d) kół naukowych i organizacji studenckich; e) ubezpieczeń zdrowotnych studentów; f) pomocy osobom niepełnosprawnym. Strony internetowe uczelni zawierają informacje o wszelkich kwestiach związanych z organizacją życia studenckiego;

5/ Zespół ds. Wsparcia Osób z Niepełnosprawnościami działa na rzecz: a) studentów i doktorantów z orzecznym stopniem niepełnosprawności; b) osób przewlekle chorych; c) studentów i doktorantów doświadczających kryzysów zdrowia psychicznego; d) studentów i doktorantów pragnących znieść „bariery” w środowisku akademickim; e) nauczycieli akademickich i pracowników administracyjnych uniwersytetu. Misją zespołu jest: a) integracja osób z różnego typu niepełnosprawnością ze środowiskiem akademickim; b) wyrównanie szans edukacyjnych; c) likwidowanie barier oraz przeciwdziałanie wykluczeniu; d) dostosowanie procesu dydaktycznego do studentów/ doktorantów o różnych potrzebach wynikających ze stanu zdrowia; e) prowadzenie doradztwa i szkoleń z zakresu efektywnego uczenia się i wykorzystania czasu studiów (zob. <https://www.umcs.pl/pl/zespol-ds-wsparcia-osob-z-niepelnosprawnosciami,3222.htm>). Ważnym aspektem działania zespołu jest wsparcie psychologiczne studentów. Materiały dla nauczycieli akademickich dotyczące kształcenia studentów niepełnosprawnych są dostępne także na stronach internetowych uczelni w formie informatora i szczegółowo opracowanego poradnika. W 2019 r. Zespół, we współpracy z TVP Lublin oraz Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, realizował program publicystyczny „Włączeni i Aktywni”, zawierający m.in. elementy edukacji, poradnictwa i informacji dotyczących spraw osób z niepełnosprawnością oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym;

6/ studenci mają możliwość kontaktowania się z Pełnomocnikiem Rektora ds. Studenckich (<https://www.umcs.pl/pl/pelnomocnik.htm>) obecnie funkcję tę pełni dr Ewelina Panas;

7/ studenci mają możliwość zrzeszania się w różnego rodzaju organizacjach studenckich, samorządzie studentów, a przede wszystkim w kołach naukowych, co pozytywnie wpływa na ich rozwój naukowy i społeczny. Jednym z takich przykładów jest Koło Naukowe Studentów Archeologii (<https://www.umcs.pl/pl/kolo-naukowe-studentow-archeologii,3919.htm>);

8/ poza programem studiów studenci, bez ponoszenia dodatkowych opłat, mogą korzystać z wykładów ogólnouniwersyteckich, a także uczestniczyć w dodatkowo płatnych, poszerzających umiejętności kursach językowych, organizowanych przez Centrum Nauczania i Certyfikacji Języków Obcych. Również poza wynikającymi z programu studiów praktykami zawodowymi studenci, z formalną pomocą uczelni, mogą odbyć praktyki dodatkowe.

9/ uczelnia udziela studentom informacji o możliwościach związanych z wymianą krajową i międzynarodową (MOST, Erasmus+, CEEPUS, Fundusz Wyszehradzki, Stypendia Samorządu RP, wymiany dwustronne). W ramach uczelni funkcjonuje Zespół ds. Międzynarodowej Mobilności i Programu Erasmus (www.umcs.pl/pl/zespole-ds-miedzynarodowej-mobilnosci-i-programu-erasmus,1049.htm). Koordynatorem programu Erasmus+ w IA UMCS jest dr hab. Piotr Łuczkiwicz, prof. UMCS;

10/ w uczelni funkcjonuje system grantów rektorskich, samorządu studentów oraz biura promocji, przeznaczonych na działalność naukową i kulturalną studentów;

11/ w strukturach uczelni działa Biuro Rozwoju Kompetencji (<https://www.umcs.pl/pl/brk.htm>), które zajmuje się działalnością edukacyjną, doradczą i informacyjną dla studentów, absolwentów i pracowników UMCS na rzecz ich rozwoju zawodowego i osobistego. Powstanie tej jednostki podyktowane było dynamicznie zmieniającą się sytuacją na rynku pracy, oczekiwaniami pracodawców względem absolwentów szkół wyższych w zakresie posiadanych przez nich kompetencji, a także koniecznością budowania wizerunku uczelni otwartej dla przedstawicieli środowiska pozaakademickiego, dzielącej się wiedzą i gotowej do współpracy nie tylko na płaszczyźnie naukowej, ale również praktycznej, zaangażowanej w budowanie gospodarki opartej na wiedzy, wykorzystującej naukę i wiedzę w procesie rozwoju jednostki i społeczeństwa.

Biuro Rozwoju Kompetencji świadczy studentom pomoc w następujących zakresach: a) poradnictwo edukacyjne, zawodowe i psychologiczne; b) szkolenia i warsztaty rozwijające kompetencje społeczne i zawodowe; c) programy edukacyjne w zakresie przedsiębiorczości; d) pośrednictwo pracy, staży i praktyk; e) organizacja praktyk poza tokiem studiów; f) współpraca z pracodawcami (realizacja projektów rekrutacyjnych, organizacja spotkań, prezentacji firm na uczelni itp.); g) współpraca z instytucjami i organizacjami rynku pracy; h) budowanie relacji oraz współpraca z Absolwentami UMCS;

12/ uczelnia proponuje studentom różne formy aktywności w czasie wolnym od zajęć: Centrum Kultury Fizycznej, Akademickie Centrum Kultury „Chatka Żaka” (Zespół Tańca Ludowego, Zespół Tańca Towarzystwa „Impetus”, Dyskusyjny Klub Filmowy „Bariera” i inne), Chór Akademicki, Yacht Club.

Studenci archeologii, podobnie jak wszyscy studenci Wydziału Humanistycznego UMCS, w istotnych kwestiach mogą zwracać się do Prodziekana ds. Studenckich (obecnie funkcję tę pełni dr hab. Marek Woźniak, prof. UMCS). Poszczególnym rocznikom studiów na kierunku archeologia są ponadto przydzieleni opiekunowie, z którymi studenci odbywają zebrania w sprawach organizacyjnych i wyjaśniają wątpliwości dotyczące spraw bieżących. Studenci z zagranicy mają natomiast możliwość korzystania z poradnictwa Biura ds. Studiów i Studentów Zagranicznych, w ramach którego funkcjonuje Zespół ds. Obsługi Studentów Zagranicznych (www.umcs.pl/pl/zespole-ds-obslugi-studentow-zagranicznych,1050.htm).

Studenci archeologii mają możliwość zdobywania i rozwijania kompetencji badawczych oraz umiejętności praktycznych podczas badań terenowych, prowadzonych pod nadzorem pracowników Instytutu Archeologii, na różnych stanowisk archeologicznych od epoki kamienia po czasy nowożytne. Wszechstronne rozwijanie zainteresowań naukowych studentów możliwe jest również za sprawą oferty pozaprogramowej, m.in. poprzez działania w ramach Koła Naukowego Studentów Archeologii, a także uczestnictwo w otwartych wykładach archeologów z innych placówek naukowych oraz przedstawicieli różnych dyscyplin naukowych współpracujących z archeologią organizowanych przez pracowników Instytutu. W latach 2015-2019 odbyło się 19 tego typu wykładów i prelekcji (por. zał. 16: c). Studenci szczególnie uzdolnieni mają ponadto możliwość rozwijania swych kompetencji badawczych przez uczestnictwo w projektach grantowych, realizowanych pod kierownictwem pracowników IA. Przykładem tego może być zatrudnienie 17 studentów II stopnia jako wykonawców zbiorowych w dwóch projektach Narodowego Centrum Nauki, kierowanych w Instytucie Archeologii

przez dr Marcina Szeligę („Kolonizacja peryferyjnych obszarów wyżyn lessowych przez społeczności wczesnorolnicze (2 poł. VI – koniec V tys. BC), na przykładzie północnego przedpola Wyżyny Sandomierskiej”) oraz przez dr hab. prof. Uczelni Piotra Łuczkiwicza („Niedokończona historia. Ponad 100 lat odkryć w Malborku-Wielbarku”). Wymiernym efektem integrowania studentów w projekty badawcze realizowane w IA są m.in. wystąpienia na konferencjach międzynarodowych, a także współautorstwo artykułów w wysoko punktowanych czasopismach archeologicznych, np. *Præhistorische Zeitschrift* oraz *Archäologisches Korrespondenzblatt* (por. **zał. 15: b**).

Najzdolniejsi studenci korzystają również z możliwości prezentacji wyników badań, prowadzonych samodzielnie lub we współpracy z pracownikami Instytutu na konferencjach naukowych o zasięgu krajowym oraz międzynarodowym (łącznie w okresie 2015-2019 miało miejsce 11 wystąpień studentów II stopnia; por. **zał. 15: c**), jak również ich publikacji w czasopismach archeologicznych (por. **zał. 15: b**). W roku akademickim 2017-2018 Studenci II roku studiów II stopnia uzyskali możliwość ubiegania się o staże muzealne w Muzeach Archeologicznych w Krakowie i Poznaniu, w ramach realizowanego przez Instytut Archeologii oraz kilka innych kierunków z Wydziału Humanistycznego projektu „Humanista-stażysta” (nr Projektu POWR.03.01.00-00-S015/17). Ideą projektu było dostosowanie umiejętności studentów-stażystów do wymogów współczesnego rynku pracy, a w efekcie wzmocnienie ich pozycji w ubieganiu się o zatrudnienie w wyuczonym zawodzie. Spośród aplikujących do stażu wyłoniona została grupa 5 osób, które pomiędzy lipcem a wrześniem 2018 roku odbyły sześciotygodniowe staże w obrębie wzmiankowanych placówek muzealnych.

Studenci studiów II stopnia archeologii czynnie angażują się w działalność naukową i popularyzatorską, czego przykładem jest organizacja studenckich konferencji naukowych, a także prężna działalność wśród młodzieży szkół podstawowych, gimnazjalnych oraz średnich. W latach 2015-2017 studenci Koła Naukowego Studentów Archeologii zorganizowali wraz z Klubem Przyjaciół Archeologii Ziemi Sandomierskiej 3 ogólnopolskie konferencje naukowe, tzw. Konferencje Przyjaciół Archeologii, pt.: „Kontekst ma znacznie. Intencje z przeszłości” (2015 r.), „Archeologia – nie tylko wykopaliska” (2016 r.) oraz „Coś nowego o czymś dawnym” (2017 r.). W trakcie konferencji studenci IA zaprezentowali łącznie 9 oryginalnych referatów, prezentujących zarówno wyniki własnych studiów prowadzonych w związku z przygotowaniem prac magisterskich, jak również oryginalne przemyślenia o charakterze interdyscyplinarnym (por. **zał. 15: c**).

W 2015 r. Koło Naukowe Studentów Archeologii wraz z Instytutem Archeologii UMCS zorganizowało pod honorowym patronatem Dziekana Wydziału Humanistycznego UMCS konkurs plastyczny pt. „Archeolog – najciekawszy zawód świata”. Konkurs skierowany był do uczniów szkół podstawowych miasta Lublina i został przeprowadzony w ramach dwóch kategorii wiekowych (klasy I-III oraz IV-VI). Konkurs spotkał się z bardzo dużym zainteresowaniem szkół oraz dużą frekwencją uczestników; łącznie nadesłanych zostało 201 prac wykonanych za pomocą zróżnicowanych technik plastycznych. Wieńcząca go w dn. 17.12.2015 r. uroczysta gala, połączona z wręczeniem nagród oraz wystawą wszystkich prac, spotkała się z bardzo dużym zainteresowaniem środowiska akademickiego, odnosząc zarazem duży sukces medialny. Efektem tego była kolejna wystawa prac konkursowych, zorganizowana w Muzeum Lubelskim (czerwiec-sierpień 2016 r.) we współpracy z tamtejszym Działem Archeologii. Bardzo duże zaangażowanie studentów archeologii w działalność popularyzatorską wśród młodzieży szkolnej, wyraża się także w edukacyjno-popularyzatorskim projekcie „Archeologia Dzieciom i Młodzieży”, realizowanym systematycznie od 2007 r. przez kolejne pokolenia adeptów archeologii. W ramach tego projektu studenci organizują liczne wykłady, pokazy, lekcje żywej historii oraz warsztaty, zarówno na terenie zainteresowanych szkół, jak też przy okazji różnych imprez plenerowych (np. festynów; por. **zał. 15: d**). W realizacji poszczególnych zamierzeń wzmiankowanego projektu bardzo przydatne były środki finansowe, pozyskane przez członków Koła w ramach konkursów grantowych Samorządu Studentów (2017 r.) oraz Dziekana Wydziału Humanistycznego (2019 r. – zakup aparatu cyfrowego).

Studenci studiów II stopnia czynnie angażują się w działalność organizacyjną, czego przejawem jest z jednej strony organizacja corocznych Drzwi Otwartych, zaś z drugiej obsługa sekretariatu wszystkich konferencji organizowanych przez Instytut Archeologii w opisywanym okresie (por. **zał. 10: a-b**), przede wszystkim corocznej międzynarodowej konferencji „Badania archeologiczne w Polsce

środkowowschodniej, zachodniej Białorusi i Ukrainie”, na której niektórzy z nich zaprezentowali wyniki swoich badań (zał. 15: c). Studenci, poza doskonaleniem umiejętności organizacyjnych i działalnością naukową, angażują się również czynnie w działalność charytatywną. Przykładem tego są dwa Archeologiczne Karnawałowe Bale Charytatywne, zorganizowane w latach 2016-2017. Fundusze zebrane podczas obu wydarzeń zostały przekazane na rehabilitację wieloletniego pracownika Instytutu Archeologii dr. Adama Gąsiorowskiego (2016 r.) oraz na zakup nowego wózka inwalidzkiego dla studentki UMCS Izabelli Wliżło.

Wsparciu studentów w rozwoju zawodowym, poszerzeniu zakresu ich umiejętności i zwiększeniu szans przy wejściu na rynek pracy służy obecność w ofercie programowej na II stopniu studiów np. przedmiotu „metodyka archeologii miejskiej”, zapoznającego studentów ze specyfiką badań inwestycyjnych i ratowniczych prowadzonych w mieście, obejmujących także elementy historii i historii architektury, co pozwoli im wykorzystywać nabytą wiedzę, umiejętności i kompetencje do pracy w prywatnych firmach archeologicznych. Przedmiot ten po części prowadzony jest właśnie przez właściciela jednej z większych firm działających w Lublinie (Archee – R. Niedźwiadek), w której zatrudnienie znalazło wielu dotychczasowych absolwentów IA UMCS.

Do dyspozycji studentów pozostają opiekunowie poszczególnych lat, jak również wszyscy pozostali pracownicy badawczo-dydaktyczni IA pełniący dyżury i konsultacje, w ramach których studenci mogą zgłaszać się z problemami dotyczącymi studiowanej dyscypliny oraz innych aspektów życia w uczelni. Pracownicy Biblioteki IA wspierają studentów w zakresie poszukiwania literatury niezbędnej w procesie uczenia się.

Kryterium 9. Publiczny dostęp do informacji o programie studiów, warunkach jego realizacji i osiągniętych rezultatach

Informacje o studiach na kierunku archeologia prezentujące zasady rekrutacji, organizację studiów i ich program, a także efekty uczenia się i sposoby oceniania są upublicznione na stronie internetowej UMCS i podstronach – Wydziału Humanistycznego i Instytutu Archeologii. Podstawowe informacje dotyczące funkcjonowania Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie (dalej: UMCS) znajdują się w Biuletynie Informacji Publicznej (dalej: BIP) dostępnym na stronie internetowej <http://umcs.bip.gov.pl>. BIP zawiera szereg danych administracyjno-prawnych konstytuujących UMCS, a więc zasad jego działania, struktury organizacyjnej, jak również aktów prawnych. W poszczególnych zakładkach (np. *Przydatne informacje o UMCS*; <https://umcs.bip.gov.pl/przydatne-informacje-o-umcs/dla-kandydatow-na-studia.html>) zgromadzono dane teleadresowe dla kandydatów na studia odsyłające do stron informujących o zasadach rekrutacji na studia, w tym wykaz rodzajów i kierunków studiów. Studiów na kierunku archeologia poświęcona jest strona <https://www.umcs.pl/pl/wyszukiwarka-studiow,118,archeologia,6739.chtm> omawiająca m.in. opis studiów, sylwetkę absolwenta, czy też wybrane elementy programu studiów.

Szczegółowe informacje o programie studiów archeologicznych, warunkach jego realizacji i rezultatach prezentowane są na stronie internetowej Instytutu Archeologii <https://www.umcs.pl/pl/archeo.htm> utworzonej w ramach portalu Wydziału Humanistycznego UMCS. Duża część danych umieszczonych na stronie związana jest z powstaniem i działalnością Instytutu, a więc omawia jego strukturę i historię oraz aktywność naukową na różnych polach – badawczym (projekty, konferencje, wykopaliska), wydawniczym (artykuły, monografie), czy współpracy naukowej. Z kolei informacje dotyczące realizowanych studiów znajdują się w zakładkach – *Dla kandydata* i *Studia* oraz pośrednio w zakładce *Nasi Absolwenci*. Kandydaci uzyskują dostęp zarówno ze strony

uniwersyteckiej jak i wydziałowej, które są zintegrowane z instytutową. W zakładce znajduje się link odsyłający do opisu studiów z podziałem na poszczególne stopnie i specjalności, zasady rekrutacji, sylwetkę absolwenta, możliwości zatrudnienia i rozwoju. Zamieszczono również prezentację multimedialną i filmy promujące Instytut i studia archeologiczne. Zakładka *Studia* to z kolei kompendium wiedzy umożliwiające osobom studiującym szybki dostęp do informacji takich jak plany studiów, regulaminy, stypendia, biblioteka, praktyki, wykłady, czy wymiana studencka. Tu również możemy dowiedzieć się o aktywności Koła Naukowego Studentów Archeologii. Warto wspomnieć o zakładce *Nasi absolwenci*, która dokumentuje osiągnięcia absolwentów na różnych polach...nie tylko archeologicznych, ale jest również osobistym zapisem „wrażeń i emocji” związanych ze studiowaniem archeologii na UMCS.

Oferta dydaktyczna Instytutu Archeologii jest dostępna drogą internetową w ramach Uniwersyteckiego Systemu Obsługi Studiów (USOS) <https://usosweb.umcs.pl/>. System generuje podstawowe informacje o przedmiotach (sylabusy), ocenach końcowych oraz ankietach oceniających poszczególne zajęcia. Umożliwia również kontakt e-mailowy pomiędzy studentami i pracownikami. USOS obsługuje cały proces związany z obroną prac licencjackich i magisterskich w ramach podstrony Archiwum Plac Dyplomowych (ADP). Ujednolicony system wprowadzania i wymiany danych pozwala na współdziałanie studenta, promotora i recenzenta w zakresie umieszczania pliku pracy w systemie, sprawdzania przez Jednolity System Antyplagiatowy, a następnie wpisywania recenzji i informowania o terminie obrony.

Dodatkowymi źródłami wiedzy o studiach na kierunku archeologia są informacje przekazywane przez media społecznościowe (np. Facebook), „Drzwi Otwarte” dla kandydatów organizowane corocznie przez UMCS, a także spotkania z młodzieżą licealną, realizowane przez pracowników Instytutu w ramach promocji archeologii.

Kryterium 10. Polityka jakości, projektowanie, zatwierdzanie, monitorowanie, przegląd i doskonalenie programu studiów

Zasady dotyczące sprawowania nadzoru merytorycznego, organizacyjnego oraz administracyjnego nad II stopniem studiów archeologia były przez niemal cały okres objęty Raportem regulowane Uchwałą Nr XXIII – 11.5/13 Senatu Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie z dnia 27 listopada 2013 r. w sprawie *Wewnętrznego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia* (z późniejszymi zm.). Utraciła ona moc dopiero na początku semestru zimowego roku akademickiego 2019/2020, wraz z podjęciem Uchwały Nr XXIV – 30.5/19 Senatu Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie z dnia 16 października 2019 r. w sprawie *Wewnętrznego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia*. Najnowszym aktem prawnym regulującym kwestie zarządzania procesem kształcenia na WH UMCS jest Uchwała Nr 2/II/2020 Kolegium Dziekańskiego Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej z dnia 12 lutego 2020 r. w sprawie *modelu zarządzania procesem kształcenia na Wydziale Humanistycznym* <https://phavi.umcs.pl/at/attachments/2020/0220/122124-2-ii-2020.pdf>

Zgodnie z przytoczonymi uchwałami nadzór nad dydaktyką i systemem jakości kształcenia na kierunku archeologia sprawuje Dziekan Wydziału Humanistycznego oraz upoważniony przez Dziekana, Prodziekan ds. Studenckich (po 16 października 2019 r. Prodziekan ds. Kształcenia). Odpowiedzialność organizacyjna przypada Dyrektorowi Instytutu Archeologii, będącemu zarazem przewodniczącym Zespołu Programowego. Nadzór nad systemem jakości kształcenia na poziomie Uniwersytetu sprawuje Prorektor ds. Kształcenia. Ważną rolę w zapewnieniu jakości kształcenia pełnił Uczelniany Zespół ds. Jakości Kształcenia (aktualnie Senat i Dziedzinowe Kolegia Dydaktyczne), a na poziomie Wydziału

Wydziałowy Zespół ds. Jakości Kształcenia. Ciąta te pełnią funkcję doradczą i kontrolną np. z zakresu wprowadzania zmian w programie studiów i efektach uczenia się.

Wewnętrzny System Zapewnienia Jakości Kształcenia dba o zapewnienie wysokiej jakości kształcenia na wszystkich prowadzonych kierunkach studiów – w tym archeologii – w każdej formie i na każdym poziomie kształcenia. System ten stanowi komplementarny i przejrzysty zbiór świadomości zaplanowanych działań w zakresie poszczególnych obszarów procesu kształcenia, spójny z przyjętymi celami i strategią kształcenia. System zapewnienia jakości kształcenia dostarcza analiz i wniosków dotyczących funkcjonowania poszczególnych elementów procesu kształcenia oraz wskazuje kierunki działań naprawczych. System Zapewnienia Jakości Kształcenia jest układem dynamicznym, podlegającym stałej ewaluacji i zmianom, stosownie do potrzeb wynikających z uwarunkowań zewnętrznych oraz wewnętrznych.

Zadaniem Wewnętrznego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia jest podejmowanie i koordynacja działań mających na celu doskonalenie jakości kształcenia na wszystkich kierunkach, formach i poziomach kształcenia.

Doskonalenie jakości kształcenia rozumiane jest jako nieustające dążenie do osiągnięcia przez wszystkich odbiorców oferty dydaktycznej (po 16 października 2019 r. jako przyjmowanie rozwiązań zapewniających odbiorcom oferty edukacyjnej Uniwersytetu osiągnięcie możliwie najwyższych wyników kształcenia w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych, stosownych do określonych warunków społeczno-ekonomicznych, przy stałym wzmacnianiu potencjału naukowo-dydaktycznego Uniwersytetu).

Na proces doskonalenia jakości kształcenia składają się następujące rodzaje działań: a) monitoring procesu kształcenia i obsługi studentów, doktorantów i słuchaczy; b) analiza wyników monitoringu; c) planowanie i wdrażanie działań naprawczych i doskonalących. Monitoring procesu kształcenia i obsługi studentów, doktorantów i słuchaczy dostarcza informacji o procesie kształcenia, jego mocnych i słabych stronach oraz stanowi podstawę do podejmowania działań o charakterze naprawczym i doskonalącym

Nadzór nad funkcjonowaniem Wewnętrznego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia na Uniwersytecie do 16 października 2019 r. sprawował Prorektor ds. Kształcenia, zaś po tym okresie Rektor lub upoważniony przez niego Prorektor właściwy ds. kształcenia. Nadzór nad funkcjonowaniem Wewnętrznego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia na Wydziale sprawuje Dziekan oraz upoważniony przez niego Prodziekan ds. Kształcenia.

Za realizację zadań Wewnętrznego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia w Uniwersytecie przed 16 października 2019 r. odpowiadały: 1) Uczelniany Zespół ds. Jakości Kształcenia; 2) Wydziałowe Zespoły ds. Jakości Kształcenia; 3) Zespół ds. oceny programów kształcenia. Doskonalenie jakości kształcenia wspomagane było działaniami Uczelnianego Koordynatora Bolońskiego, Centrum Kształcenia i Obsługi Studiów, Senackiej Komisji Dydaktyki i Wychowania, Centrum Promocji, Działu Organizacyjno-Prawnego, Samorządu Studentów oraz Samorządu Doktorantów. W celu koordynacji zadań w zakresie doskonalenia jakości kształcenia Rektor powoływał Pełnomocnika ds. Jakości Kształcenia. Od 16 października 2019 r. w celu realizacji zadań Wewnętrznego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia działają: a) Senat; b) dziedzinowe kolegia dydaktyczne; c) wydziałowe zespoły ds. jakości kształcenia; d) rady szkół doktorskich; a także e) ciała opiniodawczo-doradcze jednostek ogólnouczelnianych, o ile zostały powołane. W celu koordynacji zadań w zakresie doskonalenia jakości kształcenia Rektor może powołać ponadto Pełnomocnika ds. Jakości Kształcenia. Doskonalenie jakości kształcenia odbywa się w ścisłej współpracy z Centrum Kształcenia i Obsługi Studiów przy wsparciu Senackiej Komisji Dydaktyki i Wychowania, Centrum Promocji, Centrum Prawno-Organizacyjnego, Samorządu Studentów oraz Samorządu Doktorantów.

Wytyczne do projektowania efektów kształcenia, programów kształcenia i planów studiów oraz uruchamiania nowych kierunków przez większość okresu objętego niniejszym raportem (do dnia 16 października 2019 r.) określała Uchwała Nr XXIII – 11.6/13 Senatu Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie z dnia 27 listopada 2013 r. w sprawie wytycznych do projektowania efektów kształcenia, programów kształcenia i planów studiów oraz uruchamiania nowych kierunków studiów

pierwszego, drugiego i trzeciego stopnia oraz jednolitych studiów magisterskich (z późniejszymi zmianami) <https://phavi.umcs.pl/at/attachments/2014/0121/131727-uchwala-nr-xxiii-11-6.pdf>. Uchwała ta straciła moc wraz z przyjęciem Uchwały Nr XXIV – 30.6/19 Senatu Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie z dnia 16 października 2019 r. w sprawie wytycznych dotyczących wymagań w zakresie tworzenia i doskonalenia programów studiów <https://phavi.umcs.pl/at/attachments/2019/1021/102639-xxiv-30-6-19-wytyczne-tworzenia-programy-studiow-i-nowe-kierunki.pdf>

W projektowaniu, dokonywaniu zmian i zatwierdzaniu programu studiów w okresie przed 16 października 2019 r. kluczową rolę pełnił Wydziałowy Zespół ds. Jakości Kształcenia, który wnikliwie analizował i opiniował programy kształcenia (programy studiów, efekty kierunkowe uczenia się), bądź zmiany dotyczące wymienionych elementów zatwierdzone uprzednio przez Radę Instytutu Archeologii. Dokumenty te były następnie omawiane podczas Rady Wydziału i w przypadku akceptacji kierowane do Senatu UMCS z wnioskiem o zatwierdzenie. Kluczową rolę w w/w zakresie pełnił także Zespół Programowy funkcjonujący w Instytucie. Począwszy od 16 października 2019 r. projektowanie nowych oraz modyfikację istniejących programów studiów opracowuje odpowiedni zespół programowy, a następnie opiniuje Wydziałowy Zespół ds. Jakości Kształcenia i kolegium dziekańskie Wydziału Humanistycznego. W dalszej kolejności Dziekan za pośrednictwem Centrum Kształcenia i Obsługi Studentów przedstawia projekty nowych oraz propozycje zmian istniejących programów studiów Rektorowi UMCS. Są one analizowane przez Pełnomocnika Rektora ds. jakości kształcenia oraz Centrum Kształcenia i Obsługi Studiów w szczególności pod kątem kompletności i poprawności formalnej, a po akceptacji zatwierdzane przez Senat w terminie umożliwiającym udostępnianie informacji w tym zakresie w BIP na stronie internetowej Uczelni, tj. co najmniej na miesiąc przed rozpoczęciem semestru, którego dotyczą.

Monitorowanie stopnia osiągnięcia efektów uczenia się odbywa się od 1 października 2019 r. zgodnie z Regulaminem Studiów <https://phavi.umcs.pl/at/attachments/2019/0920/075358-regulamin-studiow-kwiecien-2019-r.pdf>, stanowiącym załącznik do Uchwały Nr XXIV-26.5/19 Senatu Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie z dnia 24 kwietnia 2019 r. w sprawie regulaminu studiów. W dokumencie tym – pozostającym w zgodzie z zasadami monitorowania stopnia osiągnięcia efektów uczenia się określonymi we wcześniejszym akcie prawnym UMCS, tj. w Uchwale Nr XXIII-25.3/15 Senatu Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie z dnia 22 kwietnia 2015 r. w sprawie wprowadzenia Regulaminu studiów <https://phavi.umcs.pl/at/attachments/2016/0525/131950-t-j-regulamin-studiow-umcs-z-dnia-22-kwietnia-2015-r-t-j.pdf> – określone zostały prawa i obowiązki studenta dotyczące zaliczania przedmiotów, zdawania egzaminów, prac i egzaminów dyplomowych etc. Stopień realizacji efektów uczenia się (w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych) weryfikowany jest w sposób ciągły na różnych etapach – poprzez oceny pracy studenta podczas zajęć, egzaminów, badań terenowych, ocenę pracy dyplomowej i egzaminu dyplomowego. Źródłem informacji jest też co semestralna analiza wyników nauczania, badanie jakości kształcenia (biegunowo – oceny studenckie i autoewaluacja zajęć przez prowadzącego), oraz śledzenie losów absolwenta. Metody weryfikacji efektów kształcenia określa osoba prowadząca przedmiot (pod kontrolą koordynatora przedmiotu - w przypadku studiów archeologicznych najczęściej jest to ta sama osoba) i są one klarownie przedstawione w sylabusie.

Program kształcenia był do 30 września 2019 r. monitorowany na bieżąco zgodnie z zaleceniami Uniwersyteckiego Zespołu ds. Jakości Kształcenia oraz Wydziałowego Zespołu ds. Jakości Kształcenia, zaś od 1 października zgodnie z zaleceniami Wydziałowego Zespołu ds. Jakości Kształcenia. Przez cały okres objęty niniejszym raportem samooceny proces obejmował ewaluację jakości zajęć przez studentów, która odbywała się w każdym semestrze studiów oraz autoewaluację zajęć prowadzoną przez wykładowców po każdej sesji egzaminacyjno-zaliczeniowej. Wyniki autoewaluacji omawiane były na posiedzeniach Rady Naukowej Instytutu Archeologii (od 1 października 2019 r. kompetencję tę przejęła Rada Doskonałości Naukowej Instytutu Archeologii), a wnioski nieustannie wdrażane przez

pracowników naukowo-dydaktycznych (m.in. korekty sylabusów przedmiotów). W pierwszych tygodniach każdego nowego semestru Dyrektor Instytutu przeprowadzał rozmowy ze starostami poszczególnych lat studiów na temat prawidłowości procesu dydaktycznego, w razie pojawienia się uwag negatywnych działania naprawcze podejmowane są natychmiast.

Analiza osiągnięcia efektów uczenia się przez studenta II stopnia kierunku archeologia w całym okresie objętym Raportem Samooceny odbywała się na podstawie ocen uzyskanych na zaliczenie przedmiotu (wszystkie przedmioty kończą się zaliczeniem z oceną, bądź egzaminem). Osoba prowadząca przedmiot w ankiecie autoewaluacyjnej, wypełnianej po każdej sesji zaliczeniowo-egzaminacyjnej, dokonywała analizy realizacji zakładanych efektów kształcenia, wskazując ewentualne problemy lub zgłaszając stosowne uwagi w tym zakresie. Ankiety te były gromadzone przez przewodniczącego Instytutowego Zespołu ds. Jakości Kształcenia (po 1 października 2019 r. przez Dyrektora Instytutu), a ich wyniki omawiane podczas posiedzenia Rady Naukowej Instytutu Archeologii zwoływanego tuż po zakończeniu sesji (od r. akad. 2019/2020 Rady Doskonałości Naukowej Instytutu Archeologii). Jak wspomniano, uwagi dotyczące realizacji poszczególnych przedmiotów zgłaszane były również pod koniec każdego semestru przez studentów II stopnia studiów, w formie ankiety oceniającej moduł oraz prowadzącego (w postaci skalowanej odpowiedzi na konkretne pytania oraz w postaci komentarzy). Zarówno oceny, jak i komentarze były każdorazowo analizowane przez prowadzącego, kierownika Zakładu i Dyrektora Instytutu, zaś od 1 października 2019 r. przez prowadzącego i Dyrektora Instytutu. W przypadkach ocen i komentarzy negatywnych pracownicy składali pisemne wyjaśnienia z propozycją wdrożenia postępowania naprawczego.

Badanie jakości kształcenia na II stopniu studiów przeprowadzane jest na poziomie centralnym, zgodnie z Zarządzeniem Nr 33/2014 Rektora UMCS z dnia 24 maja 2014 r. (z późniejszymi zmianami) *w sprawie prowadzenia badań jakości kształcenia w Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie*. Wprowadziło ono obowiązek systematycznej realizacji m.in. ogólnego badania jakości kształcenia, ankiety oceny zajęć dydaktycznych, ankiety dla przyjętych na I rok studiów, badania losów zawodowych absolwentów oraz ankiety dla osób kończących studia wyższe. Za organizację, nadzór nad prawidłowym przebiegiem i opracowanie wyników badań, odpowiada Centrum Kształcenia i Obsługi Studiów.

Celem ogólnego badania jakości kształcenia jest pozyskanie opinii studentów UMCS w zakresie rozwiązań wpływających na jakość procesu kształcenia. Badanie przeprowadza się każdego roku akademickiego w terminach ustalonych przez Centrum Kształcenia i Obsługi Studiów. Zebrane w toku badania wyniki osobowe na poszczególnych Wydziałach otrzymują: Rektor, Prorektor ds. jakości kształcenia, Dziekani/Kierownicy jednostek ogólnouczelnianych, nauczyciele akademicy, których zajęcia były oceniane oraz bezpośredni przełożeni ocenianych nauczycieli. Dostęp do nich jest możliwy poprzez indywidualne konta pracowników w systemie USOSWeb (po zalogowaniu się zakładka „Dla pracowników” – „Wyniki Ankiety”). Raport końcowy z oceny zajęć przedstawiany jest przez Biuro ds. Analiz Jakości Kształcenia Centrum Kształcenia i Obsługi Studiów (coroczne raporty dostępne są na stronie systemu jakości kształcenia UMCS). W tym miejscu należy podkreślić wysokie oceny zajęć prowadzonych w Instytucie Archeologii. W semestrze letnim roku akad. 2018/2019 średnia ocen pracowników Instytutu Archeologii wyniosła 5,77 (w skali od 1 do 6)¹².

W okresie do 30 września 2019 r. studenci mogli też zgłaszać uwagi do programu studiów na etapie jego ewentualnych modyfikacji, jako że przedstawiciele samorządu studentów uczestniczyli z prawem głosu w posiedzeniach Rady Wydziału Humanistycznego, zatwierdzającej wszystkie programy studiów. Zgodnie z nowym Statutem przedstawiciel studentów jest zapraszany na posiedzenie Dziedzinnego Kolegium Dydaktycznego (§25, p. 5) oraz Kolegium Dziekańskiego (§46, p. 6). Indywidualne uwagi mogły być również zgłaszane do Dyrektora Instytutu oraz opiekuna roku.

¹² Na etapie konstruowania niniejszego Raportu samooceny nie były jeszcze dostępne wyniki ankiet oceny zajęć przeprowadzonych w semestrze zimowym 2019/2020.

Zgodnie z nowym Statutem UMCS nadzór nad działalnością dydaktyczną Instytutu Archeologii prowadzi Dziekan Wydziału Humanistycznego, który „koordynuje działalność dydaktyczną i jest odpowiedzialny za jakość kształcenia na wydziale” (Statut z dn. 29.05.2019 r, §46, p. 1). Głosem doradczym Rektora jest kolegium dydaktyczne, do zadań którego należy m.in. doskonalenie uczelnianego systemu zapewnienia jakości kształcenia (Ibid., §25, p. 3.2). <https://www.umcs.pl/pl/statut-umcs,2457,statut-umcs-29-maja-2019-tekst-ujednolicony,83460.chtm>

Główną formą udziału interesariuszy zewnętrznych w doskonaleniu i realizacji programów studiów jest przekazanie bezpośrednio pracownikom IA opinii na temat jakości kształcenia, jaką pracodawcy wyrabiają sobie w trakcie kontaktów i współpracy z naszymi studentami i absolwentami. Dzielimy się również doświadczeniami zdobytymi w kontakcie ze studentami innych kierunków, co pozwala nam dostrzec pozytywne skutki naszych działań edukacyjnych, jak też uczyć się na błędach własnych i innych programów studiów i praktyk. Zależy nam na opinii pracodawców, przyjmujemy ją z powagą, gdyż zdajemy sobie sprawę, że od wychodzenia naprzeciw ich potrzebom w znacznym stopniu zależy los zawodowy naszych absolwentów.

Zewnętrzne oceny jakości kształcenia i zalecenia dotyczące doskonalenia programu kształcenia na kierunku archeologia zostały wskazane przez Polską Komisję Akredytacyjną w wyniku oceny przeprowadzonej w październiku 2009 r. Rekomendacje PKA zostały wdrożone (zał. 2.5).

Dodatkowe informacje, które uczelnia uznaje za ważne dla oceny kryterium 10:

Perspektywy na przyszłość:

- stworzenie oferty rozwoju naukowego w postaci studiów w Szkole Doktorskiej Nauk Humanistycznych UMCS dla wybitnych absolwentów studiów II stopnia. Przygotowujemy właśnie komplet niezbędnych dokumentów do wniosku o przyznanie IA uprawnienia do nadawania stopnia doktora

Część II. Perspektywy rozwoju kierunku studiów

Perspektywy rozwoju Instytutu Archeologii i kierunku archeologia:

- podnoszenie jakości naukowej IA i starania o uzyskanie podczas najbliższej ewaluacji kategorii naukowej B+ jako absolutnego minimum, celem byłaby kategoria A; w tym:
 - dalsze zwiększanie ilości publikacji w najwyższej punktowanych czasopismach fachowych;
 - intensyfikacja starań o pozyskiwanie środków zewnętrznych (granty), w tym z funduszy europejskich;
 - promocja dokonań naukowych lubelskiej archeologii poprzez dalsze zwiększanie aktywności konferencyjnej pracowników, oraz organizację spotkań i konferencji (w tym oczywiście międzynarodowych) w IA;
- dalsze podnoszenie jakości kształcenia, m. in. poprzez podnoszenie kwalifikacji dydaktycznych kadry (kursy językowe, szkolenia dydaktyczne, itp.);
- wysiłki w celu pozyskania środków zewnętrznych na rozwój infrastruktury dydaktycznej (aparatura, hardware, software);
- zwiększenie potencjału dydaktyczno-badawczego IA (z uwzględnieniem polityki pro jakościowej w aspektach naukowych i dydaktycznych) w związku z czekającą nas w najbliższych latach nieuchronną wymianą części kadry wskutek osiągnięcia przez niektórych pracowników wieku emerytalnego. Pierwsze kroki w tym kierunku zostały już poczynione – w 2019 r. zatrudniono dwóch nowych, perspektywicznych pracowników, legitymujących się publikacjami i doświadczeniem w kierowaniu bądź wykonawstwie w grantach. W perspektywie kolejnych zatrudnień priorytetem będzie dalsze zwiększenie interdyscyplinarności badań prowadzonych w IA, co będzie też miało wpływ na wzbogacenie oferty dydaktycznej;
- umiędzynarodowienie procesu kształcenia:
 - intensyfikacja działań rekrutacyjnych prowadzonych poza granicami kraju, przede wszystkim na zachodniej Ukrainie i Białorusi;
 - zwiększenie zakresu obustronnej wymiany studentów i pracowników w ramach programu Erasmus+ i innych programów mobilnościowych;
 - udział w międzynarodowych projektach dydaktycznych oraz prowadzenie dydaktyki na zagranicznych uniwersytetach;
- umiędzynarodowienie aktywności badawczej:
 - uczestnictwo w międzynarodowych projektach badawczych i gremiach naukowych -
- rozwój w kierunku wykorzystania nowoczesnych technologii pod kątem zwiększenia interdyscyplinarnego charakteru badań archeologicznych, zarówno w badaniach naukowych jak i w procesie dydaktycznym. Prace nad tym są prowadzone dwutorowo: a) nowy Statut Uczelni daje możliwość tworzenia międzyinstytutowych zespołów badawczych. W tej chwili prowadzone są rozmowy odnośnie stworzenia takich zespołów z przedstawicielami Instytutu Nauk o Ziemi i Środowisku oraz Wydziału Chemii UMCS; b) poszerzanie współpracy z instytucjami zewnętrznymi, zarówno uniwersyteckimi (np. funkcjonująca już od lat umowa z Katedrą i Zakładem Medycyny Sądowej Uniwersytetu Medycznego w Lublinie), jak i komercyjnymi (np. trwają zaawansowane rozmowy o współpracy z firmą Luxmed, dysponującą nowoczesnym sprzętem do tomografii komputerowej);
- Dalsze dostosowywanie programu studiów i poszerzanie oferty programowej do wymogów otoczenia społeczno-gospodarczego (szczególnie na I stopniu studiów), by jak najlepiej przygotować absolwentów do funkcjonowania na współczesnym rynku pracy. W tym celu podejmowane są działania w kierunku dalszej intensyfikacji kontaktów z instytucjami kultury Lublina i Lubelszczyzny oraz regionów ościennych, instytucjami muzealnym i zajmującymi się ochroną dziedzictwa kulturowego, prywatnymi firmami archeologicznymi, a także różnego rodzaju placówkami badawczymi i dydaktyczno-naukowymi (uniwersytetami);

- Planowane duże inwestycje w infrastrukturę (w tym drogową - np. Via Carpathia) na terenie woj. lubelskiego stwarzają nowe perspektywy aktywizacji zawodowej dla absolwentów kierunku archeologia na UMCS;
- Misja edukacyjna - wysiłki na rzecz zwiększenia edukacyjnej roli archeologii w skali regionu i promowania wiedzy o wielokulturowym dziedzictwie narodowym, w aspekcie funkcjonowania społeczeństwa pluralistycznego, otwartego na inne kultury, w jak najmniejszym stopniu determinowanego uprzedzeniami, postawami ksenofobicznymi, myśleniem stereotypowym i etnocentrycznym, a więc mające na celu pokonanie międzykulturowych barier komunikacyjnych. Ma to szczególne znaczenie zważywszy na wielokulturową historię Lublina i Lubelszczyzny, jak i globalne tendencje migracyjne.
- Absolutna intensyfikacja działań promocyjnych, zorientowanych przede wszystkim na popularyzację studiów archeologicznych wśród młodzieży (również za granicą – Ukraina, Białoruś), co w perspektywie ma skutkować zwiększeniem ilości kandydatów
- Stworzenie oferty rozwoju naukowego w postaci studiów w Szkole Doktorskiej Nauk Humanistycznych UMCS dla wybitnych absolwentów studiów II stopnia. Przygotowujemy właśnie komplet niezbędnych dokumentów do wniosku o przyznanie IA uprawnienia do nadawania stopnia doktora

Analiza SWOT programu studiów na ocenianym kierunku i jego realizacji, z uwzględnieniem szczegółowych kryteriów oceny programowej

	POZYTYWNE	NEGATYWNE
Czynniki wewnętrzne	Mocne strony 1) Unikalność oferty dydaktycznej, która uzupełnia lukę na rynku edukacyjnym w regionie (brak podobnego kierunku w ofercie innych uczelni lubelskich), stwarzając możliwości odnalezienia się na rynku pracy. 2) Kadra dydaktyczna i naukowa: bardzo dobrze przygotowana do kształcenia, doświadczona i wielopokoleniowa, reprezentująca różne specjalności w reprezentowanej dyscyplinie nauki, która jest w stanie odpowiedzieć na wyzwania współczesności. 3) Lubelskie studia archeologiczne dają studentom obszerną i interdyscyplinarną wiedzę fachową, zapewniając przy tym także wykształcenie ogólnohumanistyczne; uczą myślenia krytycznego i kreatywności w działaniu. Interdyscyplinarny charakter modułów programowych i oferty dydaktycznej odzwierciedla współczesne trendy w nauce i odpowiada na różnorodne potrzeby współczesnego rynku pracy. 4) Otwarcie na wielokulturowość i poszanowanie dziedzictwa kulturowego. 5) Silne „umocowanie w terenie” i szeroka współpraca z wieloma lokalnymi instytucjami kultury, ochrony dziedzictwa, muzeami, organami administracji państwowej i samorządu terytorialnego, jak również firmami prywatnymi (praktyki i zajęcia terenowe, wspólne przedsięwzięcia o charakterze, naukowym, dydaktycznym i prospołecznym).	Słabe strony 1) Brak stabilności w rekrutacji na II stopień studiów. 2) Niewystarczające zmotywowanie studentów do ukończenia studiów poprzez finalizację pracy magisterskiej. 3) Zbyt mała aktywność międzynarodowa studentów. 4) Trudności językowe niektórych studentów zagranicznych. 5) Mała obsada kadrowa IA, co prawda w pełni gwarantująca realizację programu dydaktycznego na obu stopniach studiów, jednak niewiele przekraczająca ustawowy wymóg 12N dla samodzielnych instytutów.

Czynniki zewnętrzne	Szanse 1) Wzrost zainteresowania społecznego historią i archeologią, towarzysząca temu coraz większa ilość plenerowych imprez historycznych i pradziejowych i powstawanie coraz liczniejszych grup rekonstrukcyjnych (historical reenactment), promuje archeologię i sprzyja zainteresowaniu studiami archeologicznymi. 2) Zauważalny w ostatnich latach wzrost aktywności władz miasta Lublina i części samorządów lokalnych woj. lubelskiego w sferze promocji i ochrony dziedzictwa kulturowego, zaznaczająca się (i to nie tylko na Lubelszczyźnie) moda na szukanie korzeni lokalnych tożsamości i kreowanie „małych ojczyzn”, rodzą potrzebę zapewnienia wykwalifikowanej kadry ds. dziedzictwa kulturowego. 3) Wzrost zapotrzebowania na rynku pracy na absolwentów archeologii, wynikający z planowanych dużych inwestycji w infrastrukturę (w tym drogową - np. Via Carpathia) na terenie woj. Lubelskiego. 4) Kontakty ze środowiskiem zewnętrznym – zawodowym i naukowym. 5) Wzrost atrakcyjności Lublina jako miejsca studiowania dla studentów zagranicznych.	Zagrożenia 1) Migracje części absolwentów studiów I stopnia do większych miast i ośrodków akademickich, oferujących większe możliwości zarobkowe w porównaniu do Lubelszczyzny. 2) Zbyt niskie, w stosunku do oczekiwań absolwentów, perspektywy zarobkowe w instytucjach kultury i ochrony dziedzictwa, skłaniające do poszukiwania alternatywnych możliwości poza archeologią. 3) Wciąż zbyt niskie nakłady finansowe na utrzymanie infrastruktury (np. zakup sprzętu, nowych programów komputerowych) oraz badania naukowe. 4) Częste zmiany przepisów utrudniające uzyskanie stabilności kształcenia. 5) Zbyt duże obciążenie pracowników naukowo-dydaktycznych obowiązkami administracyjno-organizacyjnymi kosztem działalności naukowej i dydaktycznej.
---------------------	--	---

(Pieczęć uczelni)

.....

(podpis Dziekana/Kierownika jednostki)

.....

(podpis Rektora)

....., dnia

(miejscowość)

{Logo uczelni}

ⁱ Opis zakładanych efektów kształcenia dla kierunku studiów wyższych, poziomu i profilu kształcenia uwzględnia:

- 1) wszystkie uniwersalne charakterystyki pierwszego stopnia określone w ustawie z dnia 22 grudnia 2015 r. o *Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji* (ZSK) (Dz. U. z 2016 r. poz. 64 i 1010) właściwe dla danego poziomu Polskiej Ramy Kwalifikacji;
- 2) wszystkie charakterystyki drugiego stopnia (ogólne) określone w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 26 września 2016 r. w sprawie *charakterystyk drugiego stopnia Polskiej Ramy Kwalifikacji typowych dla kwalifikacji uzyskiwanych w ramach szkolnictwa wyższego po uzyskaniu kwalifikacji na poziomie 4 – poziom 6-8 (cz. I)*;
- 3) wybrane efekty kształcenia właściwe dla obszaru lub obszarów kształcenia do których został przyporządkowany kierunek studiów dla kwalifikacji na danym poziomie Polskiej Ramy Kwalifikacji znajdujące się w rozporządzeniu *Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 26 września 2016 r. w sprawie charakterystyk drugiego stopnia Polskiej Ramy Kwalifikacji typowych dla kwalifikacji uzyskiwanych w ramach szkolnictwa wyższego po uzyskaniu kwalifikacji na poziomie 4 – poziom 6-8 (cz. II – właściwe dla danego obszaru/obszarów kształcenia, poziomu i profilu)*.